

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД УРОКІВ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ. 5 КЛАС. I СЕМЕСТР

Навчально-методичний посібник

(з досвіду роботи обласної
авторської творчої майстерні
«Дидактичний супровід уроку
світової літератури як шлях
формування літературної
компетентності учнів»)

Миколаїв
2013

Укладачі: *І. В. Царлова*, старший викладач кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОППО;
С. В. Лобзіна, учитель світової літератури Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради

Рецензенти: *В. І. Шуляр*, кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи МОППО, завідувач кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОППО, заслужений учитель України;

Г. В. Пономаренко, методист лабораторії методики викладання мов і літератур МОППО;

В. В. Купцова, учитель української мови і літератури Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради

Відповідальна за випуск: *І. М. Белова*, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної освіти

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 30.05.2013 № 2

Навчально-методичний посібник є результатом роботи авторської творчої майстерні вчителів світової літератури зі створення дидактичного супроводу уроку світової літератури у 5 класі за новою програмою.

Матеріали посібника стануть у нагоді вчителям світової літератури, студентам-філологам.

Дидактичний супровід уроків світової літератури. 5 клас. I семестр : навчально-методичний посібник / Укл. І. В. Царлова, С. В. Лобзіна. – Миколаїв : ОППО, 2013. – 192 с.

© Кафедра мовно-літературної та художньо-естетичної освіти

© Лабораторія редагування та видавничої діяльності Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2013

ЗМІСТ

I. Вступ.....	4
II. Розділ I.....	6
Світова література – духовна скарбниця людства. Роль книги в сучасному житті (<i>Галушко І. М.</i>)	
III. Розділ 2.....	17
Казки народів світу (<i>Бондарук Л. М., Жукова О. В., Заболотня В. В., Крученова В. М., Перемєєнко О. В., Попова Л. І., Царлова І. В.</i>)	
IV. Розділ 3.....	136
Природа і людина (<i>Жукова О. В., Письменна Л. В., Царлова І. В., Шевченко С. В.</i>)	
V. Список використаних джерел.....	186
VI. Додатки.....	187

ВСТУП

Навчально-методичний посібник «Дидактичний супровід уроків. Світова література. 5 клас» є частиною навчально-методичного комплексу, що складається з двох частин: 1) «Програмно-тематичне планування вивчення курсу «Світова література. 5 клас», який розроблено за моделлю ПТПК В. І. Шуляра й пропонує увазі вчителів готове календарно-тематичне планування на перше півріччя 2013-2014 навчального року за новою програмою і 2) власне навчально-методичний посібник, результат роботи авторської творчої майстерні вчителів Миколаївської області, який дозволить учителям-практикам як використовувати розроблені завдання у підготовці до уроків, так і пропонувати їх учням-читачам для самостійної роботи вдома.

Даний посібник базується на досвіді «Архітектоніка, сюжетно-змістові лінії уроку літератури» В. І. Шуляра, технології ТОГІС Л. Гузеєва,

Технології проведення уроку з мультимедійною підтримкою, принципах особистісно зорієнтованого навчання, диференціації, компетентісного навчання.

Акцентуємо увагу, що картки до уроків не є конспектами, а відображають логіку діяльності учня із здобуття читацької компетентності під час вивчення як окремого твору, так і теми в цілому. Тому до використання поданих дидактичних матеріалів необхідно підходити творчо. Усі картки мають типову структуру від мотиваційного моменту до узагальнення (рефлексії). Також структурними компонентами карток є розділи: «Вивчаємо теорію літератури», «Тематичний словничок уроку», «Учительська підказка», «Це цікаво», що дозволяє реалізувати емоційно-ціннісну, компаративну, культурологічну лінії літературної освіти, передбачені новими Державними стандартами та новою програмою зі світової літератури. При цьому збережена авторська індивідуальність кожного вчителя-співавтора проекту.

Картки побудовані з урахуванням вікових особливостей учнів, матеріал

дозволяє організувати фронтальну, індивідуальну, парну і групову форми роботи на уроці, а також реалізувати особистісний підхід. Система оцінювання передбачає як само- і взаємооцінку учнів, так і перевірку результатів учнівської діяльності учителем. Нижче пропонуємо Вашій увазі систему умовних позначок, що використовуються у картках.

УМОВНІ ПОЗНАЧКИ

Це цікаво!	
Вивчаємо теорію літератури!	
Підказка учителя! Заувага учителя!	
Тематичний словничок уроку	
Підіб'ємо підсумки!	

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 1

Тема: Світова література – духовна скарбниця людства.

Роль книги в сучасному житті.

У книги люди, наче бджоли в соти,

Знесли духовний, чародійний мед.

Д. Павличко

Завдання 1. Відгадай загадки. Яке значення в твоєму житті відіграє відгаданий предмет?(1б.)

1. По білому полю чорним маком сіяно.
  2. Язика не має, а розуму навчає.
-
-

Завдання 2 . Встанови відповідність між героями книжок та їхніми речами (3 б.):

1. Том Сойер _____
2. Гаррі Поттер _____
3. Кіт у чоботях _____
4. Попелюшка _____
5. Лис Микита _____
6. Олов'яний солдатик _____

1

2

3

4

5

6

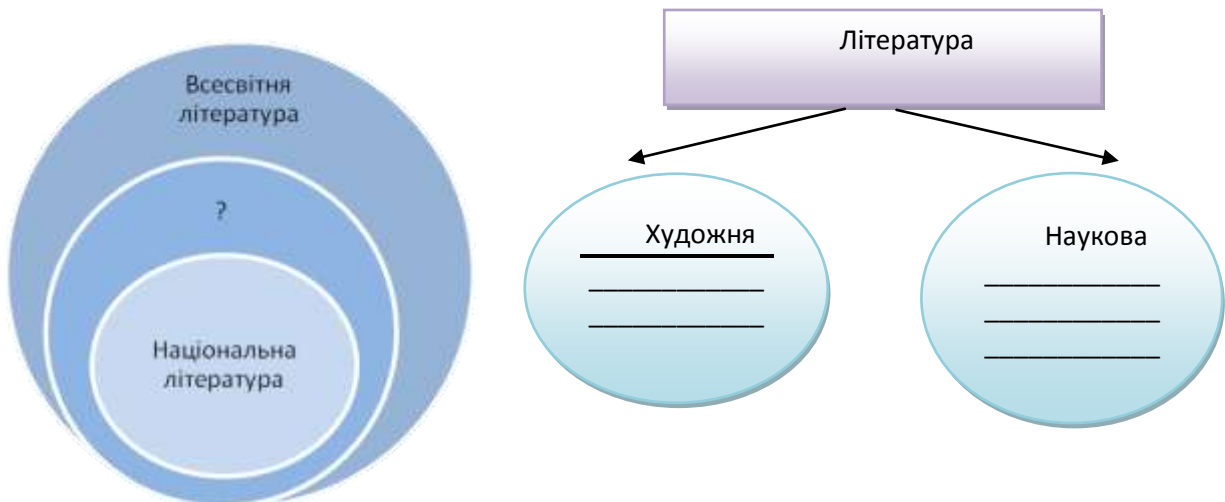
Вивчаємо теорію літератури!

(від лат. *litterae* — буква, літера), іноді **книжництво**, **письменство** — сукупність писаних і друкованих творів певного народу, епохи, людства.

Література відображає та зберігає знання й культуру народу та певного історичного періоду. Водночас вона є різновидом мистецтва, власне, мистецтвом слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси; результатом творчого процесу автора, зафіксований у відповідному тексті за допомогою літер.

Завдання 3. Опрацювавши статтю підручника або уважно слухаючи вчителя, заповни схему: (4б.)

Література певного народу - це

Всесвітня література - це

Література за межами однієї з національних літератур – зарубіжна література.

Завдання 4. Робота за алгоритмом. Розкажи про свою улюблену книгу національного чи зарубіжного письменника (2 б) .

Моя улюблена книга називається _____ . Її написав _____ . Це представник _____ (країна). В книзі розповідається про _____ , головного героя звати _____ . Ця книга мене вчить бути _____ .

ЦЕ ЦІКАВО!

Князь Володимир Святославич (жив він понад тисячу років тому) відкривав школи, спеціальні майстерні, де переписували, розмножували книги. А в часи князювання Ярослава Мудрого у Києві при Софійському соборі було засновано першу в Київській Русі бібліотеку. Сиділи переписувачі в соборі, переписували книги, перекладали з інших мов. Потім з Києва книги потрапляли до інших міст. А варто нагадати, що коштували тоді книги дуже дорого, виготовлялися вони з пергаменту. А ще ж палітурка! Її оздоблювали коштовним камінням, золотом, сріблом.

З «Повісті минулих літ» — нашого славного літопису — ми дізнаємось про таке: «Любив Ярослав книги, читав їх часто і вдень і вночі. І зібрав скорописців багато, і перекладали вони з грецького на слов'янське письмо. Написали книг вони велику силу, ними повчаються віруючі люди і тішаються плодами глибокої мудрості. Начебто один хтось зорав землю, а другий посіяв, а інші жнуть і споживають багату поживу... Книги — мов ріки, які наповнюють собою увесь світ; це — джерело мудрості, в книгах — бездонна глибина, ми ними втішаємося в печалі, ...в книгах — світило мудрості...»

Завдання № 5. Мислительний тренінг. Спробуй розподілити скарби (2 б).

СКАРБИ – що-небудь надзвичайної цінності, якості .

Скарби бувають матеріальними й духовними.

МАТЕРІАЛЬНІ

ДУХОВНІ

Слова для довідок: коштовності, розум, гроші, картина, книга, килим, сукня, честь, душа, машина.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Письмова відповідь на запитання (3 б).

Ти вважаєш книгу скарбом? Чому? На твою думку, книга скарб матеріальний чи духовний?

ЦЕ ЦІКАВО!

Перський візир Сахіб, який жив у середині X сторіччя, пристрасно любив книги. Він мав велику бібліотеку, яка налічувала близько 177 тисяч примірників. Однак, будучи державним діячем і

воїном, він більшу частину свого життя проводив у сідлі. Разом із собою у походи він брав і бібліотеку. Для перевезення книг використовували 400 верблюдів.

В Україні свого часу М. Сядристим, майстром мініатюр, було виготовлено найменшу книжку у світі. Якщо тобі цікаво про це дізнатися, прочитай наступний матеріал.

НАЙМЕНША У СВІТІ КНИЖКА

Ще в давні часи були відомі книги велетні і книги-ліліпути. Так, в Єгипті робилися такі великі фоліанти, що їх возили на верблюдах, бо людині такий вантаж був не під силу. Книги писалися на папірусі і коші, пергаменті та дереві, на глиняних плитках і шовку.

Для цього вживалися різні фарби, порошкоподібні срібло і золото, перламутр, перли, бірюза, лазурит, корали та ін. Один з найстаріших зразків письма, що дійшов до наших днів, - папірус Пріссі. Йому близько 6000 років. До речі, він починається такими, дивно цікавими словами: «На жаль, світ зараз не такий, яким був раніше. Кожен хоче писати книги, а діти не слухаються батьків».

Книги-велетні і книги-ліліпути зберігаються в музеях багатьох країн. Багато хто з них мають цікаві долі, тісно переплітаються з історіями тих чи інших держав і націй.

У Єреванському Матенадарані - одному з найбільших у світі сховищ стародавніх книг - зберігається найбільший у світі рукописний пам'ятник на старій вірменській мові. Цій книзі-велетню виповнилося 765 років. На її виготовлення витрачено близько 700 телячих шкур. Вона містить 200 творів старовірменської, грецької та інших літератур. На одній зі сторінок є й «Біографія» цієї унікальної книги, де сказано, що вона була замовлена

багатим вірменським книголюбом Аствацатуров Бабердці. Переписував її три роки (з 1201 по 1204 рік) Вардан Карнеці.

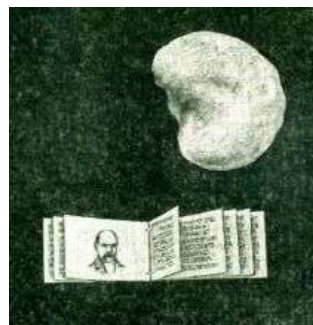
У книзі йдеться, що в 1204 році сельджуки вбили її власника і вкрали книгу. Тоді вірмени різних місць зібрали 4000 драхм і викупили книгу. Близько 700 років цей фоліант зберігався в одному з монастирів. А коли почалася перша світова війна, вірмени, рятуючись від турецьких погромів, розрізали двухпудову книгу на дві частини і забрали в різні боки. Через деякий час одна половина повернулася в Єреван. Іншу половину біженці закопали, щоб не потрапила в руки ворога. У 1921 році її знайшли, але не всю. З цієї половини 624 листа повернулися до Вірменії, а 17 - потрапили до Італії і нині зберігаються у Венеції.

У Матенадаране на розкритій сторінці цієї величезної книги лежить найменша книга сховища - розміром приблизно з сірникову коробку. Вона теж рукописна. Складається з 104 тонких пергаментних аркушів і разом з обкладинкою важить 19 грамів. Дослідники читають її за допомогою збільшувальних скельць. Писав її каліграфічним почерком переписувач Огсент в 1434 році в Криму. За змістом - це довідник для укладачів календаря.

Найменша у Росії друкована книга - «Байки Крилова» - зберігається в Ермітажі. Видано ще до революції. Її формат 13x22 міліметри - це величина звичайної поштової марки. Після неї йде книжечка-малятко, що зберігається у фондах Запорізького краєзнавчого музею. Це вірші Адама Міцкевича польською мовою. Формат книги - 19x29 міліметрів. Товщина - 1 сантиметр. Видано в 1898 році у Варшаві.

Які ж самі маленькі книги є за кордоном? Довгий час самої маленької книгою в світі вважалася книга, видана в Італії. Її розміри 6x10, 5 міліметра. У ній надруковано маловідомий лист Галілея своєї коханої.

Спробував і я свої сили в «друкованій» справі. При цьому не застосовував ніяких новітніх Засобів сучасної техніки, крім мікроскопа. Зупинився на «Кобзареві» Тараса Григоровича Шевченка.

Чотири місяці наполегливої щоденної праці вечора- і книга готова. Площа її обкладинки - 0,6 квадратного міліметра. Це майже в 19 разів менше самої маленької японської книги. На торці сірника можна розмістити сім подібних «Кобзарів», а в маковому зерні - три. Книгу легко протягнути крізь вушко голки або заховати в віях. Вищезазначені «Байки Крилова», що зберігаються в Ермітажі, - в 447 раз, італійська книга-ліліпут - в 105 раз, французька - в 70 разів, а німецька «Біблія» - в 41 разів більше цього «Кобзаря».

Незважаючи на мікроскопічну величину, на сторінках «Кобзаря» ніде не порушена архітектура віршів, немає жодного перенесення рядка. Товщина букв в середньому 0,0035 міліметра. Звичайною павутиною легко закрити рядок. У книзі - 12 сторінок, на кожній - 8 віршованих рядків. Дві сторінки - з ілюстраціями: портрет Т. Г. Шевченка та копія малюнка «Батькова хата».

Сторінка книги вдвічі тонша за цигарковий папер. Друкований текст на кожній сторінці займає місце менше 0,5 квадратного міліметра. Книжка зшита павутиною звичайною, так як всі інші матеріали (нитки, волосся і т. п.) для цього занадто грубі. Обкладинка виготовлена з пелюстки безсмертника золотисто-жовтого кольору і прикрашена з обох сторін золотими смужками.

Сторінки «Кобзаря» можна перегортати лише кінчиком загостреного волоса, а читати його можна тільки під мікроскопом.

Книга демонструвалася на Всесвітній виставці ЕКСПО-67 в Монреалі в День Української РСР. М. С. Сядристий 1969 р.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 2

Тема: Фольклор, його характерні ознаки. Фольклорні жанри різних народів.

Народна творчість — це той ґрунт, на якому виростають і література, і театр, і музика, і образотворче мистецтво — і без якого вони засохли б.

М. Рильський

Завдання 1. Уважно прочитай слова М. Рильського і прокоментуй (2б.)

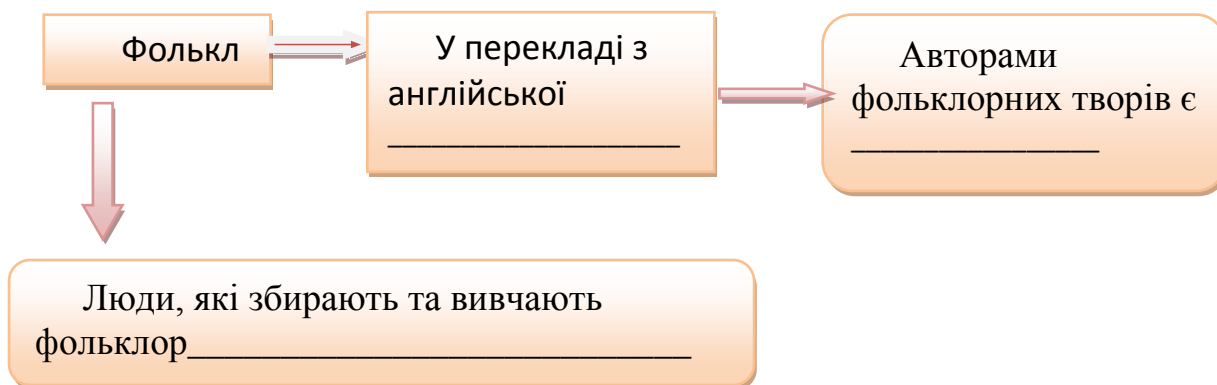

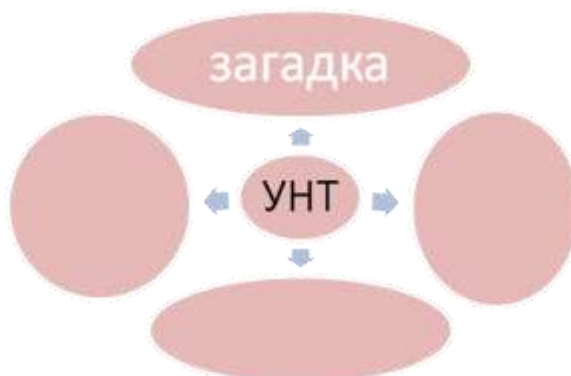

Завдання 2. Заповни прогалини у схемі (1,5 б.)

Завдання 3. Пригадай і запиши малі жанри фольклору, які ти знаєш (1 б.).

Завдання 4. Уважно розглянь таблицю, запам'ятай чим відрізняються прислів'я від приказок. Заповни прогалини (2 б).

Прислів'я	Приказка
Короткий влучний вислів, має <u>завершену думку.</u>	Короткий влучний вислів, містить не закінчену думку, а <u>лише емоційну оцінку.</u>
Найчастіше <u>повне речення.</u>	Найчастіше <u>частина речення.</u>
Має <u>повчання, пряме і переносне значення.</u>	Має <u>натяк на висновок, переносне значення.</u>
Тихий, як мурашка, а жалить, як оса.	Їсть як у піч кида
Слова і діла показують усім, хто є ким.	Личить як вівці підкова.
_____	_____

Завдання 5. Знайди другу половину прислів'я (3 б).

Сокіл шанує свої крила,	своїм дзьобом живе (українське)
Кожна пташка	ніж чужа палата (угорське)
Людина без батьківщини,	як насіння без землі (африканське)
Щастя саме не приходить —	а людина — ім'я (японське)
Краще власна хата,	за нього треба боротися (турецьке)

Завдання 6. Знайди(пригадай) українські відповідники до поданих нижче прислів'їв (3б.).

Не знаючи курсу, не піднімай вітрил
(італійське)._____

Гілка завжди схожа на дерево, з якого виросла
(іспанське)._____

Цап леопардові не товариш
(африканське)._____

Завдання 7. За варіантами, підбери(пригадай) прислів'я на тему (2б.)

1 варіант –

Дружба _____

2 варіант –

Батьківщина _____

Завдання Закінчи речення (0, 5 б.).

Корокі твори, в основі яких лежить дотепне запитання, що передбачає відповідь на нього, називаються _____

Завдання 9. Прочитай уважно текст, визнач до якого фольклорного жанру він відноситься, доведи, вказавши його ознаки (2б.).

Жили у бабусі два веселих гусі:

Один - сірий, другий - білий,

Два веселих гусі!

Один - сірий, другий - білий,

Два веселих гусі!

Підіб'ємо підсумки!

Дай відповідь на запитання (2 б).

Чи використовують сучасні люди фольклорні твори у повсякденному житті? Які саме? З якою метою?

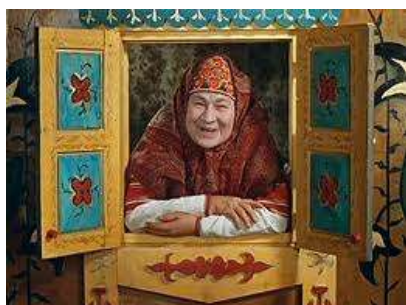

ЦЕ ЦІКАВО!

Усна форма твору вимагає запам'ятовування, вивчення напам'ять. У Росії були співці, які пам'ятали до 300 пісень, а казкарі – до 100 і більше казок.

Кожному жанрові народної творчості властива своєрідна форма виконання: думи – виконуються речитативом під музику, пісні – хором чи співаються однією особою, веснянки – у формі хороводу, де спів супроводжується певними рухами, потішки чи ігри вимагають від виконавця певних дій. Виконавці: казкарі, лірники, кобзарі, скоморохи, співці.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 3
У СВІТІ ЧАРІВНОЇ КАЗКИ

Жанрова специфіка фольклорної і літературної казки. Різновиди казок (про тварин, чарівні, соціально-побутові та ін.), їх характерні ознаки.

Говорячи ніби про звірів, вона
одною бровою підморгує на людей...

І. Франко

Завдання 1. Робота з епіграфом. Як ти розумієш вислів І. Франка, відомого українського письменника. Прокоментуй вислів (2 б).

Завдання 2. Підбери слова синоніми до слова «казка». Спробуй дати визначення, скориставшись підказкою (2 б):

1) Синоніми до слова «казка» _____

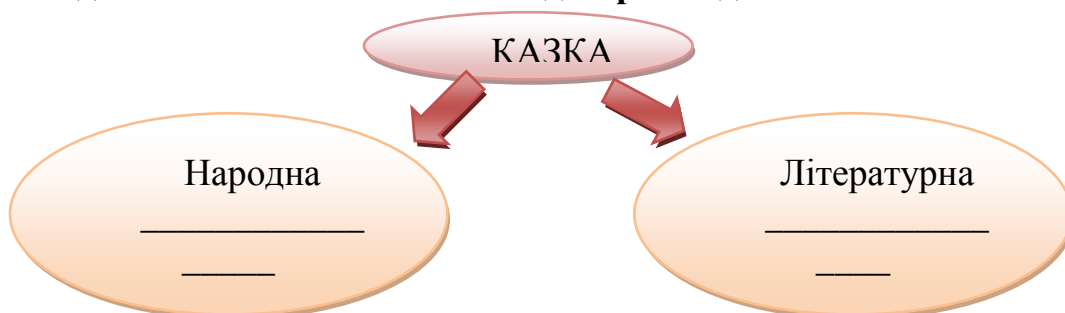
2) Казка – це

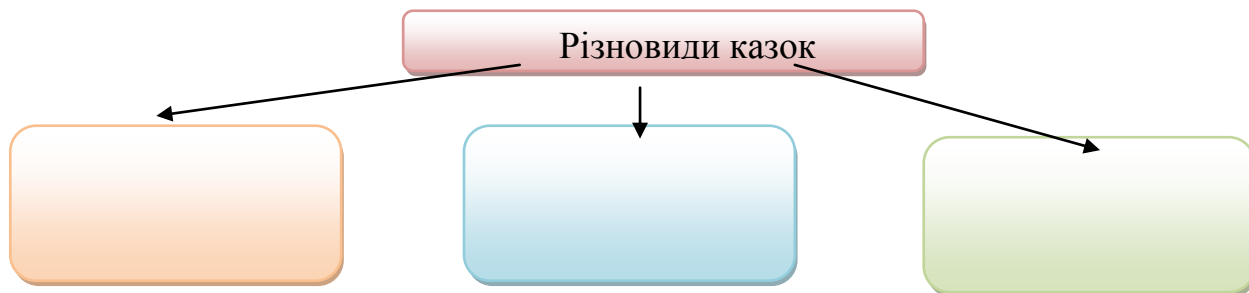

Слова-підказки (жанр фольклору, фантастичні події, розповідний твір, сприймається як реальні)

Завдання 3. Запам'ятай і наведи приклади.

Завдання 4. Заповни схему. Працюючи з підручником (слухаючи вчителя), заповни самостійно схему (3 б).

Це цікаво! Казки про тварин вважаються найдавнішими, бо раніше люди жили серед природи, тож їх існування часто залежало від вдалого чи невдалого полювання на диких тварин. Інколи тварин навіть обожнювали, складали про них легенди і казки. Наприклад, чимало казок складено різними народами про лисиць. Звірі в казках часто уособлювали якісь людські типи й риси. Так, Вовк — часто жорстокий і грубий, Ведмідь — вайлуватий, неповороткий, Заєць — боягузливий, Лис — хитрий, Змія — підступна, Осел — упертий тощо.

Завдання № 5. Вивчаємо теорію! Випиши з підручника(або під диктовку вчителя) (2б).

Алегорія – це

Мандрівний сюжет – це _____

Завдання 6. Конкурс «Знавці літератури». Пригадай назву казки, ім'я автора і країну (3 б).

_____ -

_____

_____

_____

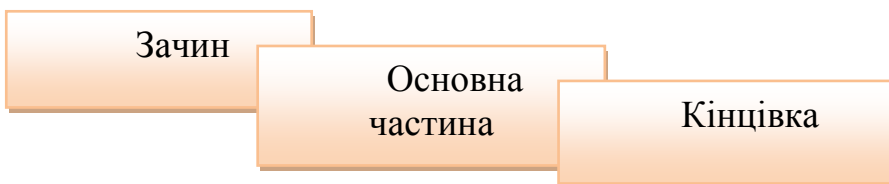
_____

_____

Вивчаємо теорію літератури!

Запам'ятай елементи будови казки.

Завдання 8. Розгорнута відповідь на запитання. Назви героїв своїх улюблених казок та розкажи, чому ти у них навчився.

Завдання 9. Пригадай і добери прислів'я, які б допомогли охарактеризувати названі казки (3 б).

«Попелюшка» _____

«Казка про золоту рибку»

«Рукавичка»

Підіб'ємо підсумки!

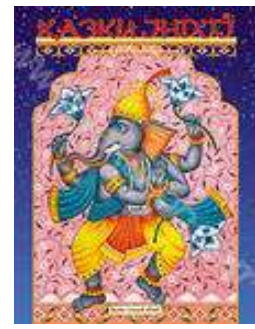
Завдання 1. Таблиця з прогалинами. Працюючи над статтею підручника або слухаючи вчителя, заповни прогалини у таблиці (3 б).

Типи казок

<u>Тип казки</u>	Про тварин		
<u>Особливості казки</u>		Триразовий потвор Чарівні предмети та істоти	
<u>Головні герої</u>			Селянин, пан, піп, солдат

Завдання 2. Уклади каталог своїх улюблених казок, які ти рекомендуєш прочитати однокласникам (2б).

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 4

Індійська народна казка «Фарбований шакал» - пам'ятка давньоіндійської літератури

Завдання 1. Згадаємо вивчене та пограємо кольорами. Підкреслимо *жовтим кольором* ознаки казок про тварин, *червоним* – чарівних казок, *синім* – побутових (1 бал).

Чудодійні предмети; кумедні життєві ситуації; перетілення; герої, наділені людськими властивостями; чоботи-самоходи; відтворення побуту; потрібний повтор; чарівні помічники.

Завдання 2. Користуючись ілюстративним матеріалом та рядками поезії індійського поета Робіндраната Тагора (у перекладі Миколи Бажана), опишіть свої враження від Індії (2 бали).

СВЯТА ЗЕМЛЯ ІНДІЇ

Глянь, о душе моя,- ось жадана земля,

Ось земля споконвічна прочан.

Глянь на Індію ти, на той берег святий,

Де вселюдства шумить океан.

Тут побожно спинись, руки звівши увись,

І людині, як богу, вклонись,-

Кращим словом пісень, вищим зльотом натхнень,

Слав людину ти завше і скрізь.

Ось безмежжя долин, де річок в'ється плин,
Ось замислених гір караван.
Глянь на Індію ти, на той берег святий,
Де вселюдства шумить океан.

Завдання 3. Заповніть інформацією цеглинки, з яких побудується поняття «Індійська народна казка про тварин», користуючись підказкою (3 бали).

Довідковий матеріал (підказка).

Індійська література вважається однією з

найдавніших. В Індії 22 офіційних мови, і величезна кількість літератури написано на цих мовах. Усна народна творчість сильно розвинена. Сила-силенна різноманітних легенд, казок у пам'ятках давньоіндійської літератури свідчать про великий талант індійців.

В Індії одним з великих розділів давньої літератури є казки. Казки стародавньої Індії складені в чотирьох збірниках в період I-II ст. н. е.: "Хітопадеша" ("Приховане доручення"), "Панчатантра" ("П'ять книг"), "ВЕТА-панчавімшатіка" ("Двадцять п'ять казок мерця") і "Шука-Сапата" ("Казки папуги"). У зазначених казках в більшості випадків використовуються в якості героїв тварин, які мешкали на території Індії. Автори древніх казок наділяли тварин людським характером. Казки сповнені гумору і повсякденних життєвих ситуацій. У своїх казках автори висміюють несправедливість багатіїв і їх боягузтво, жадібність і брехливість царських чиновників, вихваляють працьовитість правдивість і щедрість простих людей. Казки, написані в стародавній Індії, є повчальними для свого народу. У них показуються негативні риси характеру і погані вчинки людей, розповідається про свавілля чиновників і несправедливості багатих людей до простого народу. Вчать людей до гарної мирного життя і правильним благородних вчинків.

У більшості індійських казках автори використовують один з літературних прийомів під назвою обрамлення. Даний прийом полягає в тому, що на початку кожної казки один герой книги розповідає іншому короткий віршик або приказку. Після чого іншого герой запитує, що означають ці слова, і перший починає пояснювати зміст своїх слів, тим самим розповідаючи казку.

Індійські казки відрізняються своїми насиченими сюжетами з героями у вигляді людей і тварин. Як і сама Індія, яка приваблює своїми загадками, так і її казки, які повні загадковими барвистими сюжетами залишають про себе довгий, гарний, незабутнє враження. Казки, написані в стародавній Індії, були переведені на багато мов світу і за деякими казкам були

поставлені театральні п'єси, зняті цікаві фільми і мультфільми.

Індійська	
народна	
казка	
про тварин	

Завдання 4. Знайдіть у казці «Фарбований шакал» ознаки казки про тварин (1 бал)

Запам'ятайте!

Брахман - представник вищого суспільного кола в Індії; у казці: Бог-творець.

Чандарава- «гнівно ревущий».

Шіва- (деванагарі — прихильний, дружній) — бог-руйнівник і водночас творець у трійці (трімурті) головних богів Індії.

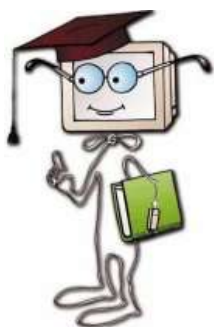

Завдання 5. Прочитайте статтю з Вікіпедії, подану нижче, й користуючись ілюстративним матеріалом, розробіть свою обкладинку на книжку «Панчатантра». Які б кольори ви обрали? Яка з обкладинок більш характеризує Індію? (2 бали)

Це цікаво!

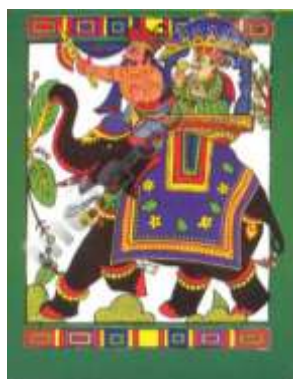
Панчатантра ([санскр.](#) — п'ять принципів) - збірка староіндійських [казок](#) про тварин у віршах та прозі. Початковий текст давно втрачений. Ймовірно, казки передавалися з уст в уста й розповідалися казкарями та оповідачами.

Панчатантра перекладалася різними мовами світу, починаючи з [перської](#) та [арабської](#), багато казок отримали незалежне існування в фольклорі інших країн. В Україні перші відомості про «Панчатантру» подав [Василь Маслович](#) у виданні «Про байку та байкарів різних народів» ([Харків, 1816](#)).

Сюжетами «Панчатантри» користувалися [Леонід Глібов](#), [Іван Франко](#), [Валерій Шевчук](#) та ін.

Підіб'ємо підсумки!

Національна квітка Індії – рожевий лотос.

Спробуємо «одягнути квітку» своїми враженнями.

Продовжіть вислів (3 бали).

Казки Індії мене приваблюють.....

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 5

**«Чому не варто видавати себе за когось іншого?»
Індійська народна казка «Фарбований шакал».**

Шила в мішку не втаїти.

*Брехнею світ пройдеши,
та назад не вернешся.*

Українські народні прислів'я

**Завдання 1. Згадайте і назвіть усіх героїв казки «Фарбований шакал»;
коротко проаналізуйте їх поведінку (2 бали).**

Завдання 2. Прочитайте рядки, знайдіть ключові слова. Яким ви уявляєте себе Чандараву? (1 бал)

Хто родичами гидує,
Серед чужих обертається -
Той, як дурень Чандарава,
Піде стежкою загибелі!

Завдання 3. Виправте змістові помилки. Запишіть правильні варіанти (1 бал).

А) Коли Чандарава з'явився в місті, з усіх сторін до нього збіглися шакали.

Б) Чандарава сказав, що його створив бог Шіва.

В) Чандарава викрив себе, коли з нього змилася синя фарба.

**Завдання 4. Які посади отримали звірі, що зображені на ілюстраціях?
Які взаємини склалися у Чандарави з хижаками? (1 б)**

**Завдання 5. Користуючись довідковим матеріалом, розкрийте
алегоричний зміст образу Шакала (2 бали)**

Теоретична довідка

(грец. *αλληγορία*, *allegoria*) — відображення в образах тварин людських стосунків характерів (інакомовлення).

Прикладом висміювання таких людських вад, як лицемірство і підступництво, є байка Глібова «Лисиця-жалібниця».

Здавна люди звикли вважати лисицю підступною та хитрою твариною, тому байкар не міг підібрати для висміювання лицемірства кращого «кандидата».

У цій байці розповідається про те, як лисиця жаліла пташок, коли вони були високо на дереві, а коли пташки попадали вниз, їх всіх просто поїла.

Так само відбувається і серед людей. Варто лише простежити за будь-яким лицеміром, і у ньому одразу ж можна впізнати ту лисицю, котра дорікає котам, дивується, як їм не соромно їсти пташок:

Ну вже коти! Десь на лихо вони

Вродились, вражії сини,

Не тільки вдень — вночі поживу бачать,

Не бачать тільки, як горюють в світі, плачуть.

Насправді ж вона з величезним задоволенням вчинила б так само, як і коти, якби мала можливість.

Завдання 6. Порівняйте уривки із індійської казки «Фарбований шакал» і «Фарбованого Лиса» Івана Франка про те, як викрили головного героя. Чим вони схожі і чим відрізняються? Поміркуйте і заповніть таблицю (2 бали).

«Фарбований Лис» Івана Франка

Так минув рік. Надходили роковини того дня, коли він настав на царство. Звірі надумали святкувати врочисто той день і справити при тій нагоді великий концерт. Зібрався хор з лисів, вовків, ведмедів, уложено чудову кантату, і вечором по великих процесіях, обідах і промовах на честь царя хор виступив і почав співати. Чудо! Ведмеді ревли басом, аж дуби тряслися. Вовки витягали соло, аж око в'януло. Але як молоді лисички в народних строях задзявкотіли тоненькими тенорами, то цар не міг витримати. Його серце було переповнене, його обережність заснула, і він, піднявши морду, як не задзявкає й собі по-лисячому!

Господи! Що стало? Всі співаки відразу затихли. Всім міністрам і слугам царським відразу мов полуда з очей спала. Та се Лис! Простісінький фарбований Лис! Ще й паскудною олійною фарбою фарбований! Тьфу! А ми собі думали, що він не знати хто такий! Ах ти, брехуне! Ах ти, ошуканче!

Індійська народна казка «Фарбований шакал»

Із того часу всі хижаки приносили здобич шакалові, а вже він - своєю царською владою – розподіляв її між своїми підданими.

Якось, сидячи на раді, він почув десь далеко тужливе виття шакалів. І тут од великої радості з його очей полилися сльози, він скочив і голосно завив у відповідь. Звірі одразу збагнули, хто перед ними. – Як же обдурив нас цей пройдисвіт?! – у гніві вигукували вони. – Це ж усього-на-всього жалюгідний шакал! За обман - розірвати негідника!

Схоже	Відмінне

Підіб'ємо підсумки!

Повернемося до нашого епіграфу та теми уроку. Оберіть будь-яке прислів'я з поданих у ролі епіграфів та, опираючись на текст казки «Фарбований шакал», поясніть його. Поміркуйте, чи справедливою була кара?(3 бали).

Додаток до уроку (текст)

У лісовому краю жив шакал на ймення Чандарава. Одного разу від лютого голоду він забився у місто. З усіх сторін збіглися голодні пси і, голосно гавкаючи, кинулися на нього. Нещадно покусаний, рятуючи життя, шакал шмигнув у дім маляра, а там ускочив у велику бочку із синьою фарбою. Звідти він виліз геть синій. Пси, що чекали на нього під дверима дому, навіть не впізнали його, і пофарбований шакал спокійно побіг до рідного лісу.

Забачивши дивовижного звіра із синьою, як у самого бога Шіви, шиєю, лісові мешканці - леви, тигри, пантери, вовки та і решта – із жахом кинулися тікати.

Хто знає, чого сподіватися від цього чудовиська, – приказували вони. – Краще сховатись од нього подалі.

– Чому ви всі втікаєте? – зупиняв їх Чандарава. – Вам нема чого боятися. Мене сьогодні створив сам Брахман*. «Віднині помазаний мною на царство, – сказав він, – ти будеш володарем над усіма звірами».

– Прав нами, о царю! – визнали його лісові мешканці.

Новоспечений «цар» подарував левові посаду головного радника, тигра зробив керуючим палацом, пантері довірив охорону царської скарбниці, а вовка призначив палацовим сторожем. Зі своєю ріднею, шакалами, він навіть не захотів говорити: наказав вигнати геть усіх до одного.

Із того часу всі хижаки приносили здобич шакалові, а вже він - своєю царською владою – розподіляв її між своїми підданими.

Якось, сидячи на раді, він почув десь далеко тужливе виття шакалів. І тут од великої радості з його очей полилися сльози, він скочив і голосно завив у відповідь. Звірі одразу збагнули, хто перед ними.

– Як же обдунив нас цей пройдисвіт?! – у гніві вигукували вони.

– Це ж усього-на-всього жалюгідний шакал! За обман - розірвати негідника!

Шакал намагався було втекти, але його наздогнали й роздерли на дрібні шматки.

*Брахман - представник вищого суспільного кола в Індії; тут: Бог-творець.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 6

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

**Тема: Японська народна казка
«Момотаро, або Хлопчик-Персик».**

Національний колорит японських казок. Відображення любові до праці, кмітливості, сміливості, ставлення до природи в образі Момотаро

Секрет японського національного дива

Завдання 1. Ми пізнаємо Японію

Встанови відповідність між словом-поняттям та ілюстрацією (1 б).

Словничок: ікебана, кімоно, сакура, сумо, самурай, Фудзіяма, гета.

Завдання 2. Вивчаємо твір.

Прочитайте казку «Момотаро, або Хлопчик-Персик». Поділіть текст на частини, назвіть кожна з них (2 б).

1. Самотні дід і баба.
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

Завдання 3. Уважний читач (1 б)

Напиши, що дали в дорогу Момотаро його прийомні батьки?

_____ →
_____ →
_____ →
_____ →

Просяний корж – тут: традиційна страва (цукерка – кібі-данго) в провінції Кібі (батьківщині Момотаро, нині префектура Окаяма), її виготовляють із борошна проса та особливого рису.

Завдання 5. Мислительний тренінг. Пригадайте українські казки, в яких герой зустрічає різних звірів і птахів, що допомагають йому. Порівняйте одну з них з японською казкою «Момотаро, або Хлопчик-Персик» (2 б).

Для довідки: «Брат та сестра», «Козак Мамарига», «Івасик-Телесик», «Про жар-птицю та вовка», «Котигорошко».....

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Секрет японського національного дива – бути вірними традиціям свого народу.

Завдання 6. Доведи, що казка відображає національні особливості японської культури. Заповни таблицю (усно або письмово) (2 б).

<i>Давні японські традиції</i>	<i>Приклади із твору</i>
Любов до природи – головна риса японців і важлива складова їхньої національної традиції. Природа і людина в японській культурі – єдине ціле.	
Традиційна страва японців – рис. До нього особливе шанобливе ставлення, як до хліба.	
У японській культурі є особливе поняття «гірі» - обов'язок того, хто служить вірно і чесно. Японець не може порушити цей святий обов'язок, як і дане ним слово.	
Дім у японській культурі має особливе значення і користується великою пошаною. У дім не можна заходити з поганими думками, а тим більше - з поганими вчинками.	

Завдання 7. Поясни назву казки. Як пов'язана назва із традиціями японців? (2 б).

Завдання 8. Знайди у казці приклади засобів творення національного колориту (2 б):

відображення географічного положення країни: _____

_____ ;

назви предметів вжитку: _____

_____ ;

Імена персонажів: _____

_____ ;

флора і фауна: _____ ;

мова: _____ ;

**Завдання 9. Граємо разом. «Четверте зайве» – 2 бали
ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ.**

Зачин Казковий конфлікт Кінцівка Великий твір	Трикратні повтори Розлогі описи Невизначений часопростір Гіпербола	Собака Фазан Чудовисько Мавпа	Скарби Чудо-персик Слуги Чудовиська

Завдання за вибором.

1. Поміркуй, яке з японських прислів'їв ілюструє головну думку твору? Яке з них може стати епіграфом до уроку? (2 б)

Перлина любить ховатися у непоказній оболонці.

Праця – основа основ!

Коли працюєш, працюй заради себе, а не заради інших.

Орла по крилах пізнають, а людину - по вчинках.

Удома завжди добре, на чужині - завжди неміло.

Як ти до людей, так і вони до тебе.

Суди себе тою ж мірою, що й інших, прощай їх, як самого себе

Хто робить добро, той довше живе.

2. Поміркуй, як ці віковічні моральні цінності японського народу утверджуються у казці? (2 б)

Мудрість. Здоров'я. Радість. Працьовитість. Сміливість. Доброта. Життя в гармонії з природою.

Використовуючи словничок «Людські чесноти», поміркуй, чому Момотаро став національним героєм?

Радість творчості

1. Створити ілюстрацію до казки.
2. Інсценувати казку з елементами потрібного вбрання, предметів побуту.
3. Скласти загадки про героїв казки.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 6

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

Тема: **Японська народна казка**

«Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик».

Відображення любові до праці, кмітливості, сміливості, ставлення до природи в образі Іссумбосі.

Національний колорит японських казок

Шлях людини до щастя

Завдання 1. Пригадуємо вивчене про казку:

- Які твори називаються народними казками?
- Які існують різновиди казок?
- Хто є героями казок?
- Чого вчать казки?

Завдання 2. Досліджуємо Японію. Запиши відомі тобі японські слова. Поясни їх значення (2 б).

Поповни свій словничок новими словами

Едо – стара назва Токію, столиці Японії.

Кіото – древня столиця Японії (до того, як столицю було перенесено в Едо).

Самурай – воїн в древній Японії, слуга правителя.

Сан – приставка після імені, що означає повагу.

Ґета – дерев'яні сандалі без задника з двома поперечними підставками.

Хасі – палички для їжі.

«**Ґірі**» – святий непорушний обов'язок того, хто служить вірно і чесно.

Прочитавши казку «Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик», ти дізнаєшся, яким уявляли японці шлях людини до щастя.

Завдання 3. Робота з текстом казки (4 б).

• Поміркуємо над тим, яким ріс Іссумбосі?

➤ Що відмічали батьки, дивлячись на свого синочка?

➤ Які цілі ставив перед собою хлопчик?

➤ Про що свідчать такі слова у мові Іссумбосі «будь ласка», «дозвольте», «до побачення»? _____

• Як проявив себе Іссумбосі на службі у вельможі?

➤ За що полюбили хлопчика всі в домі?

➤ Який подвиг здійснив герой? _____

Запиши свої висновки: чи випадково сталося чудо перетворення Іссумбосі на вродливого юнака?

Завдання 4. Створи схему «Шлях героя до щастя» (2 б).

Завдання 5. Розкрийте особливості чарівної казки на прикладі твору «Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик» (2 б).

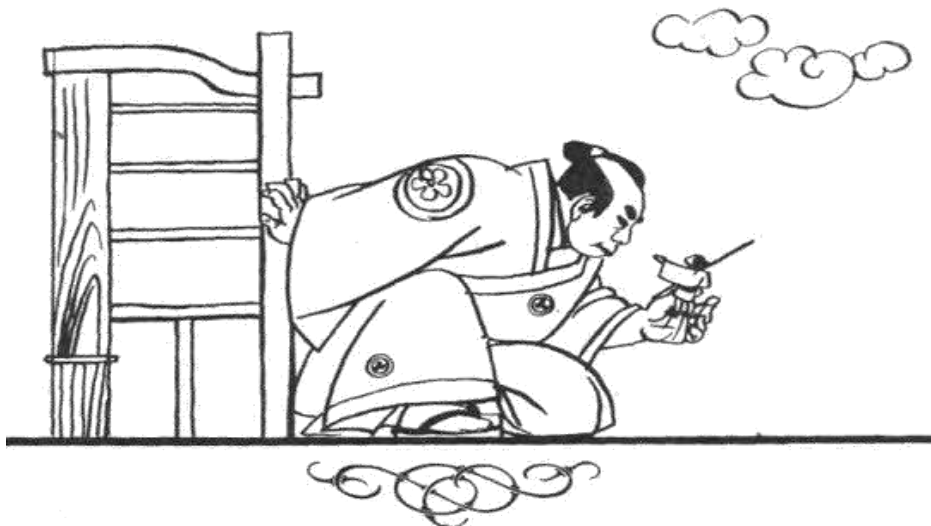

Завдання 6. Знайди приклади протиставлення образів у казці (2 б).

А
Н
Т
И
Т
Е
З
А

Що означає вислів «вибитися в люди»? Чи вдалося це Іссумбосі?

Завдання 7. З'єднай стрілочками назву частини казки та фрагмент твору (16)

- Зачин**   «Через кілька днів добрався він до столиці...»
- Основна частина**   «Давно колись жили собі чоловік і жінка...»
- Кінцівка**   «...і всі вони зажили разом у добрі та щасті».

Завдання 8. Доведіть, що казка «Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик» відображає національні особливості японської культури і знайдіть засоби творення національного колориту. Заповніть таблицю (6 б).

Засоби створення національного колориту у казці	Приклади з тексту
Відображення життя у древній столиці Японії.	
Відображення уявлень японців про служіння – працю.	
Назви предметів вжитку.	
Імена персонажів.	
Мова.	
.....	
.....	

Завдання 9. Спробуй оцінити роботу перекладача (2 б).

Ми маємо можливість читати найкращі здобутки світової літератури завдяки натхненній праці перекладачів. Автор перекладів японських народних казок є Іван Дзюба. Чи помітив ти, що перекладач дібрав українські фразеологізми для відтворення змісту? Поясни їх значення і прокоментуй, з якою метою це зробив перекладач?

Як зіницю ока _____

Вибитися в люди _____

Припав до серця _____

Світ за очі _____

Накивав п'ятами _____

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Завдання 10. Створи паспорт твору (3б).

Назва:

Батьківщина:

Походження:

Герої:

Конфлікт:

Тема:

Головна думка:

Жанр:

Жанрові особливості:

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ №7

Тема уроку: Птах змахнув крилами
та й...

(Китайська народна казка «Пензлик
Маляна». Поетизація мистецтва й
уславлення образу митця у казці.
Значення фантастики)

Словник уроку

Ієрогліфи- це основа китайської писемності, невеликі малюнки, які пояснюють цілі склади і слова.

Фантастика (гр. здатність уявляти) – це витворені людською уявою неймовірні картини й образи, яких не буває в дійсності, вигадка.

Алегорія – інакомовлення, у якому узагальнене поняття передається за допомогою іншого, конкретного образу. Наприклад, алегоричне зображення бажання імператора стати ще багатшим : *золото – каміння, ланцюг золотих цеглин - величезний удав* (казка «Пензлик Маляна»)

Антитеза – протиставлення протилежних життєвих явищ, понять, почуттів, думок, характерів. У тексті зазвичай для створення антитези використовують антоніми. Наприклад , у казці «Пензлик Маляна» протиставлені моральні якості Маляна, поміщика та імператора стосовно життєвих цінностей.

Драбина – (в китайській філософії) символ руху наверх, до досконалості.

Вода – символ очищення, потоп – біблійний символ покарання.

Дракон – (в Китаї) це головний символ удачі, який забезпечує щастя і благо-получчя.

Птах Фенікс – це символ відродження і нових можливостей.

**Чеснота – позитивна моральна риса в характері людини;
доброчесність.**

Альтруїзм - безкорислива турбота про блага ближнього свого.

Безкорисливість – корисливість.

Відважність, сміливість, мужність – боягузтво.

Доброта – злість.

Душевність (людяність, сердечність) – бездушність

Працелюбність, працьовитість – ледачість, ледарство.

Щедрість - жадібність.

I. Повторення вивченого!

Завдання 1. Продовжіть речення (0.5 бали)

Казка - це _____
_____
_____
_____

Завдання 2. Повторюємо вивчене. Заповніть таблицю (1 б).

Завдання 3. Назвіть чарівні речі, що допомагають персонажам народних казок (1 б)

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Підказка учителя. Урок має назву «Птах змахнув крилами та й ...» не тільки тому, що головний герой твору (а ми сьогодні прочитаємо казку «Пензлик Маляна») – юний художник, який намалював

цього птаха, а ще й тому, що витвори мистецтва іноді живуть своїм життям. Казка «Пензлик Маляна» китайська. А що ми знаємо про Китай ?

Завдання 4. Досліджуємо Китай. Запишіть слова, які пояснюють малюнки.

1. _____ 2. _____
3. _____ 4. _____

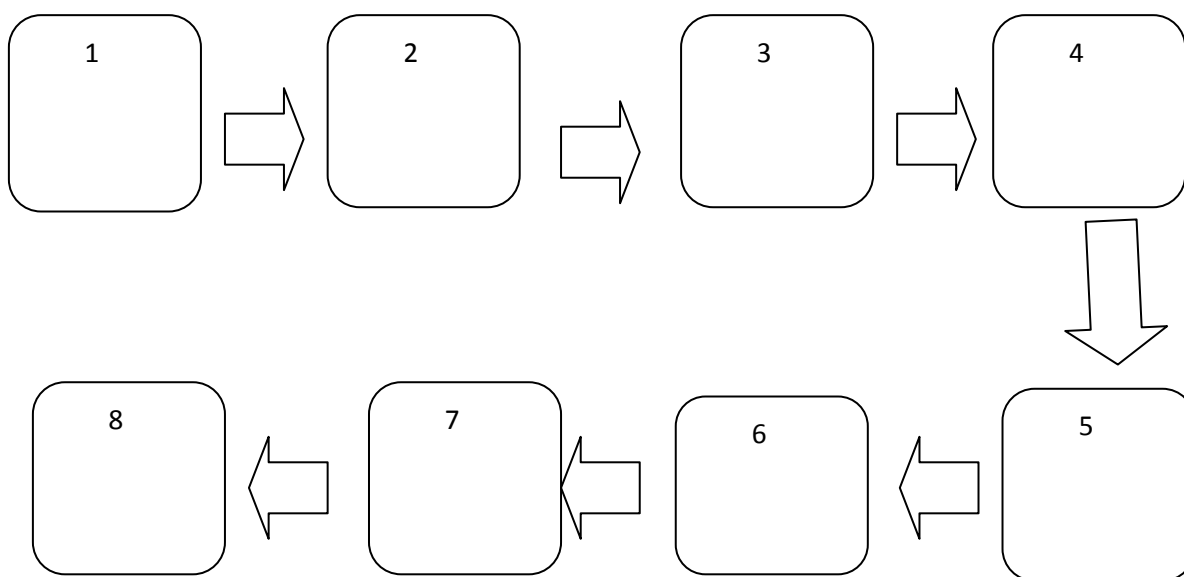

Увага ! Учитель підказує ! Пагода – зразок китайської архітектури. Одними з перших у світі китайці створили вітрила, вітрильні судна. Китай – батьківщина парасольок. Традиційне китайське письмо - ієрогліф.

Казка, яку ми вивчаємо, про чарівну силу мистецтва і душу людини, яку мистецтво робить більш витонченою, чутливішою.

Ця казка про хлопчика, який народився митцем, художником, йому дуже хочеться мати пензлика, він мріє про нього. А якщо мріяти – все здійсниться.

Завдання 5. Перевіряємо знання тексту казки . Робота у парах: відтворіть сюжет казки за ланцюгом подій (2 б).

...будь
обережний з
ним, бо може
статися лихо

Залишив
рідне село і
пересе-лився у
далеке місто

Служники
відчинили
двері стайні...

Відтоді
Малян ціліснічки
дні просиджував
дома...

На папері
заграло синє
– синє море

З самого
дитинства
Малян мріяв
навчитися
малювати

...відповів
поміщику, що
не буде
малювати

Бувало
збирає хмиз
у горах...

Завдання 5. Літературний диктант (6 б).

1. Як тільки Малян став володарем пензлика, одразу заходився малювати ...
2. Своім чарівним пензликом Малян допомагав ...
3. На своїх картинах Малян малював ...
4. Жорстокий поміщик не відпускав хлопця ... доби, сподіваючись, що він або помре, або погодиться на його ...
5. Звірі та птахи на картинах Маляна ніколи не оживали, тому що він ніколи ...
6. Одного разу журавель, якого намалював Малян, змахнув крилами і полетів тому, що ...
7. Малян ненавидів імператора за те, що той ... людей і стягає з них ...
8. Імператор наказав Малянові намалювати ...
9. Коли чарівний пензлик потрапив до імператора, він почав малювати ...

10.Ланцюг ... раптом перетворився на ...

11.Для імператора Малян намалював ...

12.За мить на воді гойдався корабель , а імператор зажадав , щоб
Малян намалював ...

Задання 6. Заповніть порівняльну таблицю (2 б).

Що малює Малян ?	Що малює імператор ?

---

1. Що таке антитеза ? За казкою «Пензлик Маляна » наведіть приклади антитези.

---

2. Якими моральними якостями наділені Малян та імператор ?

---

3. Що уособлюють собою купи золота, що намалював імператор?

---

4. Чому ланцюг золотих цеглин раптом перетворюється на величезного удава з криваво-червоним ротом ? Що уособлює *ланцюг* – удав ? Як називається такий художній прийом ?

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Творча письмова робота. Дайте розгорнуту відповідь на одне із запитань.

А) За що Малян отримав чудову винагороду – чарівний пензлик? Чому, на вашу думку, все, що створює Малян, починає жити своїм життям ?

Б) Якби ви були дідусем – чарівником, що б ви заборонили малювати Маляну, чому ?

---

4 бали

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 8

Тема уроку: Арабська народна казка «Синдбад-Мореплавець» (третя подорож). Утвердження жаги відкриття світу, мужності й людяності в казці.

Подорожі вчать більше, ніж будь-що.

Іноді один день, проведений в іншій країні,
дає більше, аніж десять років життя вдома.

Анатоль Франс

Завдання 1. За ілюстраціями назвати казку, вказати її тип та національну літературу, до якої належить казка. (3 бали)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 2. З поданих ілюстрацій вкажіть, на яких зображено Багдад. (1 бал)

1

2

3

4

Пам'ятай! Казки різних народів, не зважаючи на близькі сюжети, мають і певні ознаки, свій національний колорит.

Вивчаємо теорію літератури: Національний колорит казок кожного народу визначається елементами його побуту, умовами праці, традиціями, географічними деталями, баченням світу, національним духом і мовою.

**Завдання 3. Назвіть казки, що входять до збірки «Тисяча й одна ніч».
(1 бал)**

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Це цікаво! Що зображено на фото? В якій казці згадується?

(Які чарівні слова повинен був сказати Аладін, щоб печера відкрилася? Що означає це слово?)

Довідковий матеріал. Світ казки безмежний. Завдяки нашій уяві ми мандруємо його стежками. У кожного народу є свої казки та легенди, які протягом тисячоліть створювалися й передавалися з уст в уста. У XII столітті в Багдаді були написані казки книги «Тисяча й одна ніч». Середньовічний Багдад – одне із найкрасивіших міст. Палаци, павільони, канали, звіринці, пишні сади та парки, гамірні базари, на яких змагалися казкарі, оповідаючи про неймовірні пригоди Синдбада, чарівну принцесу Будур, жорстокого царя Шахріяра та мудру Шахрезаду.

Класичним зразком оповіді про подорожування є одна з найбільш популярних історій Шахразида - «Казка про Синдбада-мореплавця» Її герой — людина мужня і чесна, повна сили та духу боротьби. Шахразида на 31 ніч почала розповідати казку про Синдбада – мореплавця.

У казці розповідається про бідняка, носія, також названим ім'ям Синдбад. Якось проходив він поблизу багатого дому, звідки лунала музика й спів і доносився запах щедрих частувань. Зупинився Синдбад-носій і вимовив вірші про те, як у житті одні нещасні й принижені, а інші благоденствують. Почувши ці слова, власник домівки, багатий купець

Синдбад-мореплавець запросив носія до себе і розповів йому про свої надзвичайні подорожі. Він жив собі у Багдаді звичайним життям. Мав дружину і дітей, родичів. Був заможною людиною. Кораблі Синдбада плавали до різних країн, де його люди торгували крамом. Коли капітани кораблів поверталися з плавання, вони розповідали своєму хазяїну різні дивовижні історії, що сталися з ними. І ось Синдбаду захотілося поїхати в далеку подорож.

Сім днів підряд приходять носії в будинок купця і слухає сім історій про подорожі, які являють собою закінчені, самостійні однотипні цикли: знудьгувавшись розповідати про подорожі, купець купує товари, відправляється в плавання, зазнає значну кількість лихих пригод і зрештою, найкращим чином збагатившись, повертається в рідний Багдад.

Синдбад - людина дії, яка усвідомлює, що багатство недосяжне без зусиль і переборення небезпек. Купець із захопленням розповідає про веселе й безтурботне життя на морі, задоволення від спілкування з купцями і мандрівниками і про ту радість, яку він зазнає, повернувшись до рідної домівки з набутими багатствами для заслуженого відпочинку у колі друзів і рідних.

Подорожі Синдбада:

Перша – до острова, який виявився китом.

Друга - зустріч із птахом Рух.

Третя - зустріч з велетнем-людоджером.

Четверта - подорож до Індії й одруження з індускою.

П'ята - Синдбад стає рабом злого діда.

Шоста - подорож до країни крилатих людей.

Сьома - остання подорож Синдбада.

За час мандрів Синдбад з інтересом спостерігає звичаї жителів заморських країн та островів, ходить по незнайомих місцях, придивляється до чудових риб, морських тварин і екзотичних рослин: камфорному і сандаловому деревах, плантаціях перцю, кориці, алое - одним словом до

всього, що складає предмет торгівлі мусульманського купця із заморськими країнами.

Завдання 4. Заповнити таблицю та назвати подорожі Синдбада. (2 б.)

Перша –	_____
Друга -	_____
Третя -	_____
Четверта -	_____
П'ята -	_____
Шоста -	_____
Сьома -	_____

Завдання 5. Скласти план до казки. (3 бали)

Підб'ємо підсумки!

Завдання 1. Прокоментуйте епіграф до уроку. (3 бали)

Домашнє завдання:

1. Пояснити за схемою історію створення та зміст збірки «Тисяча і одна ніч».

2. Намалювати ілюстрацію до казки.

3. Індивідуальне повідомлення «Восьма подорож без Синдбада».

Додатковий матеріал. Третя подорож Синдбада

Синдбад став говорити:

- Серед бенкетів та розваг я швидко став забувати про колишні страшні пригоди. А розкішне, сите життя мені почало обридати. Я був молодий, дужий - хотілось якоїсь діяльності. Скінчилось тим, що я знову поклався на долю, зібрав товаришів-торговців, накупив різного краму і сів на корабель у Бальсорі.

Довго ми плавали цілком щасливо, приставали до різних земель і вигідно торгували своїм крамом. Та раз колись серед моря нас застала буря. Кілька днів корабель наш гойдали хвилі і кидали його, як тріску, поки не пригнали до якогось невідомого острова. Ми, звичайно,, раділи, що zostались живі, але капітан поспішив нас розчарувати:

- Доленько наша! - крикнув він. - Думали ми втекти від одного лиха, та зустріли ще більше. Знайте, що на цьому острові живуть дикуни, з ніг до голови покриті вовною. Хоч вони і невеликого росту, але їх сила така, що змагатися з ними не може бути й думки. Бережіться поранити або убити кого-небудь з них, бо тоді ми всі пропали.

На наше горе, слова капітана справдилися раніше, ніж ми сподівалися. Не встигли ми опам'ятатись, як на берег висипала тьма-тьмуца поганих-препоганих істот, подібних до людей, але покритих густою рудою вовною. Вони стрибнули в воду, приплили до корабля і стали з усіх боків лізти на палубу швидше, ніж лазять мавпи. Ці страховища щось кричали, очевидно, говорили до нас, але ми не могли зрозуміти їхньої мови і стояли, тремтячи від жаху.

Коли вони стали обрубувати якірний ланцюг і знімати вітрила, ніхто з нас навіть не поворухнувся. Карлики ж, заволодівши кораблем, одвезли нас на другий острів і там висадили на берег, а самі попливли далі назад. З похиленими головами пішли ми по острову, зриваючи по дорозі траву, бо всі були дуже голодні.

Незабаром ми підійшли до величезного будинку з високою брамою із чорного дерева. Ми ввійшли на подвір'я, а відтіль - у якесь велике помешкання, де з одного боку валялись купи людських кісток, а з другого - довгі палки для підсмажування м'яса. Ми ледве не збожеволіли від жаху: ноги у нас трусились, і ми, повні відчаю, попадали на підлогу. Так пролежали досить довго, безсилі що-небудь зробити, дати собі яку-небудь раду. Уже смеркало, як раптом розчинилися двері і в нашу кімнату ввійшов велетень, високий, як пальма, весь чорний, з єдиним оком на лобі, червоним і вогняним, як жар. Із рота в його стирчали два довгих, гострих передніх зуби, нижня губа одвисла і торкалася грудей. Довгі слонові вуха

теліпалися по плечах, а пазурі на величезних руках були загострені й зігнуті, як у яструба. Угледівши таке страховище, ми зовсім втратили розум, а воно сиділо перед нами і оглядало нас своїм голодним оком.

Потім велетень простяг руку, підняв мене за шкіру і став вертіти на всі боки, як м'ясник, що оглядає ягня. Але, очевидно, я здався йому занадто худим, і він кинув мене набік, а сам узявся оглядати так само інших.

Нарешті він спинився на капітані, як на самому ситому та гладкому із нас. Злапавши палкою його, як горобця, в свою руку, він проткнув його наскрізь і став пекти капітана над огнем.

Коли страва була спечена, він повечеряв з великою охотою, потім розлігся на підлозі і незабаром заснув. Хропів він як розлютований грім, і цілу ніч ми не могли стулити очей. Вранці велетень встав і, не звертаючи на нас ніякої уваги, кудись пішов з дому, а ми дали волю своєму відчаю. Здавалося, плачу та голосінню не буде краю. Нарешті, виплакавши всі сльози, стали радитись, як би нам вийти з цього страшного становища, але ніхто не міг дати путньої поради. Про те, що можна було б спільними силами напасти на велетня й убити його, ніхто навіть не заікнувся: перелякані, ми не могли навіть про це подумати.

Заспокоївшись трохи, ми розсипались по острову, щоб чим-небудь наїстися, а ввечері, не знайшовши ніякого притулку, мушили знов вернутися в оселю людодіда.

Незабаром прийшов і сам господар. Він вибрав ще одного із товаришів, повечеряв і знову ліг спати, і спав до самого світанку. Вставши, він знову пішов і кинув нас без жодного догляду. Але це мало нас тішило: ми добре знали, що нам нікуди тікати і що нас усіх до одного жде однакова доля. Горе наше було таке велике, що дехто пропонував кинутись у море, знаходячи, що ця смерть все-таки приємніша від першої. Але проти цього повстав один з товаришів: він нагадав, що віра Забороняє людині накладати на себе руки, і радив вигадати який-небудь інший засіб позбавитись зубів людодіда. Тут у мене майнула думка, якою я і поділився з товаришами.

- Друзі мої,- сказав я їм.- Чи звернули ви увагу на ті великі дерева, що ростуть на березі? Давайте ми з них поробимо плоти, які залишимо поки на березі, а вночі спробуємо втекти від людодіа. У всякому випадку, коли не пощастить дочекатись якого-небудь корабля, краще згинути в морі, ніж у шлунку такого страховища.

Тут я докладно розповів про свій задум, який одногосно був ухвалений, після цього ми взялися за роботу. Поробивши такі плоти, щоб могли витримувати по три чоловіки, ми вернулись до людодіа і знову були свідками страшної смерті одного зі своїх товаришів. Але на цей раз ми жорстоко віддячили своєму катові. Тільки він захропів, я та ще десятеро, найсміливіших і найпрудкіших людей між нами, взяли по залізній палиці, розпекли їх на огні і всі разом уткнули їх в око душогуба. Можете собі уявити, як він заревів від болю. Він став кидатись на всі боки, ловлячи нас розставленими руками, але ми сиділи спокійно в безпечних місцях. Облапавши всі кутки, він наткнувся на двері і вийшов, ревучи та стогнучи.

Нам нічого було баритися, і ми кинулись до своїх плотів. Позаяк крики людодіа стихли, то у нас з'явилась надія, що ворог наш умер від ран, але вдосвіта ми раптом угледіли трьох однооких велетнів. Двоє нових страховищ вели третього, сліпого, під руки. Ми швидше одіпхнули плоти од берега, але людодіа стали кидати на нас величезними шматками скель і незабаром розбили й потопили всіх нас, крім мене та двох моїх сусід, що встигли відплисти досить далеко од берега. Опинившись серед бурхливого моря, ми знову стали забавкою хвиль. Цілу добу ми боролися з ними, прощаючись із життям, але вітер несподівано пригнав нас до якогось острова, де знайшли ми багато поживних і смачних овочів.

Підкріпивши свої сили, ми лягли і заснули. Але ввечері, коли ще не зовсім смеркло, ми раптом почули якесь страшне сичання. Схопившись на ноги, угледіли величезну гадюку, що повзла прямо на нас. Ми хотіли тікати, але гадюка кинулася вперед, схопила одного з моїх товаришів, ударила його кілька разів об землю і проковтнула. Ми скористалися цим і стали тікати.

Знову відчай огорнув душу.

- О Боже! - крикнув я.- Вчора тільки ми ледве спаслись від людоїда і гнівних хвиль, а сьогодні зустрілися з новим лихом!

Блукаючи по острову, ми угледіли одне височезне дерево. Ледве стало смеркати, як полізли на нього. Але це було даремно: гадюка угледіла нас, обвилась круг дерева і, схопивши мого товариша, ударила його об землю і з'їла. Правда, після вечері вона кудись зникла, але я знав, що мене те ж саме чекає на день пізніше. Я подумав: чи не краще було б кинутися в море?.. Але умирати не хотілось, і я став думати, як би остатись жити. Помітивши, що на острові росте багато колючих рослин, я поробив з них в'язанки і високо обгородив ними дерево. Самого себе я теж обв'язав колючками. Як тільки смеркло, гадюка не стала баритись і тихо підлізла до мого дерева, але несподівано укололась і стрибнула назад. Кілька разів вона знову починала підкрадатись, як кішка, але нарешті впевнилась у даремності своєї праці, лягла, згорнулась і цілу ніч лежала на варті, а я сидів ні живий, ні мертвий на дереві. Хоча удосвіта вона зникла, але я такий був змучений, що саме життя мені обридло, і я, як божевільний, кинувся до моря, щоб раз назавжди припинити свої страждання. Але доля нарешті зглянулась на мене. У ту хвилину, коли я вже збирався кинутись у воду, на обрії зачорнів корабель. Він наближався до нашого острова і незабаром можна було помітити на ньому людей.

Я зірвав з себе шапку і став нею махати, щоб звернути на себе увагу. Мене помітили, з корабля спустили човна і забрали мене. Чи можете ви уявити, який я був щасливий в ту хвилину. Коли я розповів про всі ті пригоди, які трапились зо мною, всі були і глибоко вражені, і кожний поспішав висловити мені своє співчуттям. Насамперед мене нагодували, а потім капітан подарував мені нове убрання, бо моє було зовсім пошматоване.

- Друже мій! У мене є на кораблі кілька пакунків з крамом, що належали колись одному небіжчику-торговцю. Я хотів би їх продати тут, а гроші передати його нащадкам. Чи не взявся б ти продати їх? Звичайно, -за це я тобі подякую.

Я охоче згодився допомогти капітанові. А на палубі між тим таврували крам. Коли дійшла черга до тих пакунків, які доручено було мені і попродавати, спитали капітана, яке ім'я на них поставити.

- Пиши: "Синдбад-мореход",- відповів капітан. Я в дивуванні глянув на нього, і тільки тепер, вдивившись в його обличчя, пізнав того осамого капітана, який покинув мене на безлюдному острові, коли я легковажно заснув над струмком. За цей час він дуже постарів, та й мене йому було важко пізнати, тим більше, що всі вже вважали мене за небіжчика.

- Капітане! - сказав я.- Ти говорив, що цей крам Синдбада?

- Так,- відповів він,- Синдбад родом із Багдада, і їхав він на моєму кораблі. Я і досі не можу простити собі за необачність. Одного разу він укупі з іншими вийшов з корабля на острів, а коли всі повернулись, я не примітив, що немає Синдбада, і велів плисти далі. Кинулись ми вже через деякий час, але вітер був настільки дужий, що ми ніяк не могли вернутись назад.

- І ви думаєте, що Синдбад давно уже згинув?

- Напевно.

- Ану лишень пригляньтесь до мене уважніше! - сказав я.- Чи не розмовляє з вами той самий Синдбад, якого ви вважаєте за небіжчика??! Я заснув на березі струмка, а коли прокинувся, корабель був уже далеко.

Капітан глянув на мене, пізнав і радісно закричав:

- Слава тобі, Боже, що ти знімаєш з моєї душі такий гріх! Який я радий, що бачу тебе живим та здоровим! Забери ж свій крам, а ось і гроші за продану частину його.

Я прийняв крам, але дещо подарував капітанові замість подяки. Решту я розпродав і купив сандалового дерева, гвоздики, кориці й інших коштовних речей. Вернувшись у Багдад, я продав їх за великі гроші і став ще багатшим.Звичайно, і цього разу я не забув подякувати Богові і роздати милостиню убогим.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 9

Тема: Втілення в образі Синдбада-Мореполавця віри в перемогу людини над обставинами. Образ Синдбада-Мореполавця.

Назва уроку: Життя прекрасне і дивовижне для тих, хто хоче зробити його таким.

« О Синдбаде! О Мореполавцю!
Ти ще не зарікся виходити в море?
Щоразу ти поневіряєшся та
потерпаєш від втоми, але не
відмовляєшся від подорожей...»
«Тисяча і одна ніч»

Завдання 1. Розшифруйте імена літературних героїв. (1 бал).

ЛАДИНА _____

ДАРАШАХАЗА _____

УУДБР _____

ІХРРЯАШ _____

ДИНСАДБД _____

Завдання 2. Літературна вікторина. (5 балів)

1.Що таке казка?

_____

2.Які типи казок ви знаєте?

_____

3. Хто розповідає казки у збірці "Тисяча і одна ніч"?

_____

4. Назва якої рослини була чарівним словом в одній із казок?

_____

5. Якому народові належить казка про Синдбада Мореполавця?

_____

6. Скільки подорожей здійснив Синдбад?

---

7. Що змушує його подорожувати?

---

8. Місто, з якого Синдбад вирушав у подорожі?

---

9. До якого типу належить казка «Синдбад–Мореплавець»?

---

10. Кому герой розповідає про свої подорожі?

---

11. З ким він зустрівся під час третьої подорожі?

---

12. Що допомагає йому уникати небезпек і рятувати себе?

Завдання 3. До ілюстрацій дібрати фрагменти з казки.

1

2

3

4

5

6

7

Завдання 4. Як дані фрагменти характеризують героя?

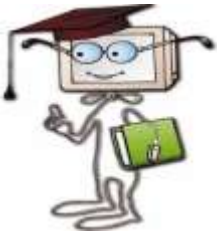
- *Серед бенкетів та розваг я швидко став забувати про колишні страшні пригоди. А розкішне, сите життя мені почало обридати. Я був молодий, дужий - хотілось якоїсь діяльності.*
- *Ці страховища щось кричали, очевидно, говорили до нас, але ми не могли зрозуміти їхньої мови і стояли, тремтячи від жаху.*
- *Ми ледве не збожеволіли від жаху: ноги у нас трусились, і ми, повні відчаю, попадали на підлогу.*
- *Потім велетень простяг руку, підняв мене за шкіру і став вертіти на всі боки, як м'ясник, що оглядає ягня. Але, очевидно, я здався йому занадто худим, і він кинув мене набік, а сам узявся оглядати так само інших.*

- *Тут у мене майнула думка, якою я і поділився з товаришами.*

- Друзі мої,- сказав я їм.- Чи звернули ви увагу на ті великі дерева, що ростуть на березі? Давайте ми з них поробимо плоти, які залишимо поки на березі, а вночі спробуємо втекти від людоїда. У всякому випадку, коли не пощастить дочекатись якого-небудь корабля, краще згинуть в морі, ніж у шлунку такого страховища.

Тут я докладно розповів про свій задум, який одногласно був ухвалений, після цього ми взялися за роботу.

- *Опинившись серед бурхливого моря, ми знову стали забавкою хвиль. Цілу добу ми боролися з ними, прощаючись із життям, але вітер несподівано пригнав нас до якогось острова, де знайшли ми багато поживних і смачних овочів.*
- *Я подумав: чи не краще було б кинутися в море?.. Але умирати не хотілось, і я став думати, як би остатись жити. Помітивши, що на острові росте багато колючих рослин, я поробив з них в'язанки і високо обгородив ними дерево. Самого себе я теж обв'язав колючками. Як тільки смеркло, гадюка не стала баритись і тихо підлізла до мого дерева, але несподівано укололась і стрибнула назад. Кілька разів вона знову починала підкрадатись, як кішка, але нарешті впевнилась у даремності своєї праці, лягла, згорнулась і цілу ніч лежала на варті, а я сидів ні живий, ні мертвий на дереві. Хоча удосвіта вона зникла, але я такий був змучений, що саме життя мені обридло, і я, як божевільний, кинувся до моря, щоб раз назавжди припинити свої страждання. Але доля нарешті зглянулась на мене. У ту хвилину, коли я вже збирався кинутись у воду, на обрії зачорнів корабель.*
- *Я прийняв крам, але дещо подарував капітанові замість подяки. Решту я розпродав і купив сандалового дерева, гвоздики, кориці й*

[33] інших коштовних речей. Вернувшись у Багдад, я продав їх за великі гроші і став ще багатим. Звичайно, і цього разу я не забув подякувати Богові і роздати милостиню убогим.

Завдання № 4. Скласти таблицю «Характеристика образу Синдбада».
(3 бали)

Походження	
Вчинки	
Риси характеру	
Життєва доля	
Висновок	

Це цікаво! Відомий дослідник Тім Северин побудував копію арабського торгового судна і пустився на ньому по маршруту подорожей Синдбада.

Індивідуальне повідомлення «Восьма подорож без Синдбада».

Завдання 5. Виписати з тексту засоби створення національного колориту у казці:

Деталі побуту –

Національні образи-

Мовні засоби -

Традиції -

Географічні назви -

Рослинність -

Завдання 6. Скласти сенкан (3 бали).

Сенкан — це вірш, що складається з п'яти рядків. Слово "сенкан" походить від французького слова "п'ять" і позначає вірш у п'ять рядків.

Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник)

Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)

Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно це дієслова).

Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.

Останній рядок складається з одного слова — синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок.

Підб'ємо підсумки. Метод «Мікрофон».

1. Чому вас навчила казка про Синдбада?
2. Яка роль казки у житті людини?
3. Чи вплинув на вас головний герой? Чи зміниться щось у вашому житті?
4. До чого будете прагнути?

Домашнє завдання. За підручником прочитати інформацію про братів Грімм.

Словничок до теми

Національний колорит – це характерні для певного народу, нації риси побуту, культури, традиції.

Мореплавець – це _____.

Сенкан – це вірш, що складається з п'яти рядків.

Довідковий матеріал: «Восьма подорож без Синдбада»

З дитинства, з тих пір як зачарували його казки "Тисячі і однієї ночі", Тім Северин мав снідними морями. Ставши дорослим, закінчивши Оксфордський університет, здійснивши кілька захоплюючих подорожей по Азії, Африці та Америці, він усвідомив, що магнетизм "аравійських ночей" не слабшає. Як і багато вчених, Северин прийшов до висновку, що Синдбад-мореплавець не просто казкова фігура, і сім його подорожей не такі вже й небезпечні. Ці сім подорожей відобразили реальні плавання, які здійснювали відважні арабські мореплавці тисячу і більше років тому в пошуках скарбів Сходу: камфори та кориці, перцю і амбри,

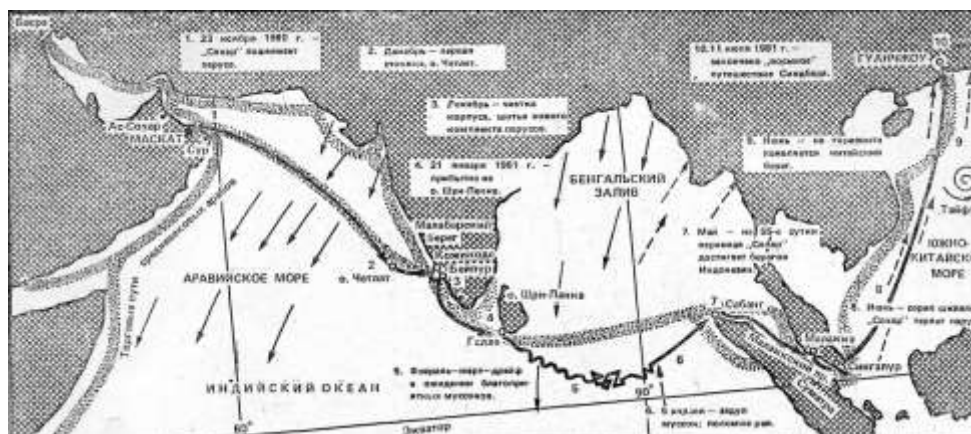
шовку і какуллійського алое, діамантів, порцеляни, сандалового дерева . При уважному читанні "Тисячі і однієї ночі" в країні Серендіб вгадувалася Шрі Ланка, в країні Забаг - сучасна Суматра, в Чампі - узбережжя В'єтнаму, в островах Міхраджан-Малайський архіпелаг. Назви Хінд і Сін позначали Індію та Китай - ті землі краю, з якими арабські купці вели активний товарообмін, але які для оповідачів і слухачів часів Харуна ар-Рашида, що збиралися в заїжджих дворах Багдада або Басри, залишалися екзотичними, казковими країнами, "островами посеред моря". На Арабському Сході нікого не потрібно було переконувати, що Синдбад жив насправді. Навіть історики визнають батьківщиною людини, що стала прототипом казкового мореплавця, оманське місто Сохар.

Тім Северин писав: "Чим глибше я заривався в легенди про Синдбада, тим очевидніше мені ставало, що він був не просто казковим персонажем. Скоріше це був узагальнений образ арабських капітанів і купців, які насмілювалися відправлятися до меж відомого їм світу в часи золотого століття арабських вітрильних плавань, що припадає на VIII-XI сторіччя. І, мріючи відтворити подорож Синдбада, я вирішив побудувати копію арабського торгового судна тих часів і пуститися на ньому по маршруту, який був вищим досягненням арабського мореплавства. У серпні 1980 року "Сохар" спустили на воду і відбуксировали в Маскат. А 23 листопада після церемонії проводів Тім Северин скомандував:

- Курс південний схід у відкрите море. Поставити вітрила!

... І їхали вони морем дні і ночі, і проходили повз острови, і переходили з моря в море...

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 10

Позакласне читання № 1.

«В некотором царстве, в некотором государстве...»

Російська народна казка «Чарівний перстень»

(у переказі О. М. Афанасьєва). Моральні цінності в казці.

Спільне з японською народною казкою

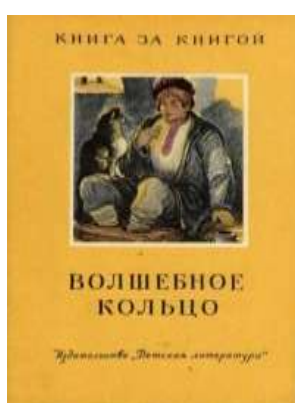
«Момотаро, або Хлопчик-персик»

ЦЕ ЦІКАВО! У літературознавстві існує поняття «мандрівний сюжет», тобто такий, який зустрічається у фольклорі різних народів або у творчості різних письменників. Одним із таких сюжетів стала розповідь про чарівний перстень, який допомагає героєві віднайти своє щастя. Користується вона великою популярністю, й зустрічається така

казка в українському, італійському та російському фольклорі. Зокрема, цю російську казку неодноразово переказували відомі збирачі казок, письменники. Серед них О. М. Афанасьєв, відомий збирач російського фольклору 19 ст., Б. Шергін, А. Платонов,

прозаїк 20 ст. Подані нижче ілюстрації дозволять вам у цьому пересвідчитися.

Ми сьогодні також поринемо у прекрасний світ цієї російської народної казки, адже в казках звучить воістину народне, чисте, живе слово. В них – народна печаль і образа, радість та веселощі, російська удаць та відвага.
Успіху нам!

Завдання 1. Віднови сюжет казки за ключовими реченнями або вказавши порядок дій за ілюстраціями (на вибір) 2 б).

Де відбуваються події? _____
_____

З ким? _____
_____

Що сталося з героєм під час першої поїздки до міста? _____
_____
_____

Що трапилося з ним під час другої подорожі до міста? _____
_____
_____

Кого придбав, коли в батраки наймався? _____
_____

Який предмет отримав у подарунок від царя? _____
_____

Чого побажав, отримавши чарівні можливості? _____
_____

Де опинився у результаті? _____

Хто виручає Мартинку? _____

_____

Чим закінчується казка? _____

_____

Завдання 2. Доведемо, що казка «Чарівний перстень» - чарівна (1 б).

_____

_____

_____

**Завдання 3. Характеристика героїв. Встановіть відповідність між фрагментами твору та рисами характеру героїв (один герой на вибір).
Скористайтесь словничком «» у додатках (2 б).**

 Риса характеру	Фрагмент тексту
	« Мартынка вытащил из-за пазухи сотню, отдал мясникам, а собаку отвязал и взял с собой».
	«Мартынка согласился и без устали три лета и три зимы на попа работал».
	«Смотрит Мартынка - в одном мешке серебро, а в другом песок - и раздумался: “Эта штука неспроста приготовлена! Пусть лучше мои труды пропадут, а уж я попытаю, возьму песок - что из того будет?”

	Тут королева и пристала к нему, давай его целовать-миловать, ласковыми словами прельщать и таки умаслила: рассказал ей Мартынка про свое чудодейное колечко.

Риса характеру	Фрагмент тексту
	«Только королевне больно не по сердцу, что выдали ее замуж не за царевича, не за королевича, а за простого мужика».
	«Стала думать, как бы его со света сжить; прикинулась такою лисою, что и на поди!»
	“Ладно, - думает королева, - теперь я с тобою сделаю!”
	Слушайте, ребята! Чтоб к утру не было здесь ни дворца, ни собора, ни моста хрустального, а стояла бы по-прежнему старая избушка; пусть муж мой в бедности остается, а меня унесите за тридевять земель, в тридесятое царство, в мышье государство. От одного стыда не хочу здесь жить!

Риса характеру	Фрагмент тексту
	«Узнала про ту напасть собака Журка, прибежала в избушку, а кот Васька на печи лежит, мурлыкает, и напустилась на него ругаться: - ... Видно, позабыл старое доброе, как он сто рублей заплатил да тебя от смерти освободил; кабы не он, давно бы тебя черви источили! Вставай скорей! Надо помогать ему всеми силами».
	«Пойдем-ка по городу; как только встретится булочник с лотком, я живо подкачусь ему под ноги и собью у него лоток с головы; тут ты смотри, не плошай, хватай поскорей калачи да булки и тащи к хозяину».
	«- Я плавать не мастак, сейчас потону! - Ну, садись ко мне на спину! Кот Васька сел собаке на спину, уцепился когтями за шерсть, чтобы не свалиться, и поплыли они по морю».

Завдання 4. Мислительний тренінг. Спробуємо визначити головні моральні уроки казки (3 б).

На які групи ти поділиш героїв?

Які людські якості підносяться, а які засуджуються у казці?

Чому тварини допомагають Мартинку? Між якими цінностями він робить вибір – моральними чи матеріальними?

Отже, тема казки - _____

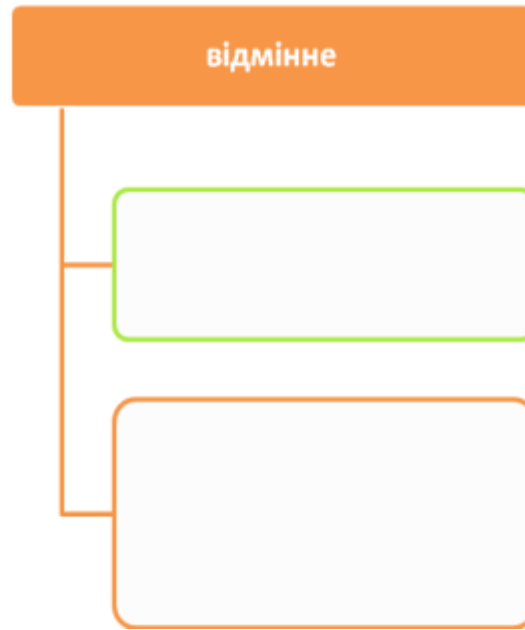
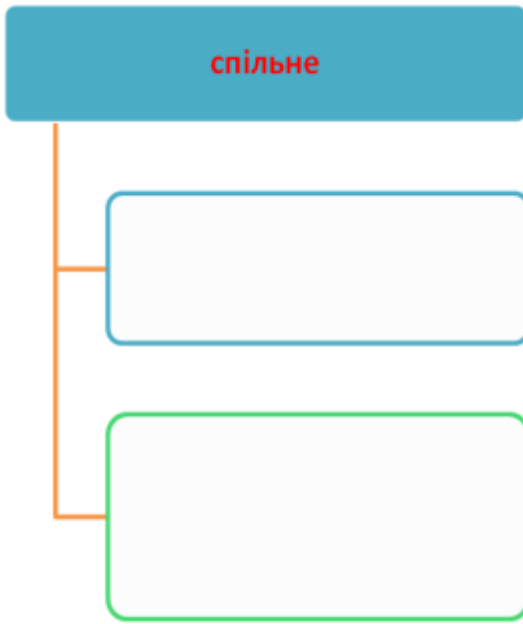
Головна думка казки – _____

Завдання 5. Порівняємо казки різних народів! (2 б).

ВИСНОВКИ! Казки народів світу мають _____

_____ ,

що доводить _____

_____

_____

_____

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ! Виконаємо одне з завдань на вибір.

Завдання 1. Робота за алгоритмом. Складемо відгук на прочитаний твір (6 б).

Казка «Чарівний перстень» належить до _____

фольклору. У ній йдеться про те, що _____

_____

_____

_____

Головними героями казки є _____

Вони доводять, що _____

Моїм _____ улюбленим _____ героєм _____ став _____, бо _____

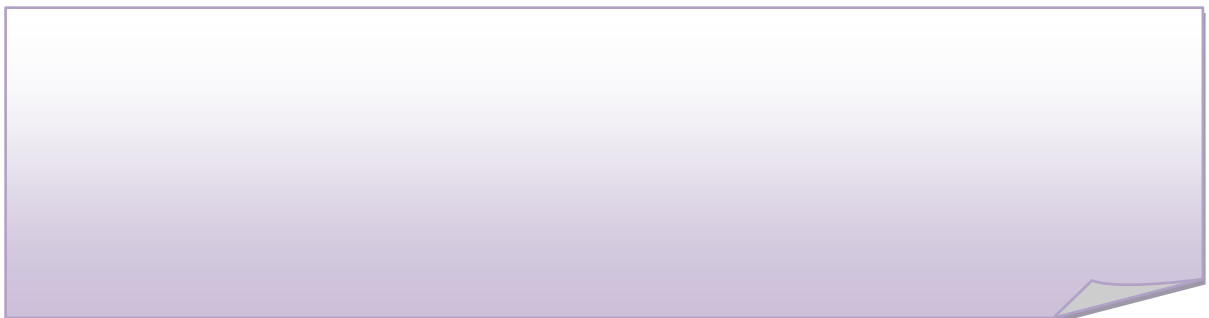
Казка навчає нас _____

Я раджу своїм одноліткам прочитати цей твір, бо _____

Завдання 2. Скласти рекламний слоган з рекомендацією прочитати казку «Чарівний перстень» (3 б).

УЧИТЕЛЬСЬКА ПОРАДА! Якщо буде бажання стати грамотним читачем, у «Додатках» ти знайдеш тексти однойменних українських та італійської казок. *Удачі!*

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 11

Брати Я. і В. Грімм. «Пані Метелиця».

Значення діяльності братів Грімм у збиранні й збереженні фольклору. Моральні цінності в казках.

Характеристика образів персонажів. Антитеза у творі.

Сказка – ложь, да в ней намёк:

Добрым молодцам урок...

О. С. Пушкін

Затишно дітям в пазусі казок...

І хто б там що не говорив,

А згине зло. І правда переможе.

Л. Костенко

Завдання 1. Закінчимо недооформлений каталог творів братів Грімм.

Підказкою будуть ілюстрації (2 б).

КАТАЛОГ КАЗОК БРАТІВ ГРІММ

1. _____
2. _____
3. Вовк і семеро козенят
4. Гензель і Гретель
5. Король Дроздобород
6. Пані Метелиця
7. _____
8. _____
9. Спляча красуня
10. _____
11. Хоробрий кравчик
12. _____

Завдання 2. Відновимо сюжет казки, вказавши правильний порядок ілюстрацій (2 бали).

Відновити порядок подій

Завдання 3. Pozнайомимося зі словником до уроку. Як ти гадаєш, важливо для людини мати певні чесноти і чому? (1 бал)

ЧЕСНОТА - позитивна моральна якість в характері людини, доброчесність.

АЛЬТРУЇЗМ - безкорислива турбота про блага ближнього свого.

Безкорисливість – корисливість

вихованість - невихованість

гrecність (увічливість, вихованість, тактовність, коректність, делікатність) – невихованість

відважність, сміливість, мужність – боягузтво
вірність, відданість – невірність, зрадливість
доброта – злість
добррозичливість, добросердечність - злобність
душевна щирість – нещирість, лицемірство
душевність (людяність, сердечність) – бездушність
мудрість – глупота, безглуздість
правдивість – неправдивість, брехливість
працелюбність, працьовитість – ледачість, ледарство
скромність – нескромність, зарозумілість, пихатість
совісність – безсовісність
сумлінність, старанність – недбалість, неохайність, халатність
чесність – безчесність

Завдання 4. Прочитаємо перший абзац казки «Пані Метелиця» і з’ясуємо, яку чесноту має пасербиця. А мачушина рідна донька? (1 бал)

Завдання 5. Порівняльна характеристика пасербиці та ледащиці.

Зігравши в літературне лото, порівняємо риси характеру головних героїнь казки. (2 бали). ЛОТО ДОДАЄТЬСЯ.

Пасербиця (падчерка) – нерідна дочка.

Ледащиця – рідна дочка.

Пасербиця	Ледащиця

Як називається такий прийом зображення героїв? (1 бал)

Завдання 6. Добери з поданих прислів'їв та приказок ті, які характеризують пасербицю та дочку мачухи (2 бали).

Как аукнется, так и откликнется. (російське)

Добро відплатиться добром. (азербайджанське)

По горщиківі й покришка. (в'єтнамське)

Як постелешся, так і спатимеш. (німецьке)

Хто працює, не бідує. (українське)

Любить брати, та не любить віддавати. (арабське)

Ім'я – не одяг, заплямуєш – не відмиєш. (африканське)

Хто посіє колючки, той збере будяки. (французьке)

Краще бути бідному, та в шані, ніж багатому, та в ганьбі. (німецьке)

Скрізь добре, а дома найкраще (французьке)

Завдання 7. Уклади паспорт казки «Пані Метелиця» (3 б).

Назва:

Батьківщина:

Походження:

Герої:

Конфлікт:

Тема:

Головна думка:

Жанр:

Жанрові особливості:

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

1. З'ясуємо сутність поняття «збирачі народних казок». Назвемо імена найвідоміших збирачів казок. Чим ми їм завдячуємо?

---

2. Літературознавче дослідження. Ми вже знайомі з поняттям «мандрівний сюжет». Дослідимо сюжет про двох дочок у різних народів Чому, на твою думку, таким популярним є сюжет про двох доньок у світовому фольклорі?(4 бали).

Спільне	«Пані Метелиця» «Морозко» «Дідова та бабина дочка»	Відмінне

РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ 13

Урок виразного читання.

Олександр Сергійович Пушкін.

Вступ до поеми «Руслан і Людмила».

ЗАВДАННЯ 1. Продовжить список відомих фольклористів, шанувальників та збирачів народних казок (0,5 балів).

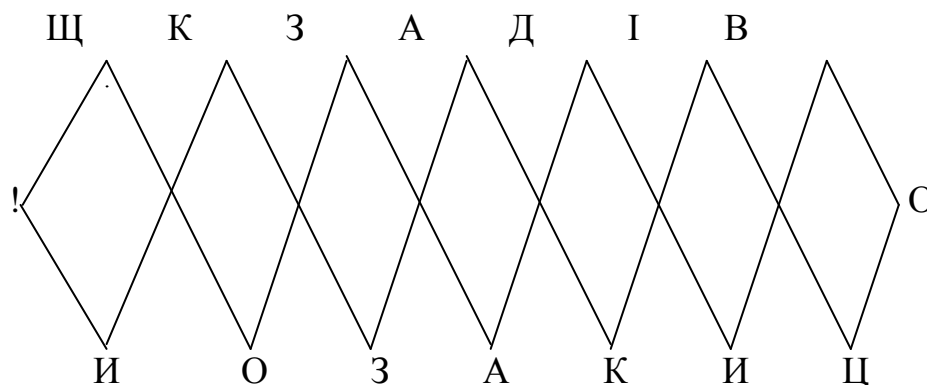
Олександр Пушкін, _____

Завдання 2. Прочитайте криптограму, у якій зашифрована думка О.С. Пушкіна про один із жанрів народної творчості (зверніть увагу на додаток до уроку)(0,5 б).

Завдання 3. Укажіть стрілочками жителям казкового Лукомор'я шлях до народної казки, з якої вони запозичені (0, 5 б).

Баба Яга

Коцій Безсмертний

Чаклун – карлик

Тридцять витязів

«Три підземних царства»

«Василина Премудра»

«Царівна – жаба»

«Чудесні діти»

Завдання 4. Встанови відповідність між героями казок О. С. Пушкіна та назвами (0,5 б).

Королевич Єлисей

«Казка про рибалку та рибку»

Шамаханська цариця

«Казка про царя Салтана»

Балда

«Казка про мертву царівну та сімох богатирів»

Старий

«Казка про попа та робітника його Балду»

Князь Гвідон

«Казка про золотого півника»

Завдання 5. Прочитайте уважно текст вступу до поеми О.С.Пушкіна «Руслан і Людмила». Визначте та запишіть тему та провідну думку, основний тон висловлювання (2 б).

Тема: _____
_____
_____ 0,5 балів.

Ідея (провідна думка):
_____
_____
_____
_____ 1 бал

Основний тон:
_____
_____ 0,5 балів

Слова для підказки: *мандрівка, світ народної казки, ушлявлення, персонажі з народних вірувань, національний колорит (руський дух), піднесений, урочистий, патетичний.*

Завдання 6. Зробіть розмітку тексту для виразного читання, використовуючи загальноприйняті знаки партитури виразного декламування (2 б):

1. Наголос у слові позначають знаком (/) над буквою.

2. Логічний наголос підкреслюють однією рисою (_____)
3. Паузи позначаються так: коротка - вертикальним пунктиром (|); середня – однією вертикальною рисою (|); тривала – двома вертикальними рисками (||).
4. Злите вимовляння позначається дужкою над словами (∩).
5. Мелодику речення позначають так: підняття (підвищення голосу) – стрілкою до гори над наголошеним голосним слова (↗); падіння (зниження) голосу – стрілкою вниз над наголошеним складом (↘).
6. Зауваження про темп і забарвлення читання пишуть праворуч на берегах сторінки: *швидко, повільно, прискорюючи, здивовано, жваво, весело, сумно* тощо.

Завдання 7. Виразно прочитайте поетичний твір за самостійно складеною партитурою (дивись тематичний словничок уроку) (3 б).

Вчительська заувага.

Особливість виразного читання поетичного твору – ритмічна пауза наприкінці кожного віршованого рядка. Продумайте, як ви зможете використовувати інші засоби виразності мови (темп, гучність голосу) та невербальні засоби виразності (міміка, жести, поза).

Край лукомор'я дуб зелений;
 І золотий ланцюг на нім:
 Щодня, щоночі кіт учений
 На ланцюгу кружляє тім;
 Іде праворуч – спів заводить,
 Ліворуч – казку повіда.

Дива там: лісовик там бродить,
В гіллі русалка спить бліда;
На невідомих там доріжках
Сліди нечуваних страхіть;
Там хатка на курячих ніжках
Без вікон, без дверей стоїть;
В примарах там ліси й долини;
Там на світанні хвиля лине
На берег дикий пісковий,
І тридцять витязів чудових
Із хвиль виходять смарагдових,
Та ще й дозорець їх морський;
Там королевич мимоходом
Полонить грізного царя;
Там серед хмар перед народом
Через ліси, через моря
Чаклун несе богатиря;
В темниці там царівна тужить,
А бурий вовк їй вірно служить;
З Ягою ступа там бреде,
Вперед сама собою йде;
Там цар Кощей над злотом чахне;
Там руський дух... Там Руссю пахне!
І я там був, і мед я пив;
Край моря бачив дуб зелений;
Під ним сидів, і кіт учений
Своїх казок мене учив.
Одну згадав я: добрі люди,
Нехай для вас ця казка буде...

Завдання 8. Поясніть значення слів (0,5 б).

Лукомор'є – це

Примара – це

Витязь – це

Завдання 8. Визначте переносне значення кінцівки «Вступу»: «І я там був, і мед я пив...» (1 б).

Поміркуйте, чому автор відмовився від традиційного заперечення; «По вусах текло, а в рот не попало»? (1б)

Завдання 10. Прочитайте вступ мовою оригіналу, вкажіть, по можливості, героїв та назви казок, у яких вони діють (2 б).

Читаємо мовою оригіналу.

У лукоморья дуб зеленый;
Златая цепь на дубе том:
И днем и ночью кот ученый
Все ходит по цепи кругом;
Идет направо – песнь заводит,
Налево – сказку говорит.

Там чудеса: там леший бродит,
Русалка на ветвях сидит;
Там на неведомых дорожках
Следы невиданных зверей;
Избушка там на курьих ножках
Стоит без окон, без дверей;
Там лес и дол видений полны;
Там о заре прихлынут волны
На брег песчаный и пустой,
И тридцать витязей прекрасных
Чредой из вод выходят ясных,
И с ними дядька их морской;
Там королевич мимоходом
Пленяет грозного царя;
Там в облаках перед народом
Через леса, через моря
Колдун несет богатыря;
В темнице там царевна тужит,
А бурый волк ей верно служит;
Там ступа с Бабою Ягой
Идет, бредет сама собой;

Там царь Кашей над златом чахнет;
Там русский дух...там Русью пахнет!
И там я был, и мед я пил;
У моря видел дуб зеленый;
Под ним сидел, и кот ученый
Свои мне сказки говорил.
Одну я помню: сказку эту
Поведаю теперь я свету...

Тематичний словничок уроку

Інтонація – виразний засіб мови, якій розділяє мову на речення та фрази, зв'язує за змістом частини речення, надає тексту значення повідомлення, питання, наказу,

прохання тощо, передає людські почуття й переживання.

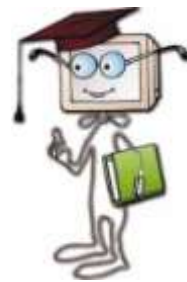
Логічний наголос – вимова важливого слова з трохи більшою силою, щоб привернути увагу слухачів, підкреслити його важливість.

Пауза – зупинка між словами, групами слів, реченнями.

Синтаксична пауза (тривала) – зупинка наприкінці речення та місці таких розділових знаків: двокрапка, тире, три крапки.

Граматична пауза (середня) – зупинка на місці коми, коми з крапкою, тире в складних реченнях, реченнях з однорідними членами.

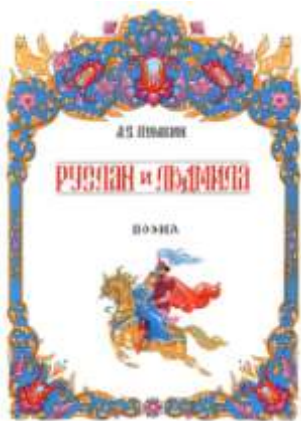
Логічна пауза робиться між групами підмета й присудка для виділення обставин, пояснювальних слів, уточнень, порівнянь.

ДОДАТОК ДО УРОКУ

Це цікаво! Великий російський поет О.С.Пушкін був також казкарем. Свої казки він створив, слухаючи перекази народних казок від своєї няні Орини Родіонівни. Серед казок, записаних зі слів няні, була така: «Що за

диво,- говорить мачуха,- ось яке диво: біля моря лукомор'я стоїть дуб, а на тому дубові золоті ланцюги, і по тім ланцюгам ходить кіт; доверху йде – казки розповідає, донизу йде – пісні співає. – Царевич прилетів додому і благословення матері переніс перед палац дивний дуб».

Ви, звичайно, впізнали цей твір – «Край лукомор'я дуб зелений». Для нас він вже існує самостійно, хоча в дійсності є прологом до поеми О. С. Пушкіна «Руслан і Людмила».

Одними з найяскравіших ілюстрацій до поеми «Руслан і Людмила» О. С. Пушкіна стали роботи палехських художників. У 1959-1964 роках над ілюстраціями працювали палехські художники Б.Парилов та В. Дудоров.

Не менш мальовничими були ілюстрації художників Бориса й Калерії Кукулієвих.

Палеська мініатюра — народний промисел, що розвинувся у селищі Палех Івановської області. Лакова мініатюра виконується темперою.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

1. Що надає нашому сприйняттю художнього твору виразне читання? Чи допомагає сприймати літературний твір?(2 б)

---

2. Чи вразили тебе ілюстрації до поеми О. С. Пушкіна палеських майстрів? опиши свої враження (2 б).

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 14

Тема уроку : Синтез фольклорних і літературних елементів у творчості О. Пушкіна. Автор. О. Пушкін. «Казка про рибалку та рибку»

Сказка ложь, да в ней намек,
добрым молодцам урок!

О. Пушкін

Завдання 1. Літературний диктант (пит. 1-3, 5-9 по 0,5 б, пит. 4 – 2 б. Загальна оцінка 6 б).

1. О. С. Пушкін – видатний російський _____.
2. «У лукоморья дуб зеленый» – це вступ до поеми _____.
3. На створення казок Пушкіна надихала його няня _____.
4. Пушкінські казки мають такі назви _____
_____
_____.
5. Старий та стара з «Казки про рибалку та рибку» живуть біля _____ роки.
6. У «Казці про рибалку та рибку» рибка виконала _____ бажання старого.
7. Предмет побуту, який фігурує на початку й у кінці твору – це _____.
8. Рибка задає старому рибалці питання _____
_____.
9. Стара, завдячуючи золотій рибці, досягла звання _____.

Вивчаємо теорію літератури!

Літературна казка - авторський художній твір, в основі якого лежить захоплива вигадана історія, що об'єднує елементи дійсності і фантастики. Присутність автора завжди відчувається в тексті (у його ставленні до героїв, оцінках подій тощо).

Завдання 2. Робота з таблицею. Встановлюємо відмінності. Пригадайте, що характерно для фольклорних казок. У чому відмінність авторської казки від фольклорної. Заповніть таблицю (3 б).

	Народні (фольклорні) казки	Літературні казки
Автор		
Типи казок		
Побудова казки		

2. Як ви розумієте поняття «Автор літературного твору»?

Вчительська підказка!

Сюжет – це послідовність подій у творі.

Завдання 3. Запишіть сюжет казки О. Пушкіна або складіть план до казки (2 б).

Завдання 4. Інтелектуальний тренінг. Звідки О. Пушкін запозичив сюжет казки? (1 б)

Щоб виконати це завдання, скористайся інформацією.

Це цікаво!

В казковому фольклорі різних країн є спільні сюжети. Через те, що вони поширені по всій земній кулі, їх називали «мандрівними». Головною причиною «мандрівних сюжетів» було те, що різні народи мали схожі уявлення про бідність і багатство, щастя і горе, розум і глупоту, про любов до рідного краю й ненависть до ворога тощо. Серед літературних казок є авторські казки, вигадані письменниками, і є такі, що створені на основі фольклору, тобто автори використовують запозичені сюжети і героїв.

Прочитайте інформацію про історію виникнення казки О.Пушкіна «Сказка о рыбаке и рыбке».

Источники сюжета

Считается, что сюжет сказки основан на померанской (немецкой) сказке «О рыбаке и его жене» (нем. Vom Fischer und seiner Frau) из сборника братьев Гримм, с которой имеет очень близкие совпадения, а также перекликается с русской народной сказкой «Жадная старуха» (где вместо рыбки выступает волшебное дерево).

В конце сказки братьев Grimm старуха хочет стать римским папой (намёк на папессу Иоанну). В первой рукописной редакции сказки у Пушкина старуха сидела на Вавилонской башне, а на ней была папская тиара:

Говорит старику старуха: «Не хочу быть вольною царицей, а хочу быть римскою папой».

Стал он кликать рыбку золотую

«Добро, будет она римскою папой».

Воротился старик к старухе. Перед ним монастырь латинский, на стенах латинские монахи поют латинскую обедню.

Перед ним вавилонская башня, на самой верхней на макушке сидит его старая старуха: на старухе сарацинская шапка, на шапке венец латинский, на венце тонкая спица, на спице Строфилус-птица. Поклонился старик старухе, закричал он голосом громким: «Здравствуй ты, старая баба, чай, твоя душенька довольна?»

Отвечает глупая старуха: «Врёшь ты, пустое городишь, совсем душенька моя не довольна — не хочу я быть римскою папой, а хочу быть владычицей морскою...».

Литература: С. М. Бонди «Новые страницы Пушкина», «Мир», — М., 1931

Завдання 5. Поміркуймо разом! Що спільного та відмінного в сюжеті казки О. Пушкіна в порівнянні з народною? (3 б)

1. _____

---

2. _____
_____

3. _____
_____

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ! Виконуємо одне завдання на вибір.

Синтез – це об'єднання, поєднання, узагальнення.

Завдання 1. Доведіть, що твір О. С. Пушкіна «Казка про рибалку та рибку» є синтезом фольклору та авторської уяви (2 б).

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 2. Доведіть або спростуйте висловлювання : «Казка про рибалку та рибку» належить до типу чарівних казок». Аргументуйте свою відповідь (2 б).

_____
_____
_____
_____

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 15

О. Пушкін «Казка про рибалку та рибку»

Система образів. Автор

Завдання 1. Досліджуємо текст казки (4 б).

А) Відтворіть значення застарілих слів (2 б)

1. Невод	а) дворяни знатних родів
2. Столбцы	б) родові книги
3. Старче	в) жіночий головний убір
4. Кичка	г) солодке, м'яке печиво з медом з видавленими знаками
5. Столбовая дворянка	г) тепла кофта без рукавів
6. Душегрейка	д) риболовна сіть
7. Пряник печатный	е) звертання до чоловіка похилого віку, старого

1	2	3	4	5	6	7

Б) Випишіть з тексту казки відповіді на запитання (4 б).

Назвіть героїв казки.

_____

_____

Старий рибалив

_____

Перше бажання старої _____

Друге бажання старої _____

_____

Третє бажання старої _____

Четверте бажання старої _____

П'яте бажання старої _____

Відповідь золотої рибки на останнє бажання старої _____

Вивчаємо теорію літератури!

Образи твору - це персонаж, герой, оповідач, дійові особи.

Система образів (персонажів)- це персонаж, герой у творі існує не сам по собі, а в системі стосунків з іншими персонажами. Герої взаємодіють, зіставляються, порівнюються, протиставляються. Чим більше взаємозв'язків виявляється в персонажа, тим яскравіше висвітлюється його багатогранність і розкривається вся глибина і складність характеру.

Завдання 2. Характеристика образів казки.

Скориставшись текстом та словничком із «Додатків», схарактеризуйте образи головних героїв.

Добрий	«и сказал ей ласковое слово»	корислива	«Не умел ты взять выкупа с рыбки!»
			«дурачина ты, простофиля!»
	«Что ты, баба, белены объелась? Ни ступить, ни молвить не умешь! Насмешишь ты целое царство».		

Учительська підказка! А знаєте ви, що...

(корисливість) – це коли хочуть отримати що-небудь, не віддаючи взамін нічого безкоштовно. Хочуть все тільки для себе. Таких людей називають користолюбними. У кого з героїв ця риса характеру домінує, переважає?

Завдання 3. Відтворіть порядок прояву рис характеру старої, поставивши поряд зі словом відповідну цифру (2 б):

Владність

Пихатість

Корисливість

Ненаситність

На вашу думку, за що рибка покарала стару?

Завдання 4. Інтелектуальний тернінг. Яка з російських приказок якнайвлучніше характеризує стару? Поясніть їх значення (2 б).

«Много захочешь – последнее потеряешь»

«Много желать – добра не видать»

«Жадность всякому горю начало»

«Ненасытному все мало»

Завдання 5. Розгорнута відповідь на запитання (1 б).

Як ви вважаєте, чи правильно вчинив старий, покірно слухаючи стару? Яка риса характеру притаманна герою у даному випадку? Це позитивна риса чи негативна?

Завдання 6. Робота з текстом. Випишіть слова, які підтверджують «безволие», покірність старого.

Завдання 7. Встановлюємо роль автора у казці.

А) Прочитайте інформацію.

Нечема (невежа) – неввічлива, невихована людина

Неук, невіглас (невежда) – неосвічена людина

"Невежа" и "невежда" - одно и то же. Образовано от "не" и "ведать", то есть "знать". И невежда, и невежа - так говорили о людях, во-первых, неученых, а во-вторых, о тех, кто "не наблюдает в поступках учтивства".

В «Словаре Академии Российской» (1814, ч. 3, с. 1291) говорилось, что слова невежа, по просторечию, и невежда имели два значения: «1) простак, неученый, непросвещенный, безграмотный; 2) говорится также о тех, которые не наблюдают в поступках учтивства, не умеют поступать благопристойно».

Як ви вважаєте, чому у казці автор насміявся над старим та назвав його «невежею»(рос.м.)?

Б) Яка роль авторського голосу в казці? Наведи приклади авторського ставлення до героя.

Завдання 8. Робота з деталлю (3б).

А) У системі образів казки особливе місце займає образ моря. Море – це місце перебування рибки. Государиня рибка пов'язана з ним невидимим зв'язком.

Як ви поясните реакцію моря на примхи старої? Чому воно змінюється?

Б) Відтворіть послідовність реакції моря, поставивши відповідну цифру біля цитати:

«Не спокійно синее море»

«На море черная буря»

«Море слегка разыгралось»

«Помутилось синее море»

«Почернело синее море»

Чи можна вважати море героєм твору? Дозволяє воно авторові висловити своє ставлення до подій? Яке воно?

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Розгорнута відповідь на запитання (2б).

Сатира – це гостра критика чогось, окремих осіб, людських груп чи суспільства з висміюванням, а то й гнівним засудженням вад і негативних явищ у різних ділянках індивідуального, суспільного й політичного життя, суперечних із загальнообов'язковими принципами чи встановленими ідеалами.

Чому цей твір вважається сатиричним? Ваша думка? Чи не є історія старої сатирию на досягнення багатства і влади? Поясніть свою відповідь

Завдання на вибір (2 б):

А. Як ви вважаєте, чи зміниться стара в майбутньому? Чи зрозуміла вона, що треба радіти тому, що є і не бажати того, що не може бути? _____

Б. Які поради б ви надали старому чи старій? Як вони повинні побудувати у майбутньому свої стосунки? Що є головним, домінантним у сім'ї?

В. У народі кажуть: « Залишився біля розбитого корита».

Поясніть значення приказки.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 16

«ВСЕ-ТАКИ ЦЕ – НАЙКРАЩЕ!»

Тема: Чарівний світ Ганса Крістіана Андерсена.

Протиставлення «справжнього» і «штучного»

в казці «Соловей».

... глибина казок оманлива, здається,
що ти вже сягнув дна, а перед тобою
ще не відкриті підводні країни.

Євген Богат

Завдання 1. Інтелектуальний тренінг. Відомими казкарями минулих сторіч були Ш.Перро, В. Гауф, Т. Гофман, Г.К. Андерсен, О. Уайльд. Пропонуємо твоїй увазі назви найвідоміших казок цих письменників. Встанови, хто яку казку написав (2 б).

«Червоний капелюшок»

«Зоряний хлопчик»

Г. К Андерсен

«Русалонька»

«Лускунчик»

«Синя борода»

«День народження інфанти»

Т. Гофман

«Кіт у чоботях»

«Нове вбрання короля»

«Карлик Ніс»

«Гидке каченя»

Ш. Перро

«Соловей і троянда»

«Дикі лебеді»

В. Гауф

«Каліф-лелека»

«Кресало»

О. Уайльд

Завдання № 2. За змістом статті підручника або матеріалами вчителя заповніть анкету письменника. (1,5 бала)

Народився Ганс Крістіан Андерсен 2 квітня 1805 року в данському місті _____, що на острові _____. Його батько, бідний _____, помер рано. З дитинства мрійливий хлопчик любив оповідати дивовижні історії. Першим слухачем був його _____.

Першим серйозним захопленням Андерсена був _____. В 14 років він відправився до Копенгагена, щоб стати _____. В 20 років він почав писати _____. У 1835 році вийшла перша збірка казок _____, що принесла йому славу. Раз на два роки в день народження видатного казкаря обирають автора кращої _____, проголошують лауреата _____.

У столиці Данії _____, в Королівському саду стоїть пам'ятник Г.К.Андерсену. А вхід до Копенгагенського порту охороняє скульптура _____. В місті Оденсе є Сад казки, стоїть пам'ятник _____ та скульптура _____.

Неподалік від старенького будиночка батьків письменника розміщується _____ казкаря. Секрет величезної популярності письменника криється в його вірі в те, що «немає казок кращих, ніж ті, які створює саме _____».

Завдання № 3. Які риси притаманні казкареві? (0,5 балів)

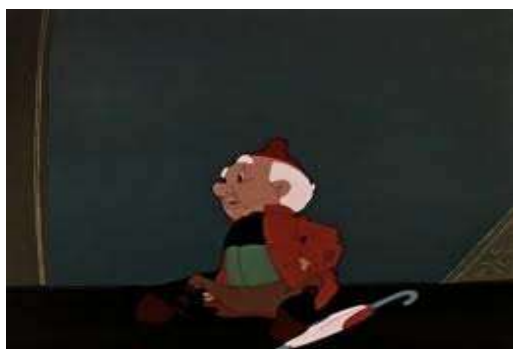

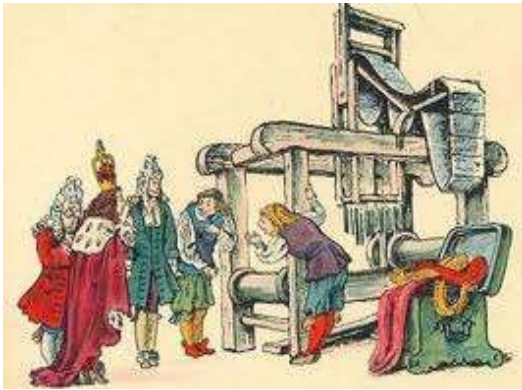

Завдання № 4. За ілюстрацією впізнайте казку. (1 бал)

Завдання № 5. Будуємо Андерсенград. Упізнайте героя та поселіть його у будиночку. (1,5 балів)

1.«Бідне каченя не знало куди подітись. Його пригнічував власний гидкий вигляд і те, що воно було посміховищем цілого пташиного двору».

2.«Коли сонце вже хилилося до заходу, побачила Еліза — одинадцять диких лебедів з золотими коронами на головах летять до берега. Вони летіли один за одним і здавалися довгою білою стрічкою».

3.«Бідна маленька крихітка прокинулася рано-вранці і, побачивши, де вона, гірко заплакала. Навколо, з усіх сторін великого зеленого листа, була вода, і дівчинка ніяк не могла потрапити на землю».

4.«Йшов солдат по дорозі: раз, два! раз, два! Ранець за спиною, шабля при боці. Йшов він додому з війни. По дорозі пострічалась йому стара відьма».

5.«Всі солдатики були подібні один до одного, лише двадцять п'ятий відрізнявся від своїх братів: у нього була тільки одна нога. Його виливали останнім, і олова на нього не вистачило. Але і на своїй одній нозі він стояв рівно і твердо, як решта на своїх двох. І саме він один з усіх якраз і відзначився своїми пригодами».

6.«Ніхто не хотів показати, що він нічого не бачить. Адже це означало б, що він непридатний для своєї посади або страшенно дурний. Жодне вбрання короля не мало такого успіху, як це.

- Та він же зовсім голий! — закричав раптом якийсь маленький хлопчик».

7.«Він дуже гарно вдягнений. На нім шовковий жупанчик, тільки не можна сказати, якого кольору, бо весь час міниться, коли він повертається,- вбрання то зелене, то червоне, то блакитне. Під пахвами у нього зонтики. На одному намальовано багато-багато малюнків. Цей зонтик він розкриває над хорошими дітьми, і їм цілу ніч сняться чарівні казки. А на другому зонтику — ну, нічогісінько нема, і Оле його розкриває над неслухняними пустунами, і вони цілу ніч просплять, як колоди, і нічого цікавого не побачать уві сні».

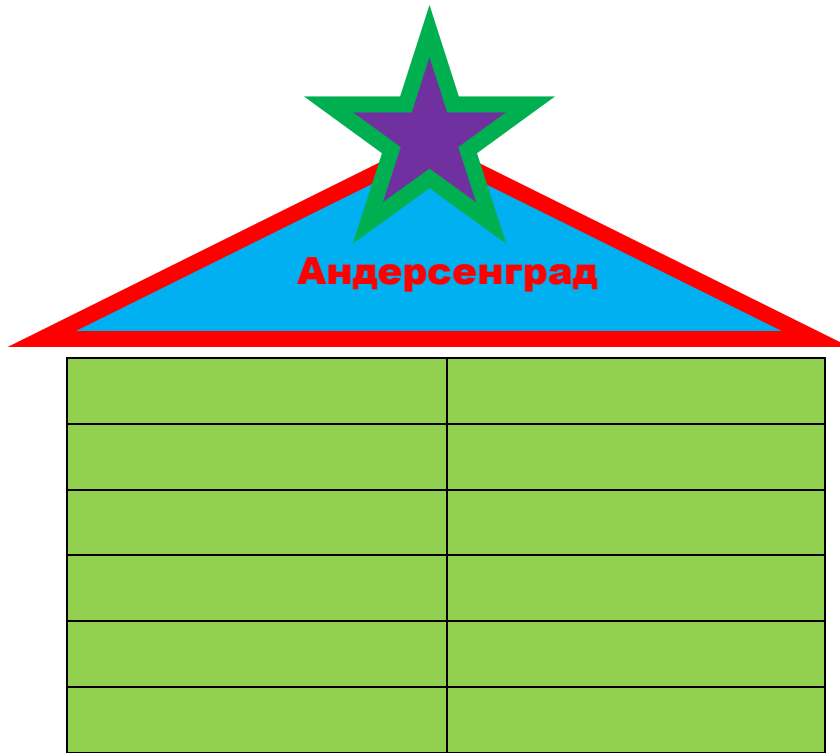
8.«Вранці її спитали, як вона спала.

- Ой, дуже погано! — мовила принцеса. — Я цілісіньку ніч на стулила очей. Хтозна-що було у моєму ліжку. Я лежала на чомусь твердому, і від цього у мене все тіло тепер у синцях! Просто жах!»

9.«Часто увечері всі п'ятеро сестер бралися за руки і впливали зграйкою на поверхню моря. Чудові голоси були у них, таких не буває у людей. І коли здіймалася буря і кораблям загрожувала небезпека, русалки підпливали до них і співали солодко-солодко про те, як прекрасно на морському дні, і просили моряків не боятися спуститися туди до них».

10.«Цілий день він сидів у своїй комірці, працював, і на вечір зробив чудовий маленький горщик. Навколо горщика були навішені бубонці. Як тільки ставили горщик у піч і він закипав, бубонці мило дзвеніли і вигравали стару пісеньку».

11.«Жінка була така прекрасна та ніжна, але з криги, з сліпучої, іскристої криги. І все-таки жива!.. Очі блищали, як дві ясні зірки, але не було в них ні спокою, ні тепла».

ПІДКАЗКА! (Пані Метелиця, Русалонька, Кай, король, Синдбад, Дюймовочка, Герда, Олов'яний солдатик, Лускунчик, Еліза, імператор, Маленький Мук, лебеді, Крот, Оле – Лукойє, князь Гвідон, солдат).

Завдання 6. Напишіть, що об'єднує казки Андерсена. Чому вони навчають? (3 бали)

Це цікаво! Соловейко - рід дрібних птахів родини мухоловкових ряду горобцеподібних. Довжина птаха — 144–170 мм, вага — 13,4-26 г. Має 12 видів, в Україні — 3 види: Соловейко західний , гніздиться в Криму, нечисленний у

Прикарпатті, рідкий в західних областях поліської і лісостепової зони; Соловейко східний - повсюдний; Синьошийка - повсюдний гніздовий птах, крім Карпат, Криму й Степу.

Прекрасний спів солов'я не залишає байдужим нікого. Вважають, що співає він уночі, насправді ж соловейко співає і вночі, і вдень, просто вдень ми не можемо почути його через шум та спів інших птахів. Оскільки соловей – це перелітний птах, тому він співає лише з квітня по червень, саме в той час, коли самиця насиджує яйця. Співають лише солов'ї-самці. У співі він виражає свої почуття до самки, оберігає її, коли вона сидить на гнізді. Співає соловейко лише до появи пташенят, а з часом припиняє, щоб не привертати увагу хижаків. Незважаючи на чудовий спів, солов'ї за своїм забарвленням не впадають у вічі, їх пір'я коричнево-червоне, а черевце – сіро-біле. Гніздяться вони на деревах, але саме гніздо не дуже міцне. Іноді воно може бути прямо на землі або на дуже великій висоті. Як правило, в гнізді самиця відкладає від 4 до 6 яєць, які мають характерне забарвлення – оливкове, темно-оливкове, зеленувате або ж блакитнувате з плямами. Соловейко – птах особливий.

Кожен молодий соловейко навчається співу у старших, наслідуючи їх. Співають солов'ї теж дивно: сидять на гілці невисоко від землі, опускають крила і горбляться, постійно оглядаючись навколо, адже вони дуже потайливі.

Це цікаво! Лінд Енні (Женні) - шведська співачка (лірико-колоратурне сопрано). Вчилася в школі при Королівському театрі (Стокгольм), на сцені якого дебютувала в 1838. У 1844—49 співала в оперних театрах Берліна, Лондона, Відня, потім (до 1870) виступала як концертна співачка в США і Західній Європі. Партії: Евріанта («Евріанта» Вебера), Сомнамбула («Сомнамбула» Белліні), Лючия («Лючия ді Ламмермур» Доніцетті), Амалія («Розбійники» Верді), Аліса («Роберт-диявол» Мейснера) і ін. Була однією з найбільш видатних співачок 19 ст.

Робота с текстом. Учитель читає початок казки до слів: «Все-таки це – найкраще!»

Завдання № 7. Дослідіть, чим відрізняється світ солов'я від світу імператора (4 бали).

	Соловей	Імператор та його придворні
Де живуть?		
Що бачать?		
Що чують?		
Що цінують?		

Отже, _____
_____
_____
_____
_____

Це цікаво! Дія казки відбувається в Китаї, країні з найдавнішою культурою. Китайські майстри залишили нащадкам неповторні й вічні архітектурні пам'ятки: загадкові й

величні пагоди – вежеподібні меморіальні споруди на честь діяння буддійських святих, а також на честь важливих для китайців подій, палаци китайських імператорів, вироби з фарфору, малярські твори. Велика Китайська стіна, яку вивели будівники у 4 – 3 ст. до н. е. Китай – країна філософів, митців, мореплавців, мандрівників, винахідників (їм належить винахід пороху, мистецтво виготовлення порцеляни, шовку).

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Завдання 1. Прокоментуйте епіграф до уроку (2 б).

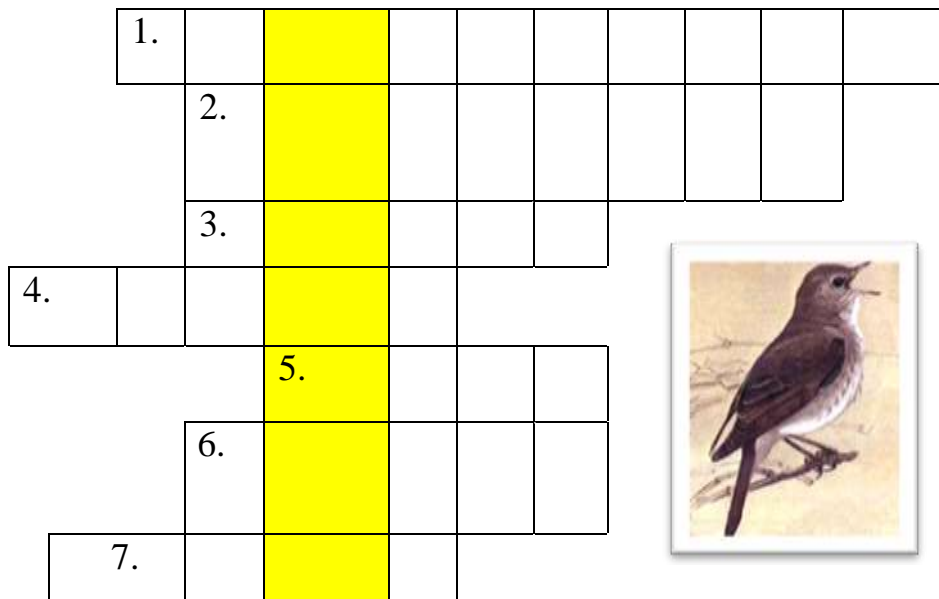

Завдання 2. Розгадайте кросворд. Якщо ви правильно назвете слова по горизонталі, то по вертикалі зможете прочитати назву казки, яку вивчаємо(2 б).

1. Казка про дівчинку, що була морською красунею.
2. Предмет, який підклали принцесі під перини.
3. Речовина, з якої був зроблений солдатик.
4. Професія у театрі, яку дуже хотів обрати Г.Х.Андерсен.
5. Ліричний жанр, за який перепадало юнакові від директора гімназії.
6. Ім'я подруги Кая.
7. Розміри дівчинки, що стали основою її імені.

Довідковий матеріал . Легенди про солов'я.

Згідно з російськими легендами, поширеними на Смоленщині, на солов'я перетворився чоловік, який відмовився дати склянку води своїй хворій матері. На Тульщині білий соловей вважався провідником інших солов'їв. Мисливці прагнули заволодіти таким птахом, вважаючи, що він забезпечить їм успіх на полюванні.

Згідно з народними уявленнями стародавніх греків вживання в їжу м'яса солов'я може позбавити людину сну. Популярним персонажем східнослов'янської міфології і билинного епосу був Соловей-розбійник, який перемагав ворогів своїм страшним свистом. Ім'я чудесного птаха у вірменській міфології Хазаран Блбула в перекладі з іранської мови означає "співаючий соловей". Від його співу розквітали засохлі сади і все вкривалося рослинністю.

На Волині було поширене вірування про те, що солов'ї починають вперше співати опівночі на Паску, коли починається всенощна служба в церкві.

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 17

«Сльози – найдорогоцініша нагорода для митця»

Тема: Соловей як втілення сили природи й мистецтва.

Зміни в образі імператора.

Виключно правильний шлях до краси – правда.

Ф. Шаляпін

Мистецтво народжується життям,
виростає з життя, і тому має життєдайну силу.

Д. Кабалевський

Життя коротке, мистецтво вічне.

О. Уайльд

Завдання 1. Розмістити ілюстрації до казки у хронологічному порядку.

(1 бал)

Завдання 2. Літературний диктант. (2 б)

1. Який матеріал використовували для будівництва палацу?

_____

2. Які квіти росли в саду імператора?

_____

3. Звідки імператор дізнався про живого солов'я.

_____

4. Яку характеристику солов'ю давали мандрівники?

_____

5. Хто знав, де живе соловей?

_____

6. З ким придворні переплутали солов'я?

_____

7. Кому належать слова: «Це все вигадки, чорна магія, ніякого солов'я в нас нема»? _____

8. Як імператор вирішив нагородити солов'я?

_____

9. Якою була справжня винагорода для солов'я?

_____

10. Як одинадцять крамарів назвали своїх синів?

_____

11. Назвіть повний титул штучного солов'я.

_____

12. Що означають дивні (потворні, милі, ласкаві) голови, що визирали зі складок великих оксамитових завіс?

_____

Завдання 3. Визначити елементи композиції казки (3б).

Зав'язка _____

Розвиток подій _____

Кульмінація _____

Розв'язка _____

Читання за ролями фрагменту пошуку солов'я. Спрямоване читання.

Завдання 4. Заповнити маршрутний лист пошуків солов'я придворними. (1 бал)

_____

_____

_____

_____

_____

«Та де ж її шукати? Камергер бігав по всіх сходах згори та вниз, по всіх залах та коридорах, але ніхто, кого він стрічав, не чув ані слова про солов'я. Камергер прибіг назад до імператора і сказав, що, напевне, той, хто написав книгу, вигадав байку.

- Ваша імператорська величність не може собі навіть уявити, що пишуть у книжках. Це все вигадки, чорна магія, ніякого солов'я в нас нема.

- Але ж книгу, яку я читав,- сказав імператор,- прислав мені всевладніший імператор Японії, і в ній не може бути ніякої неправди! Я хочу почути солов'я. Він мусить бути сьогодні тут. Він матиме мою найбільшу милість. Якщо його не буде, після вечері я накажу висікти весь двір!

- Тзінг-пе! — сказав камергер і знову оббігав усі сходи згори та вниз через усі зали та коридори; половина придворних бігала за ним, бо вона

зовсім не хотіла, щоб її сікли. У всіх було одне питання — про солов'я, про якого знав цілий світ, але ніхто не знав при дворі.

Нарешті, зустріли вони на кухні бідну маленьку дівчинку. Вона сказала:

- О боже!.. Я добре знаю солов'я! О! Як він уміє співати! Мені дозволено щовечора відносити моїй бідній хворій матері недоїдки від обіду. Вона живе внизу, на березі моря, і, коли я повертаюсь назад, я спочиваю в лісі і там слухаю співи солов'я. У мене виступають сльози на очах, і стає так хороше, ніби мене цілує мама.

- Маленька куховарочко! — сказав камергер.- Я дам тобі постійне місце на кухні і дозволю дивитися, як імператор обідає, якщо ти проведеш нас до солов'я... Сьогодні ввечері йому наказано співати!

І ось вони вирушили до лісу, де завжди співав соловей, і півдвору пішло за ними.

Коли вже пройшли півдороги, замукала корова.

- О! — сказали молоді придворні.- Ось він! Яка надзвичайна сила в такій маленькій тварині! Але звичайно ми чули його раніше!

- Ні, це корови мукають,- пояснила дівчинка,- ми ще далеко від того місця.

Потім заквакали жаби в болоті.

- Чудово! — зауважив придворний бонза.- Я вже чув його, він дзвенить, як маленькі церковні дзвоники.

- Ні, то жаби! — заперечила дівчинка.- Але, я гадаю, ми скоро його почуємо.

Тоді заспівав соловей.

- Ось він! — скрикнула.- Слухайте! Слухайте! Ось він сидить.- І вона показала на маленьку сіреньку пташку на гілці.

- Чи це можливо? — промовив камергер.- Я ніколи не уявляв його собі таким! Який у нього простий вигляд! Може, він згубив свої фарби, тому що побачив перед собою стільки знатних людей!

- Соловейку! — гукнула голосно маленька куховарка.- Наш милостивий імператор бажає, щоб ти йому проспівав.

- З великою втіхою і насолодою! — відповів соловей і заспівав — бо співати для нього було завжди радістю.

- Дзвенить, як скляні дзвіночки,- сказав камергер.- Подивіться на це маленьке горлечко, як воно працює. Дивно, що ми раніше його не чули. Він матиме великий успіх при дворі.

- Може, ще поспівати імператорові? — спитав соловей. Він думав, що імператор теж тут.

- Мій прекрасний маленький соловей,- сказав камергер.- Я маю щастя закликати вас сьогодні ввечері на двірське свято, де ви зачаруєте його імператорську милість своїми принадними співами.

- Найкраще мене слухати в зеленому лісі,- промовив соловей, але полетів з ними, коли почув, що цього бажає імператор.

Завдання № 5А (за вибором). Розфарбуйте ілюстрацію з солов'єм, чому ви обрали такі кольори? Хто, на вашу думку, яскравіший – справжній чи штучний соловейко? Чому? (2 б)

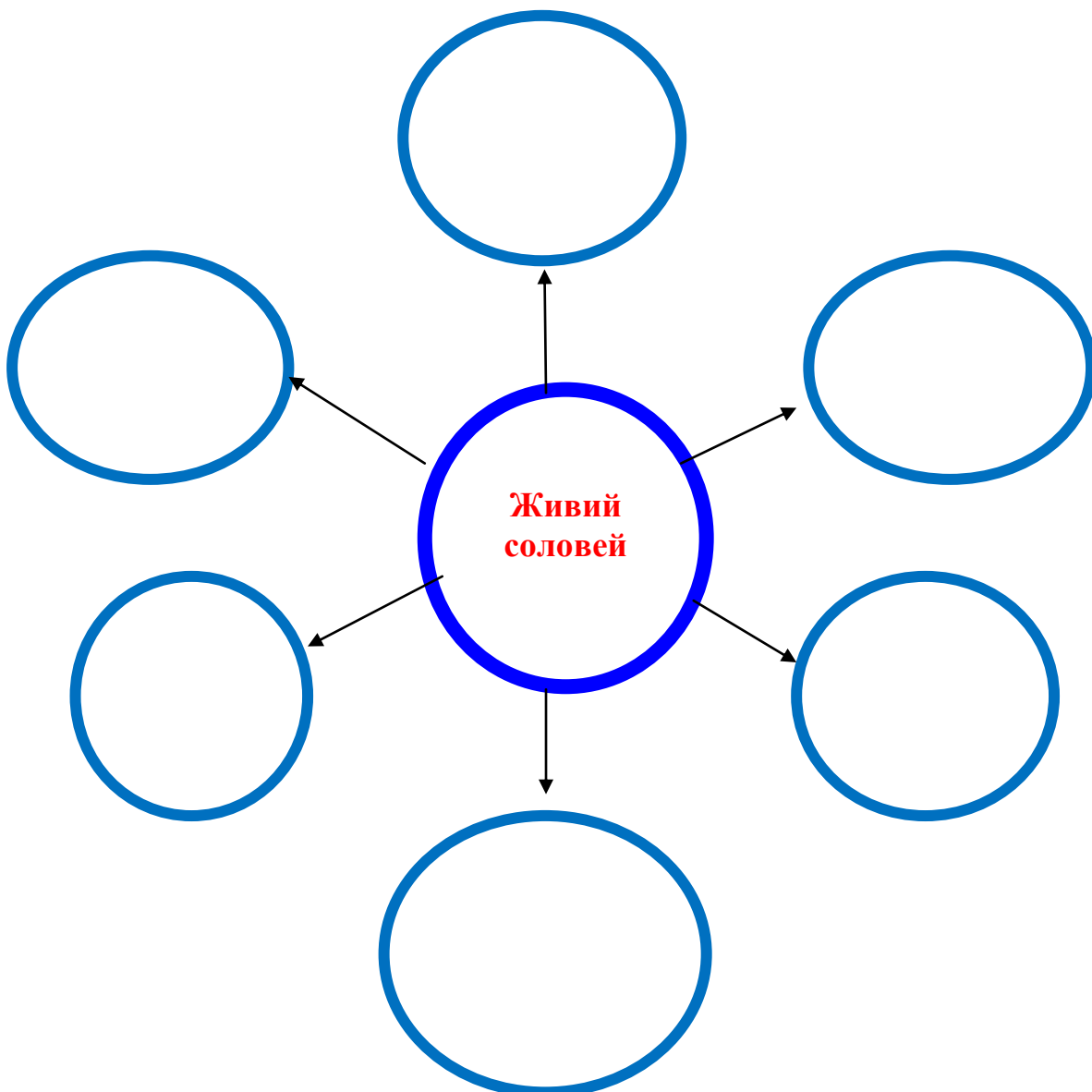

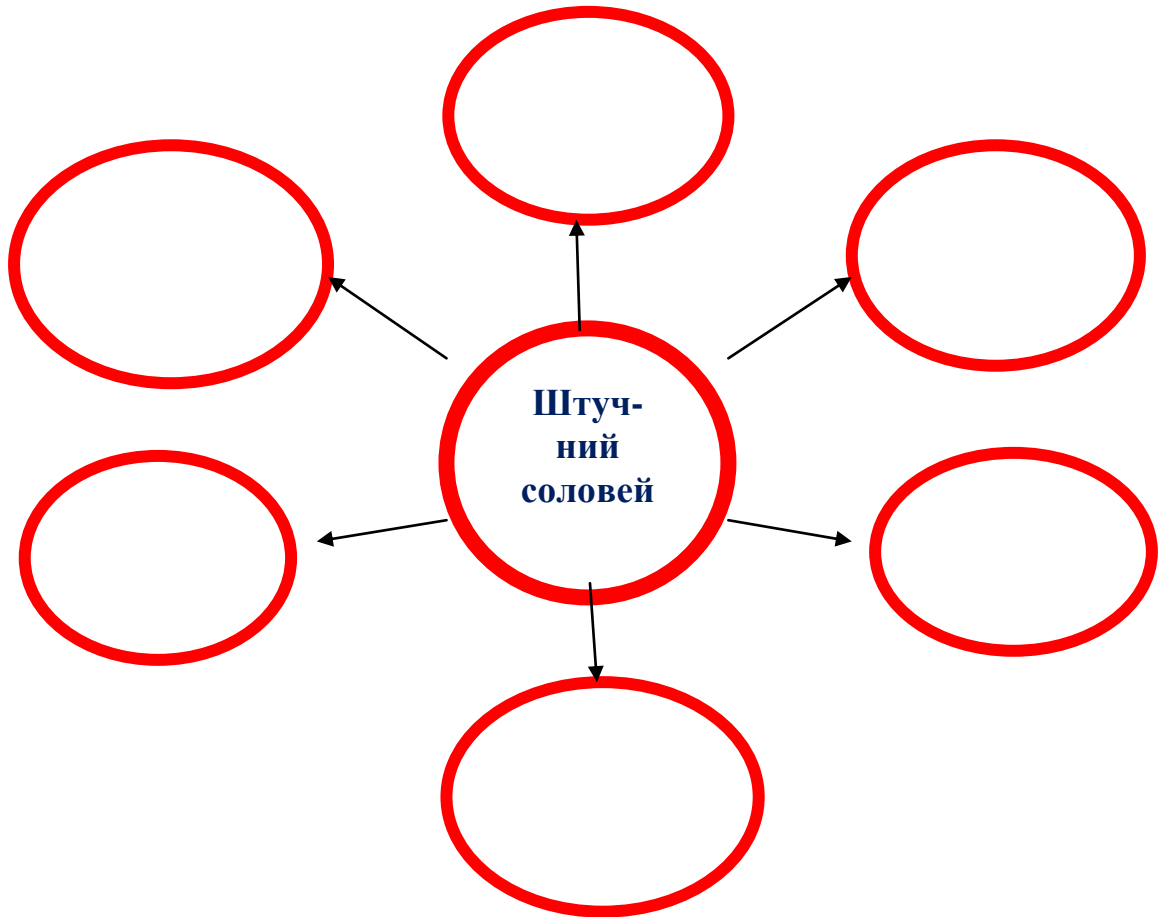
Прослуховування музичного твору Аляб'єва «Соловей». Яке враження він на вас справив?

Завдання 5 Б (за вибором). Скласти гроно «Живий соловей» та «Штучний соловей». (2 бала)

Підказка! (Солодко співав; збивався на вальси; надзвичайна пташка; блищав, як браслет або брошка; маленький художній виріб; простий вигляд; блищав сріблом та золотом; солодкий чудовий голос; обсипаний діамантами, рубінами та сапфірами; це — найкраще; плід людського розуму; маленька сіренька пташка.)

Переказати епізод «Імператор і смерть».

Завдання 6. Дослідіть, які зміни відбулися з імператором (3 б).

- ✓ «Він сидів на своєму золотому троні, читав і читав, кожен мить покиваючи головою, бо йому приємно було читати прекрасний опис його міста, палацу й саду. «Та соловей — все ж таки найкраще», - було написано в книжці.
- ✓ Що таке? — сказав імператор.- Соловей!.. Я зовсім не знаю. Невже в моїй державі і навіть у моєму саду є така пташка? Я ніколи не чув про це.»
- ✓ Я хочу, щоб вона сьогодні ж увечері була в палаці і співала мені,- сказав імператор.- Весь світ знає про те, що є в мене, тільки я один не знаю.
- ✓ Я хочу почути солов'я. Він мусить бути сьогодні тут. Він матиме мою найбільшу милість. Якщо його не буде, після вечері я накажу висікти весь двір!
- ✓ Соловей співав так чудово, що на очах імператора виступили сльози і покотились по обличчю. Тоді соловей заспівав ще чарівніше, аж серце стискалось від його пісні. Імператор був такий задоволений, що наказав дати соловейкові носити на шиї свій золотий черевик,
- ✓ Що це значить? — сказав імператор.
- ✓ Пташка дістала титул «співця імператорського нічного столівка» за рангом номер перший з лівого боку, тому що імператор вважав за важливіший той бік, де серце, а серце це навіть у імператорів також з лівого боку.
- ✓ Імператор, весь двір і навіть весь! народ знали напам'ять кожен ноту з пісні штучної пташки. Вуличні хлопчачки співали: «Цві-цві-цві... Тьох-тьох-тьох-тьох», - і імператор співав так само.
- ✓ Імператор, якого всі любили, був хворий і, казали, мусив умерти.

- ✓ Але імператор ще не був мертвий. Нерухомий і блідий лежав він у своєму розкішному ліжку з довгими оксамитовими завісами і важкими золотими китицями.
- ✓ Бідний імператор ледве міг дихати, йому здавалося, ніби хтось сидів на його грудях. Він розплющив очі і побачив, що це — Смерть.
- ✓ Дякую! Дякую! — промовив імператор. — О, ти, небесна маленька пташко! Я добре знаю тебе! Тебе я вигнав із своєї держави, а ти своїм співом відігнала від мого ложа злі привиди, одігнала з мого серця навіть Смерть. Як мені нагородити тебе?
- ✓ І він заспівав, імператор полинув у солодкий сон... Який спокійний, цілющий був цей сон! Сонце світило в вікно, коли він прокинувся міцним та здоровим.

Вивчаємо теорію літератури

Антитеза (протиставлення) — стилістичний прийом, що полягає у зіставленні протилежних думок або образів для посилення враження.

(інакомовлення) — відображення в образах тварин людських стосунків характерів.

Тема (співвідноситься з назвою) — те, про що оповідає автор; елемент змісту, відповідь на питання, про що цей твір.

Ідея — узагальнююча, центральна думка твору, його сенс; те, що хотів сказати автор.

Встановлюємо тему, ідею казки.

Тема -

Ідея -

Хто і що протиставлені у казці?

Завдання 7. Розгадайте «плутанку». Чи згодні ви з тим, що ці слова містять головну думку казки? Поясніть. (2 б)

Не – зо – що – то – щить– все– те – бли – ло

Підіб'ємо підсумки!

Завдання 1. Чому казка називається «Соловей», а не «Солов'ї»? (1 б)

Завдання 2. Прокоментуйте епіграфи до уроку (2 б).

Словничок з теми:

Камергер – придворний чин.

Чорна магія – зле ворожіння, чаклунство.

Кокетство – намагання сподобатись.

Покоївки – кімнатні служниці.

Шарманка – старовинний музичний інструмент.

Капельмейстер – керівник і диригент хору або оркестру.

Клейноди – знаки влади.

Арія – це розвинута, закінчена вокальна п'єса для голосу – соло з оркестровим супроводом. У первісному значенні термін “арія” означав пісню (являє собою частину оперної дії).

Імператор – титул деяких монархів, що означає більш високий ранг порівняно з королем, царем.

Орнітолог - це біолог, що вивчає птахів. Він спостерігає за їх поведінкою в умовах живої природи, мегаполісу і в неволі. Відстежує сезонні міграції. Займається науково-дослідною роботою.

РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ № 17

Назва: Конфлікт добра і краси у казці
О. Уайльда “Хлопчик-зірка”,
тернистий шлях до їх гармонії

Тема: (Оскар Уайльд (1854-1900). «Хлопчик-зірка».
Казкові персонажі, їх характеристика. Основний
конфлікт. Символічний зміст назви твору. Еволюція
образу головного героя.)

Зараз ми вміємо літати у небі, як птахи,
плавати у воді, як риби,
нам залишилося тільки одне –
навчитися жити на Землі, як людині.

Б.Шоу

Словничок уроку

Життєвий шлях – життя, що прожила людина.

Терен – кущ, дерево з колючками.

Тернистий шлях – життєвий шлях, на якому зустрічались труднощі.

Пихатий – зарозумілий; той, що не складе собі ціни.

Бездушний – позбавлений співчутливого ставлення до людей; байдужий,
холодний.

Гармонія – злагодженість, взаємна відповідальність якостей предметів,
явищ, частин цілого.

Кам'яне серце, крижане серце – золоте серце.

Завдання 1. Віднови речення. Прочитавши інформацію про автора
казки «Хлопчик-зірка» Оскара Уайльда, віднови речення (2 б).

Оскар Уайльд (1854-1900) – видатний англійський письменник 19 століття. Його творча спадщина складається з різножанрових творів (оповідань, віршів, п'єс, роману). Особливе місце посідають казки (“Щасливий Принц”, “Хлопчик-зірка”, “Соловей і Троянда” та інші).

У творах О. Уайльда відкривається дивовижний світ, сповнений краси, любові й милосердя.

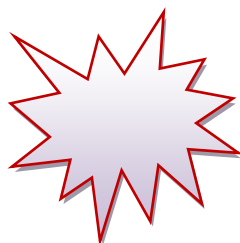
Письменник любив усе вишукане й прекрасне. Краса стала основою не тільки його творчості, а й життя.

Кожний твір художньої літератури – завжди загадка . А відгадує загадки той, хто уважний та йде слідами письменника, який завжди нам щось підказує. Іноді підказка буває у назві твору. *Сьогодні ми вивчатимемо казку Оскара Уайльда «Хлопчик - зірка».* Спробуємо розгадати загадку назви твору та й інші загадки, які є у казці.

Оскар Уайльд – видатний _____ письменник.
Особливе місце в його творчості посіли _____.
Письменник _____ любив
усе _____, то
му _____.

Завдання 2. Асоціативна робота (1б). Які асоціації виникають у вас зі словом *зірка* ? Намалуйте зірку з промінцями, навпроти кожного промінця запишіть асоціативне слово, наприклад, *яскрава особистість*

Яскрава особистість

Вивчаємо твір!

Завдання 3. Розгорнута відповідь. Ключове речення, в якому зосереджена основна думка всього твору, *"А хіба не вічний холод у тій*

хаті, де люди з кам'яними серцями ? "Поясніть, як ви розумієте зміст цього речення . Як ви розумієте фразеологізм «кам'яне серце»? (1 б).

Завдання 4. Назакінчене речення. Вставте в речення потрібні слова (1б).

Хлопчик – зірка був заморожений своєю ..., нічого не помічав навкруги, тому що він ... .., адже походить від...

Довідка : краса, казкова врода, знаменитий рід, шляхетний рід, Зірка, Місяць, Сонце – *оберіть потрібне.*

4. Вивчаємо теорію літератури (2 б).

Перечитайте описання зовнішності Дитини – зірки. Виберіть і запишіть використані письменником

порівня..., _____

епітети..., _____

метафори... _____

Автор порівнює Хлопчика – зірку з нарцисом, трояндою, фіалкою. Запишіть, що ви знаєте про ці квіти ? Що вони символізують

Нарцис _____

Троянда _____

Фіалка _____
_____
_____

Доповніть речення: О.Уайльд порівнює Хлопчика – зірку з квітами, тому що _____
_____

Завдання 5. Робота з текстом. Самостійно прочитайте фрагмент тексту від «Не раз було...» до «...але ж я тебе пожалів, коли знайшов у лісі». Заповніть порівняльну таблицю прикладами з цього фрагменту (2 б).

Добро	Зло
Сім'я Лісоруба	Хлопчик – зірка

Завдання 6. Оберіть правильну відповідь (2 б).

Хлопчик – зірка став жорстоким, бездушним , тому що

- його підтримували ровесники;
- його так виховали в сім'ї Лісоруба;
- його так навчав священник.

Ровесники безвідмовно слухались Хлопчика – зірку, бо

- боялись його, він всіх жорстоко бив;
- він був гарний, прудконогий, вмів танцювати, співати й грати на

сопі- лці ;

- він був розумніший за всіх, гарний організатор хлоп'ячих ігор.

В казці є по – справжньому красиві люди . Це

- Хлопчик – зірка;
- мати, яка довгих 10 років шукала свого сина;
- сім'я Лісоруба, яка опіклувалась хлопчиком.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

За власним бажанням оберіть і виконайте одне завдання (по 2 б).

Завдання 1. «Зберіть афоризм і поясніть, як зміст афоризму стосується змісту казки «Хлопчик - зірка»: Дати Бог краса зовнішня духовна краса здобути сама людина

Завдання 2. «Моя формула краси людини». Спробуйте скласти свою формулу красивої людини і поясніть, чому саме таку формулу ви запропонували, чи відповідає ваша формула духовному світу Хлопчика – зірки ?

... +   ... +   ... + ...   =   **КРАСИВА ЛЮДИНА**
(Наприклад,   ДУША,   СЕРДЕЧНІСТЬ,   НАМІРИ,   ДІЇ,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ,   ЗОВНІШНІСТЬ,   ЛАГІДНІСТЬ,   ТАКТОВНІСТЬ
тощо)

Завдання 3. «Я прогноую !» Спробуйте спрогнозувати, чи зміниться Хлопчик – зірка? Чому саме так О. Уайльд назвав свій твір ? (Зверніться до схеми зірки з промінцями).

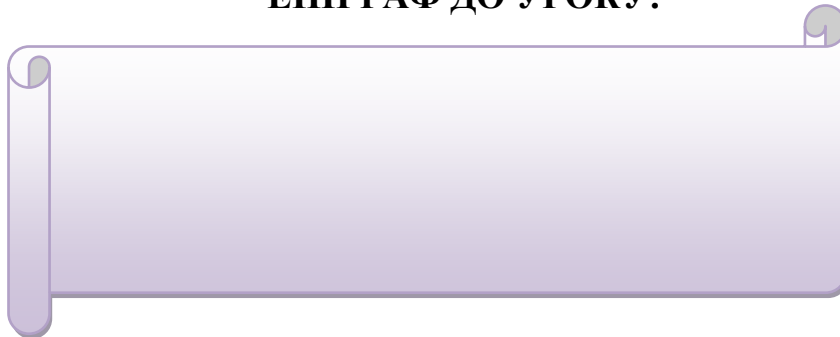
РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ № 19

**«... і став він правити містом...,
та правив він недовго»**

(О.Уайльд «Хлопчик-зірка». Казкові персонажі,
їх характеристика. Основний конфлікт.
Символічний зміст назви твору. Еволюція образу
головного героя.)

ЕПІГРАФ ДО УРОКУ:

Словничок уроку

Еволюція - розвиток

Гірки сльози – неутішні сльози

Алебарда – сокира на довгому держаку зі списом на кінці.

Проказа – заразна шкірна хвороба, яка не виліковується

Прокажений – людина, яка хворіє на проказу

Каптур - капюшон

Скіпетр – знак влади

Жаба - здавна вважається, що жаби – то прокляті Богом й затоплені
всесвітнім потопом люди. образу величезної жаби набув диявол під час
обряду посвячення в чаклуни.

Змій - про змії в народі говорять: “Пригрів змію за пазухою”, “Блюзнір
під словами – змії під квітками”.

ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ – засіб словесного мистецтва, якому властива особлива змістова наповненість. Художня деталь містить прихований зміст, здатна замінити собою розлогий опис, авторську характеристику, міркування, цілий епізод.

Художні деталі у казці : падаюча зірка; Лісоруб почвалав (чому не пішов , не помчав ?) із загорнутим в плащ дитинчам ; пелюстки нарциса, червоної троянди, фіалка ; жаба, змія.

На минулому уроці ми з вами поринули у казковий світ, створений англійським письменником Оскаром Уайльдом. На уроці і вдома під час самостійної роботи над казкою ви разом із хлопчиком – зіркою пройшли тернистий щіліх до істинної Краси.

Гадаємо, що казка змусила вас замислитись над багатьма важливими питаннями.

Завдання 1. Робота в парах. Підберіть епіграф до урокузподанихнижчевисловлювань (афоризмів), запишіть його (1б).

“Чини з людьми так, як ти хотів би, щоб чинили з тобою” (Біблія).

“Добра людина не та, котра вміє робити добро, а та, яка не вміє робити зла”.(В. Й. Ключевський)

“Хто риє яму, сам упаде в неї... Хто робить зло, до того повернеться воно...” (Біблія)

“Не роби зла, й тебе зло не спіткає» (Біблія)

“Всім серцем шануй батька твого і не забувай родильних болей матері твоєї» (Біблія).

Завдання 2. Відтворіть зміст казки за малюнками. (Робота у групах)
Чи правильно за змістом розташовані ілюстрації до казки «Хлопчик – зірка»? Якщо ні, поправте (2 б).

Завдання 3. Доповніть речення (2 б).

На мою думку, найганебніший вчинок Хлопчика-зірки - це ...

Старчиху обуяли почуття...

А Хлопчик-зірка зрадів і побіг ...

Завдання 4. Відтворіть деформований текст (1,5 б) :

І ця чорнота вбила його зовнішню красу Кому служиш, від того й плату одержуєш. Хлопчик сіяв навколо зло, то й мусив пожинати те, що посіяв: діти теж стали жорстокими, злими. Хлопчик служив злу, а зло має бути покаране. Отож і перетворився наш герой з яскравої, гарної зірки, яка “світить, але не гріє”, на потвору, гидку й нікому непотрібну, бо він творив тільки зло і ставав все гіршим і чорнішим душею.

Завдання 5. Знайдіть помилку! (помилку підкресліть)(1 б).

У пошуках своєї матері хлопчик звертався до Крота, Коноплянки, Білочки , до рослин з проханням допомогти йому знайти матір.

П’ять років блукав Хлопчик – зірка по світу і ніде не зустрічав добрих людей.

Під брамою міста хлопця продали у рабство за п’ять цехінів.

Коли хлопчик шукав для чаклуна монети в лісі, то йому прийшлося звільнити з пастки вовчєня.

- Як ти вчинив зі мною, так я вчинив з тобою, - відповів хлопчик.

Хлопчик – зірка віддав прокаженому п’ять монеток, тому що біда прока-женого була гірша за його.

Завдання 6. Відновіть речення. Висловіть свою думку, чому зникли чари (1 б).

Його, врода, повернулася, колишня, вся, знов, до, нього, в очах, він, побачив, тільки, нове, щось.

Думка у подарунок! Хлопчик-зірка шукав свою матір, багато чого натерпівся під час пошуків, змінився не тільки ззовні, а й внутрішнє. Запам'ятайте : любов до матері – це одна з визначальних цінностей життя. “Шануй батька й матір і добро тобі буде”, - гласить Біблія.

Завдання 7. Порівняльна характеристика героя.

Хлопчик-Зірка

до пошуків матері

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

під час пошуків матері

_____

_____

_____

_____

_____

_____

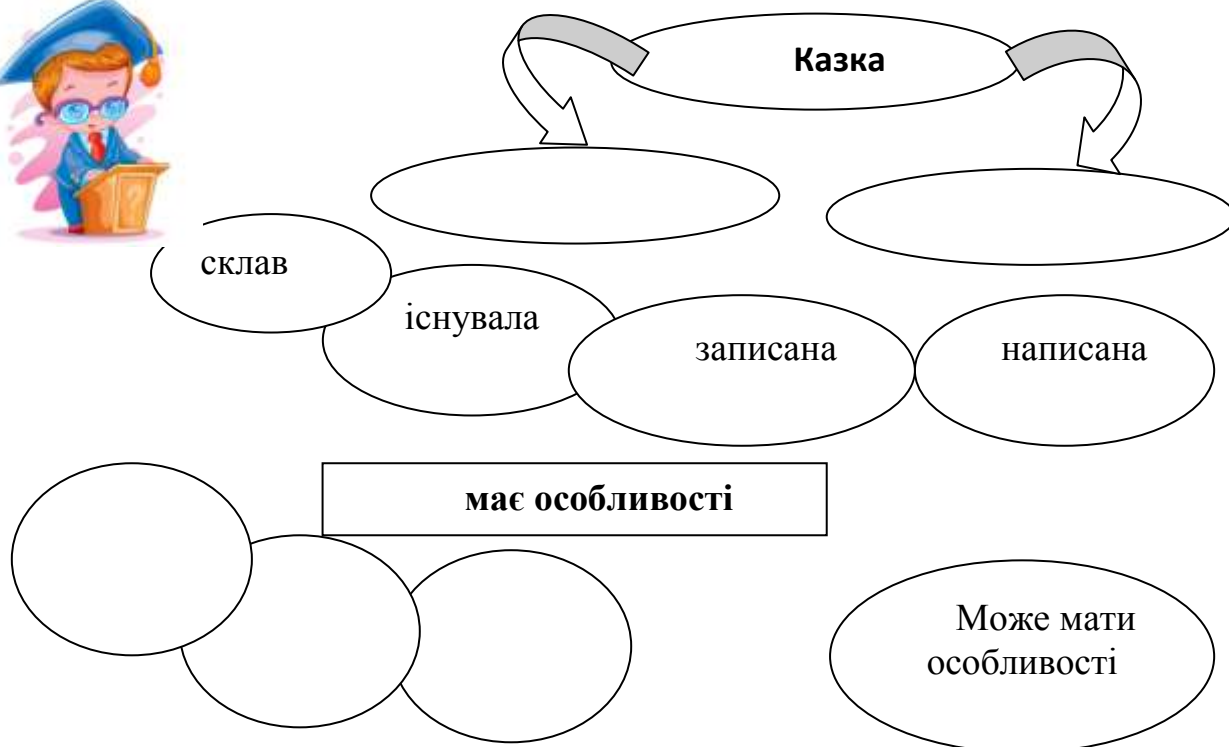
_____

_____

Повторюємо вивчене з теорії літератури !

Завдання 8. Пригадайте ознаки народної та літературної казки.

Заповніть схему (2 б).

Підказка! У народних казках обов'язково перемагає добро, а у О.Уайльда фінал казки схожий на реальне життя, де, на жаль, дуже багато зла. І щоб перемогти його, треба пам'ятати: “Добра людина не та, котра вміє робити добро, а та, яка не вміє робити зло”.

ПІДСУМУЄМО!

Літературний диктант (2б).

1. Хлопчик пішов шукати свою матір , щоб виблагати в неї

---

2. Хлопчик – зірка звертався до Крота, Коноплянки, Білочки, чи не бачили вони його матір. Звірі йому ... _____

---

3. Тричі допомагало хлопчику Зайченя, відплатило _____ йому за його доброту.

4. Я доти не матиму спокою, доки не знайду _____ і не випрошу в неї _____.

5. Тема твору ...

6. Основна ідея твору ...

РОЗДІЛ 3
ПРИРОДА І ЛЮДИНА

КАРТКА ДО УРОКУ № 21

«Краса, що вражає душу»

Джон Кітс (1795-1821). «Про коника і цвіркуна».

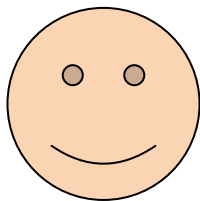
Поезія – це завжди неповторність,

Якийсь безсмертний дотик до душі.

Л. Костенко

Завдання 1. Визначте, який вплив має природа на людину? (1 б).

Завдання 2. Робота з художніми текстами. Порівняй два тексти і зроби висновок:

Коли у поле млисте Від снігу не пройти, О деревце безлисте, Яке щасливе ти! Стоїш собі в негоду, Ждеш маю омолоду І не боїшся льоду, Що всі калюжі стяг. Коли замети в полі, Щасливе джерело! Для тебе літа-волі Неначе не було!	Недалеко від лісу стояла хатка. В тій хаті жив чоловік Максим із сім'єю; було в нього четверо дітей, найстаршому хлопчикові Івасеві було десять літ. Ліс був такий гарний, навіть зимою не здався сумним, бо проміж чорноліссям було там чимало й сосон, а вони завжди веселять око тим вічнозеленим убранням! Недалеко від Максимової хати була

Застигле серед лугу, Ти не вдаєшся в тугу, Не ремствуєш на хугу. Що замітає шлях... (Д. Кітс)	одна сосонка така-то вже хороша! Була вона не дуже велика, але й немаленька, саме мірненька та така зграбнесенька, круглесенька, зелені глиці аж сяють, а молоді пагонки, як свічечки, стремлять, прості та ясні. Красує сосонка. Прийшла осінь смутна, прийшла зима люта, а сосонці байдуже! Сусідки її, берези та липки, стоять такі сумні та бідні, листячко з їх геть облетіло, а сосонка мовби ще кращою здається поміж смутних товаришок (О. Пчілка).

Як написано перший і другий фрагменти: прозою чи віршами? Який з них лаконічніше відображає красу природи? (1 б).

Вивчаємо теорію літератури!

Від «ліри» походить слово «лірика». У Давній Греції під акомпанемент ліри декламували вірші та співали пісень. Звучанню ліри в давнину приписували магичні властивості. До нас дійшла легенда про Орфея, який своїм співом та грою на лірі міг приборкувати саму природу.

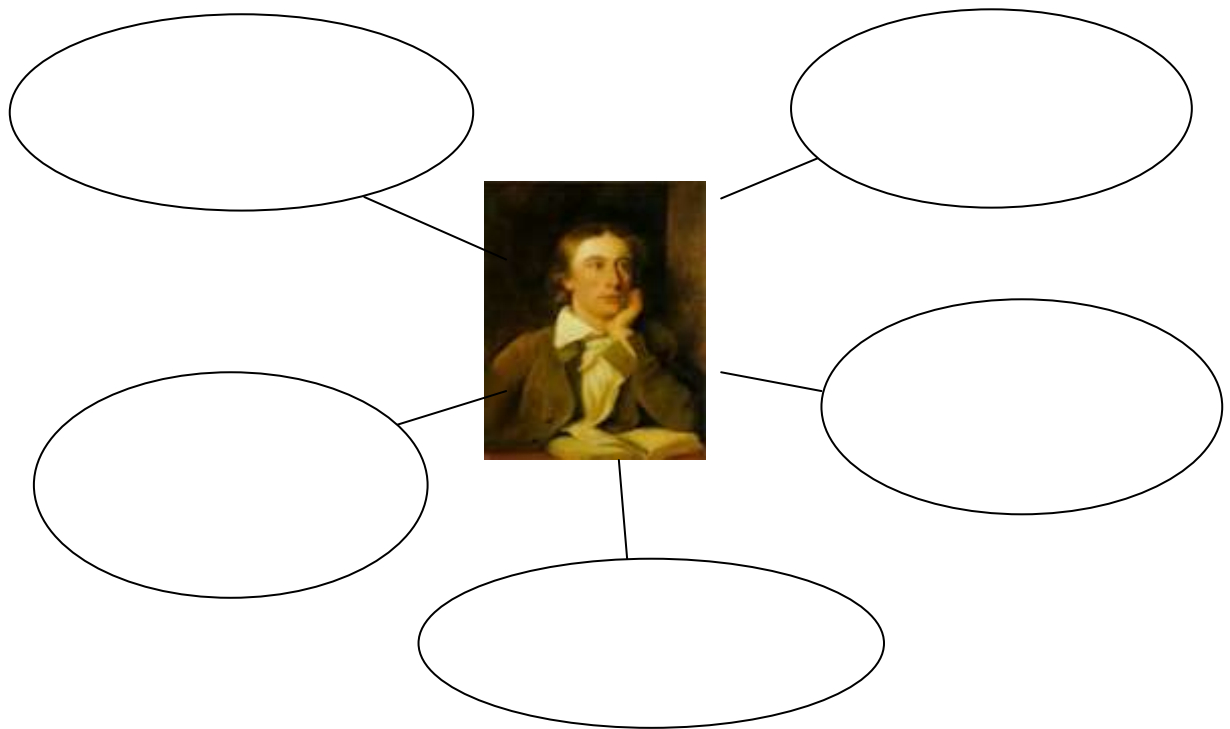

Запам'ятай! Терміном «лірика» позначають певний віршовий твір або сукупність творів, що відповідають високим естетичним критеріям, переважно невеликих за обсягом, але містких змістом.

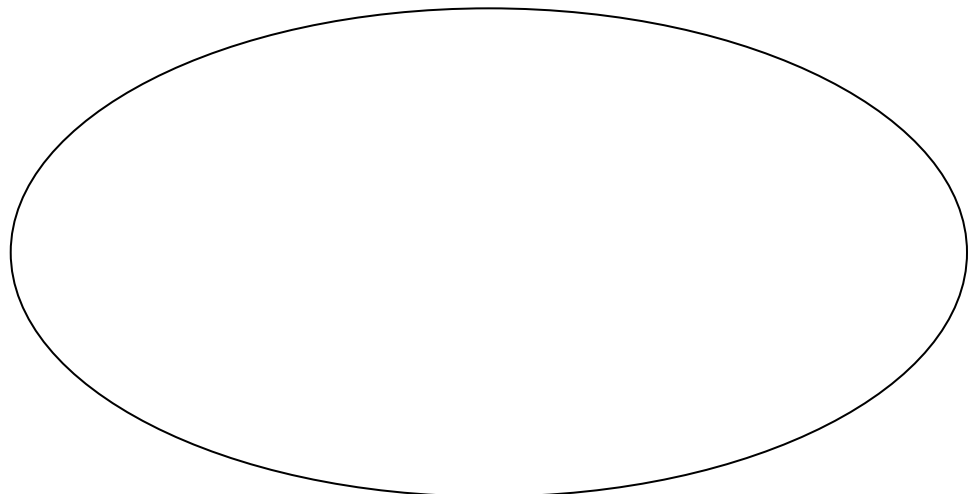
Хто з поетів-ліриків тобі відомий? _____

_____
_____
(1 б.)

**Завдання 4. Уважно прослухай розповідь учителя і склади
гронування про Джона Кітса, відомого англійського поета (3 б).**

**Завдання 5. Первинне читання художнього тексту. Прочитайте
виразно вірш Джона Кітса (2б)**

Про коника та цвіркуна

Поезія землі не вмере ніколи.
Опівдні, як мовчать серед гілок
Птахи в гаю, невтомний голосок
Обнизує покоси й частоколи.
Це коник, він поймає гори й доли,
На стернях довгий ведучи танок,
А стомиться - стихає на часок
У затінку стебла або стодоли.

Поезія землі не оніміє:
Коли зима в мовчання крижане
Поля заковує, цвіркун у хаті
Заводить пісню, що в теплі міцніє,
Нагадуючи всім, хто задрімне,
Спів коника в траві на сіножаті.
(переклад В. Мисика)

**А) Знайдіть і підкресліть рядки, в яких Джон Кітс описує природу.
Яку роль вони відіграють у тексті?**

Пейзаж – опис природи у художньому творі. Він вказує на час і місце дії, а також увиразнює настрої героїв.

Б) Які емоції у вас викликали ці пейзажні замальовки ? Створіть палітру своїх емоцій.

Чому саме такі кольори ви обрали? Спробуйте обґрунтувати свій вибір, скориставшись словничком до теми.

Підказка вчителя! Упродовж свого короткого творчого життя Джон Кітс звертався до жанру сонета і досконало опанував цю складну поетичну форму. Провідна тема сонетів – поклоніння перед красою і могутністю щедрої природи. Один із найцікавіших сонетів Джона Кітса, «Про коника і цвіркуна», був написаний під час поетичного п'ятнадцятихвилинного змагання з Лі Хантом, відомим літератором, поетом, журналістом. Джон Кітс переміг. Автор у цьому творі передав своє світле сприйняття вічного руху життя і краси природи.

Завдання 7. Ви бували у літньому полі?

Передайте свої відчуття.

Запахи, аромати:

Звуки: _____

Кольори: _____

Що таке поезія землі? _____

(2 б.)

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Сформулюй своє ставлення до поезії.

Чи змінилося воно після нашого уроку? Чи хотіли б ви писати вірші?

(2 б.)

КАРТКАДО УРОКУ № 22

«ПОЕЗІЯ ЗЕМЛІ НЕ ВМРЕ НІКОЛИ»

Поетизація образу природи у сонеті Джона Кітса

« Про коника та цвіркуна »

Краса знаходиться в очах того,
хто дивиться.
Англійське прислів'я

Завдання 1. Робота над власним словником. Склади визначення терміну «поезія», використовуючи подані слова.

Поезія, твори, у, віршована, від, віршів, грецького, творчість, слова, *творчість*, написані, формі.

_____
_____
_____ (1 б.)

Завдання 2. Робота за асоціаціями. Що зображено на цих ілюстраціях?

Прослухай фонозапис музики Чайковського із циклу «Пори року». Закінчи речення:

Художники, змальовуючи красу природи, створюють _____,
композитори _____,
а поети _____ (16).

3. Вивчаємо теорію літератури!

У чому ж секрет виразності та емоційності поезії?

Віднайди в літературознавчому словничку визначення

Епітет – це _____

Випиши епітети з поезії Д. Кітса «Про коника та цвіркуна»

_____ (2б.)

Метафора – образний вислів, в якому ознаки чи дії одного предмета переносяться на інший за подібністю.

Різновидом метафори є уособлення.

Віднайди в літературознавчому словничку визначення

Уособлення – це _____

Наведи приклади уособлень з поезії Д. Кітса «Про коника та цвіркуна» _____

_____ (2 б.)

Завдання 5. Попрацюймо над художнім образом. Доповніть схему (2б).

Що ви знаєте про коника та цвіркуна? Де живуть коники? Як зрозуміти словосполучення «запічний цвіркун»? Яке їх «вміння» увічнив у своїй поезії Кітс?

Коник, цвіркун – символ чого?

Це цікаво! Коник (цвіркун) – популярний герой літератури. Цей образ використовували у своїх творах Л. Глібов «Коник-стрибунець», Карло Коллоді (1826—1890) «Пригоди *Піноккіо*. Історія дерев'яної ляльки», О. Толстой «Пригоди Буратіно», Геннадій Циферов «Таємниця запічного цвіркуна».

Завдання 6. Робота з поетичними образами. Як зрозуміти слова «Поезія землі не вмере ніколи...», «Поезія землі не оніміє...»? _____

Розмалюйте, які кольори ви використаєте? Чи відображає картинка настрій поезії? (2 б).

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Закінчи речення:

Красу природи можна зобразити різними засобами... _____

_____ Джон Кітс у

вірші « Про коника та цвіркуна» висловив думку про те, що... _____ **(2 б.)**

РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ 23

Йоганн Вольфганг Гете (1749-1832).

«Нічна пісня подорожнього». Зображення взаємозв'язку різних сфер природи й людини в поетичному творі.

Завдання 1. Прочитай вірш видатного німецького поета В. Гете «Нічна пісня подорожнього». Які почуття викликає у тебе ця поезія? Спробуй за допомогою кольору передати свій настрій. «Намалюй» вірш.

Чому саме такі кольори ти обрав? Аргументуй свій вибір письмово.

Скористайся словничком з «Додатків».

Завдання 2. «Подорож у країну письменника». Інтелектуальний тренінг.

Кого ти бачиш перед собою на картині?

Можна стверджувати, що це подорожній?

Чому?

Ми відчуваємо, що ця людина любить природу? Які деталі на це вказують?

Який настрій у цієї людини, на твою думку?

Учительська підказка!

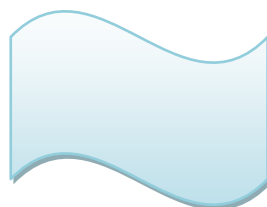
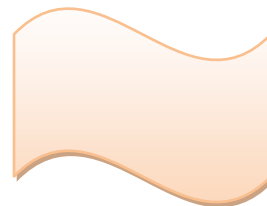
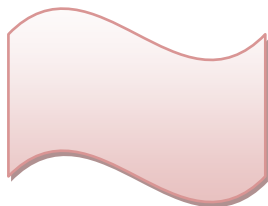
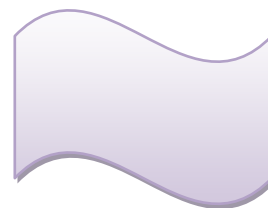
Перед нами портрет великого Вольфганга Гете, видатного німецького поета, якийколисьзауважив, що потрібно потрапити в країну поета, щоб зрозуміти його. Чи дозволяє нам роботахудожника Іоганна Генріха Вільгельма Тішбейна потрапити у «країну» Гете? Якою ти собі її уявляєш? Чи випадково у спадщині поета з'явилася поезія «Нічна пісня подорожнього»?

Завдання 3. Укладання інформаційного грона «Поет Гете» за підручником (3 б).

Завдання 4. Досліджуємо художній текст (4 б).

На всі вершини

Ліг супокій.

Вітрець не лине

В імлі нічній.

Замовк пташиний грай.

Не чути шуму бору.

Ти теж спочинеш скоро –

Лиш зачекай.

Переклад Миколи Бажана

Почуття _____

Настрій _____

Тема _____

Головна думка

Засоби виразності

епітети	метафори	ключове словосполучення

Завдання 5. Порівнюємо твори мистецтва. Читаємо вірші німецького поета В. Гете «Нічна пісня подорожнього» та російського поета М. Лермонтова «Ген за верховини...». Знайдемо спільне й відмінне.

М. Лермонтов

Из Гете

Горные вершины
Спят во мгле ночной;
Тихие долины
Полны свежей мглой;
Не пылит дорога,
Не дрожат листы...
Подожди немного,
Отдохнешь и ты.

Які спільні образи використовуються в поезіях? _____

Які – відмінні?

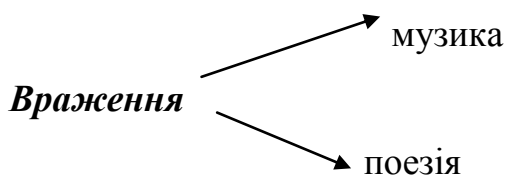
Висновки! Про що, на твою думку, свідчить той факт, що М. Лермонтов скористався гетівським мотивом? Чия поезія сподобалася тобі більше? Чи знаєш ти, що лермонтівська поезія покладена на музику?

Слухаємо романс! Спробуй порівняти свої враження від виразного читання поезії та слухання музики.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Виконай одне із завдань на вибір.

1. Доведи або спростуй слова Леонардо да Вінчі: *«Живопис — це поезія, яку можливо бачити, а поезія — це живопис, який можливо чути»* (5б).

Напиши твір-мініатюру *«Чого навчає мене поезія»* (5 б).

РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ № 23

« Натхнення вічною красою»

Втілення краси весняної природи у вірші Генріха Гейне

« Задзвени із глибини»

Завдання 1. Уважно послухай розповідь і виконай вправу

«Письмо з пропусками» (2 б).

Генріх Гейне - _____.

Свого першого вірша мрійливий і задумливий хлопець написав _____ Батьки хотіли, щоб хлопець став _____, а він мріяв _____ . У 1823р.

з'явилася знаменита поетична _____

У 1824 р., бажаючи побачити життя рідної країни, _____ . Краса природи _____

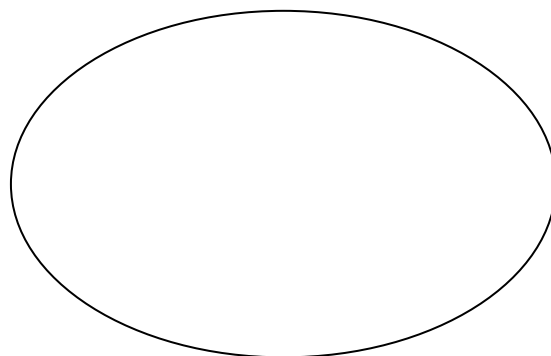
Через деякий час після закінчення університету Гейне назавжди _____ і оселився _____ .

Завдання 2. Прочитай виразно поезію і підкресли слова, які передають емоційний стан ліричного героя. Створи кольорову палітру вірша. Обґрунтуй свій вибір кольорів.

Задзвени із глибини

Тихої печалі,
Мила пісенько весни, -
Линь все далі й далі!
Линь, дзвени, знайди той дім,
В квітах сад зелений,
І троянду перед ним
Привітай від мене.

Переклад Л.Первомайського

(26.)

Завдання 3. Випиши слова, що передають звуки весни, радості.

Якби ви були композитором, яку б мелодію ви склали до цієї пісні? Чому?

(16.)

Переважна більшість віршів збірки «Книга пісень» зорієнтована на народну поезію, образність і стиль народних пісень. Тому багато віршів поета стали народними піснями. В поезіях живе дух музики, вони надзвичайно мелодійні, до них часто звертались композитори. Музику до поезій Генріха Гейне писали Ф. Шуберт, Р. Шуман, Ф. Ліст, Ф. Мендельсон, П. Чайковський, М. Лисенко та ін.

Завдання 4. Як співає весна? Яка у неї пісенька? Про що вона? Спробуй написати про це, використовуй «Словничок до теми».

(2 б.)

Завдання 5. Спробуй з'ясувати, які почуття переживав поет, створюючи поезію «Задзвени із глибини» (1 б.).

Склади ланцюжок образів-асоціацій.

«Глибина печалі» $\Rightarrow$ «пісенька весни» $\Rightarrow$

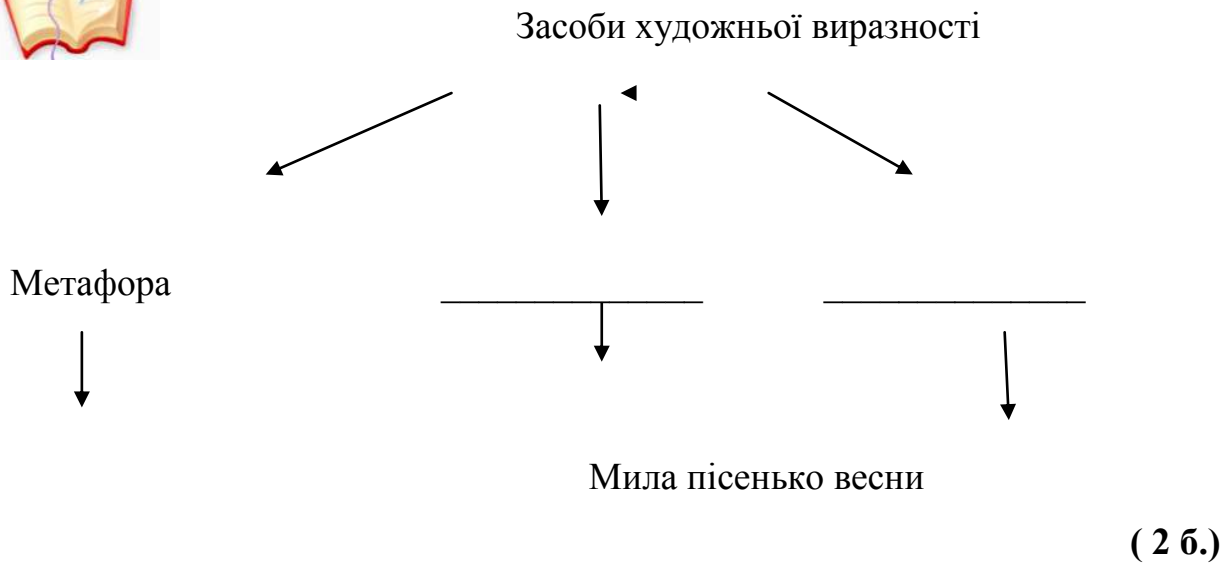

Завдання 6. Поясни значення символів у поезії. Генріх Гейне, наслідуючи фольклорні традиції свого народу, звертається до образу троянди. Визнач, як трактує цей образ автор (1 б):

Завдання 7. Доповни схему:

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Виконай будь-яке завдання на вибір (2 б).

1. Напиши похвальне слово Генріху Гейне

---

2. Поясни символіку поезії « Задзвени із глибини»

Троянда –

Сад –

3. Що об'єднує поезії Кітса, Гете та Гейне?

ДОДАТОК

Генріх Гейне (1797 – 1856)

Видатний німецький поет Генріх Гейне народився 13 грудня 1797 року в місті Дюссельдорф. У сім'ї він був найстарший із чотирьох дітей. Їхній батько, Самсон Гейне, торгував крамом, але в комерції йому не дуже щастило, і родина постійно зазнавала матеріальних нестатків.

Мрійливий і задумливий хлопець у дванадцять років написав свого першого вірша. Коли постало питання про його майбутнє, батьки вирішили зробити з сина комерсанта. Хлопця віддали у дім його дядька комерсанта Соломона Гейне. Та він мріяв учитися і вступив до університету.

У 1823 році з'явилась знаменита поетична збірка Генріха Гейне «Книга пісень».

У 1824 році, бажаючи на власні очі побачити життя рідної країни, Генріх Гейне вирушає у подорож по Німеччині. Блукаючи лісами і долинами, серед диких скель і дзвінких струмків, юнак милувався блакитним небом і білими хмарами, вдихав пахощі квітів і трав. Краса природи захоплювала його вразливу душу. Але настрої молодого поета затьмарювався, коли він бачив життя знедоленого народу.

Через деякий час після закінчення університету Гейне назавжди залишив свою батьківщину і оселився в Парижі. У своїх творах поет критикував уряд своєї країни, тому в Пруссії вийшов наказ заарештувати Гейне, тільки-но він ступить на пруську землю. У Франції здоров'я поета підточила страшна хвороба.

Помер Гейне 17 лютого 1856 р. Його останні слова були: «Писати! Паперу, олівець!...»

Творчість Генріха Гейне витримала випробування часом. Його поезії, то ніжні і сумні, то жартівливі, сповнені сміхом і веселощами, вражають багатством тематики, музикою слова. Фантазія поета, яскрава і нестримна, народжує несподівані образи, незвичні метафори і порівняння. Гейне вмів надзвичайно виразно в кількох рядках розкрити складну гаму почуттів, зобразити пейзаж.

Ліричні твори Генріха Гейне хвилюють сучасного читача глибокою задушевністю, ліризмом, щирістю.

РОБОЧА КАРТКА ДО УРОКУ № 26

Ернест Сетон-Томпсон (1860-1946) - письменник, натураліст.

Авторські спостереження за світом природи.

Утвердження любові до всього живого.

Завдання 1. Перевірка вивченого. З'єднайте стрілочками прізвища письменників і назви країн, у яких вони жили.

Ернест Сетон-Томпсон

Англія

Джон Кітс

Канада

Йоганн Вольфганг Гете

Німеччина

Генріх Гейне

0,5 балів

Завдання 2. Подорож у країну письменника. Яке місце посідали ці країни в житті Сетона-Томпсона? Скористайся додатком до уроку.

Англія

Канада

0,5 балів.

Завдання 3. Запиши назви книжок про тварин, автором яких є Сетон-Томпсон. Скористуйся додатком до уроку.

---

2 бали.

Завдання 4. Перевір себе, пройди тестування.

Яке ім'я дали канадські індіанці своєму землякові?

- А) Білий Птах;**
- Б) Чорний Вовк;**
- В) Червоний Лис.**

0,5 балів.

Який відкритий письменником географічний об'єкт отримав назву за ім'ям індіанця Часки, його товариша?

- А) ріка;**
- Б) печера;**
- В) озеро.**

0,5 балів.

Завдання 4. Заповніть паспорт письменника:

1. Ім'я

---

2. Псевдонім (якщо є)

---

3. Національність

---

4. Місце та дата народження

---

5. Освіта

---

6. Захоплення

---

7. Творча спадщина

---

8. Дата смерті та обставини поховання

---

3 бали.

Завдання 5. Відтворіть правильну послідовність слів у реченні, яке може стати епіграфом до уроку. Поясніть, як ви розумієте цей вислів.

З, природи, він, живе, людина: насущний хліб, поезію, собі, силу, й, мудрість, черпав все, чим.

0,5 б.

Завдання 6. Поміркуйте, у чому заслуга Е.Сетон-Томпсона як письменника й чим можна пояснити швидке розповсюдження його книжок по світу?

2,5 б.

Додаток до уроку

Це цікаво!

Частина 1. Розповідь про батьківщину письменника.

Щоб краще уявити Канаду, розглянемо її крізь ілюмінатор літака. Ми над Північною Америкою, де розташувалась ця країна. Її береги омивають три океани: Тихий, Льодовитий й Атлантичний. Де-не-де блищать під сонцем айсберги, вражає безліч островів, ставків і великих морських суден, які прибули у порти цієї незвичайної країни. А незвичайна вона хоча б тим, що й сьогодні у її лісах стоять чудові тотеми - величезні стовпи, висічені з цілих дерев. Там зображені великоокі чудовиська, птахи з довгими дзьобами та інші звірі.

На берегах річок помітні майстерно виготовлені з дерева легкі човни - каное. Це говорить, що на цих теренах, в долині річки Святого Лаврентія, жили індіанці. На півночі країни жили ескімоси. Вони представляли основу населення цієї країни. Про їхнє життя написано багато книжок, котрі люблять читати діти в усьому світі.

П'ятсот років тому Атлантичним океаном припливли до Канади перші європейці - французи та англійці. Вони заснували свої поселення саме у землях долини річки Святого Лаврентія і на берегах великих американських озер. Нині найбільші міста країни - Монреаль, Торонто і столиця Канади - Оттава.

Пролітаючи над Канадою восени, побачимо справжні дива. Здається, що ліси, які приховують значну частину країни, палають. У лісах Канади багато рідкісних дерев: біла ялина з пухнастою, ледь блакитною хвоєю, цукровий клен - велике дерево із малими листям. Тут росте і червоний клен. Його листя восени стає таким яскравим, що дерева нагадують палаючі смолоскипи. Червоний кленовий лист зображений і на державному прапорі країни.

Канаду знають діти усього світу. Напевно, важко знайти дитину, яка б не прочитала «Розповіді про тварин» чи повість «Маленькі дикуни»,

написані Ернестом Сетон-Томпсоном - відомим канадським натуралістом, письменником і вільним митцем.

Частина 2. Розповідь про письменника.

Вважають, що Сетон-Томпсон першим у світі написав розповідь, героями якого було справжні звірі і птиці. Це такі твори, як : «Життя лугового тетерука», «Біографія грізлі», «Життя тих, на кого полюють», «Дикі тварини вдома», «Тварини – герої», «Біографія сріблястого лиса», «Лобо», «З життя гнаних», «Дикі тварини, як я їх знав» та інші. За своє життя Е.Сетон-Томпсон написав близько сорока книг про тварин. Він таки присвятив усе своє життя їх вивченню; правдиво описував відомий натураліст поведінку птахів та звірів, за дослідження у сфері зоології в Канаді він одержав посаду «державного натураліста».

Коли його батько переїхав до Канади на необжиті землі, хлопчика дуже вразили дикі незаймані краєвиди. Любов до природи прокинулася у ньому ще у дитинстві. Допитливий, тямущий, він не боявся морозів, завірюхи, в кожній порі року знаходив щось цікаве і неповторне.

Його «синім птахом» стало спілкування із дикою природою. Чим більш таємниць траплялося на життєвому шляху, тим більше він намагався обґрунтувати їх. У дитячому віці він почав вирізати дерев'яні фігурки птахів та звірів, приручати тварин, спостерігати за ними. Крім інтересу до

природи та літератури, з дитячих років хлопчик займався живописом. Батько віддав його вчитися до художниці, яка жила неподалік від них. Першою картиною Ернеста був портрет яструба. Цього птаха він малював з натури. Освіту художника Ернест одержав у Торонтському коледжі живопису при Королівській академії. Свої твори він супроводжував малюнками на берегах книг.

Ставши дорослим, Сетон-Томпсон засновує першу і в Америці скаутську організацію «Ліга знавців та захисників лісу», пише багато цікавих оповідань для дітей. З сторінок цих оповідань можна дізнатися, як без сірників запалити вогнище; за якими прикметами, заблукавши, можна вийти з лісу; які рослини використовуватиме для червоної, чорної, зеленої й синьої фарби; які трави лікують хвороби шкіри; як перевірити гостроту зору за зірками; як у лісі без компаса визначити сторону світу.

Сетон-Томпсон підкреслював, що лише спілкування з живою природою, дбайливе ставлення до неї - то, можливо, джерело радості, розуміння цінності існування. Він будує свій дім поруч із будинками індіанців, чие життя міцно пов'язане з дикою природою, приймає в дочки дівчинку Ді, а ім'ям свого приятеля — індіанця Часки — називає відкрите ним озеро. Індіанці дали ім'я своєму товаришеві - Чорний Вовк. Свої дивовижні відкриття, свій досвід письменник щедро віддавав людям. Його книжки розповідають про невідомий людям світ, де живуть птахи й звірі, спрямовані на захист живого світу.

Коли Сетон-Томпсон помер, його прах, згідно із заповітом, був розвіяний над пагорбами дикої природи, що її любив письменник.

Тематичний словничок уроку

Натураліст – людина, що займається вивченням природи

Анімаліст – живописець або скульптор, що зображує тварин та птахів

Зоологія – наука про тварин

КАРТКА ДО УРОКУ № 27

Ернест Сетон-Томпсон. «Снап».

Авторські спостереження за світом природи. Історія бультер'єра.

Завдання 1. Закінчіть речення.

Ернест Сетон-Томпсон народився у ...

0,5 б.

Дитинство та юність майбутнього письменника пройшли у ...

0,5 б.

Канада розташована на континенті ...

0,5 б.

З дитинства Ернест захоплювався не тільки природою та літературою, а й ...

0,5 б.

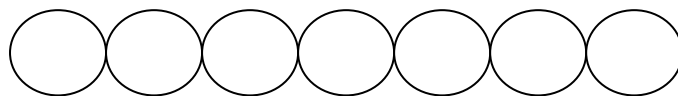
Свої оповідання письменник супроводжував ...

0,5 б.

Сетон-Томпсон присвятив своє життя ...

0,5 б.

Завдання 2. Складіть ланцюжок подій першої частини оповідання «Снап, або Історія бультер'єра» за ключовими словами (проставте номери в кружечках).

посилка

чудове щеня

напис «Обережно»

телеграма

система лікування «залишити без сніданку»

той, що не відчуває страху

повне ім'я Джинжерснап

1 б.

Вчительська заувага.

Щоб уникнути небажаних повторень, використайте синонімічні слова та словосполучення з тексту оповідання: *маленький білий бультер'єр, чортеня, маленький деспот, білий песик, подарунок мого друга, чудове щеня.*

Тематичний словничок уроку

Бультер'єр – порода собак, що буквально перекладається як «тер'єр – кулька»

Снап (snap)- означає «хапати»

Джинджерснап –(gingersnap) – «хрусткий пряник»

КАРТКА ДО УРОКУ № 28

Ернест Сетон-Томпсон. «Снап».

Зображення художніх образів, їх розкриття в подіях твору.

Завдання 1. Складіть асоціативну характеристику автора, добравши до кожної літери його імені прикметник-означення, що відображає його особистість.

Е – _____

Р – _____

Н – _____

Е – _____

С – _____

Т – _____ **1 б.**

Завдання 2. Заповніть таблицю «Персонажі оповідання»

Світ людей	Приручені тварини	Світ дикої природи

26.

Завдання 3. Упізнай породу собаки за цитатою з тексту. Чим особливий саме бультер'єр?

Порода собаки	Цитата
	«...слоноподібний ...»
	«...повільно бігають...можуть впоратися навіть із ведмедем...»
	«...занадто тендітні для полювання на вовка...не могли переслідувати звіра...»
	« незграбні гіганти ...можуть вистежувати та впоратися з ведмедем...»
	« не могли переслідувати звіря, якщо не бачили його...»
	« Він не був схожий на жодну відому мені породу...маленький безстрашний песик...»

---

2 б.

Завдання 4. Складіть простий план розповіді про полювання на вовків та койотів за другою частиною оповідання.

---

2 б.

Завдання 5. Зробіть нотатки для детального переказу епізоду першої сутички Снапа із вовком. До яких висновків прийшли оповідач та ковбої?

A large, light red, wavy-edged rectangular area containing several horizontal lines for writing notes.

3 б.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Завдання 1. Чого не вистачало зграї собак для успішного полювання на дорослого вовка? Що довів маленький білий песик?

---

2 б.

КАРТКА ДО УРОКУ № 29
Ернест Сетон-Томпсон «Снап».
Урок відданості, хоробрості, героїзму.

Завдання 1. Складіть асоціативний куш «Снап» (1б).

С – _____
 Н – _____
 А – _____
 П – _____

Завдання 2. Порівняйте ставлення різних людей до тер'єра. А кого собака вважав гідним своєї дружби? Висновки запишіть.

Персонаж	Ставлення до Снапа	Цитата-ілюстрація
Друг Джек		
Оповідач		
Хазяйка		
Кур'єр з контори		

Старий Пенруф		
Гілтон Пенруф		

---

3 б.

Завдання 3. Характеристика образу. опишіть Джинджерснапа, спираючись на деталі (2 б).

Зріст _____
Масць _____
Хвіст _____
Лапи _____
Гарчання _____

Завдання 4. Порівняйте описи вовка та Снапа, що їх різнить? Який прийом використав автор у зображенні героїв і чому?

А

Опис вовка

Опис Снапа

---

3 б.

Завдання 5. Згадайте народні казки, героями яких є вовки та собаки.

Чим відрізняються герої твору Е.Сетон-Томпсона від казкових?

---

2 б.

Завдання 6. Чому, на вашу думку, оповідання має трагічний фінал?

Які слова з оповідання можна було б поставити епіграфом до цього твору?

Обґрунтуйте твердження. Які риси Снапа приваблюють нас?

Чому найчастіше улюбленцями людей стають саме собаки?

---

3 бали.

ПІДБ'ЄМО ПІДСУМКИ!

Завдання 1. Перевір себе.

1. Е.Сетон-Томпсон –

- А) англійський письменник;**
- Б) канадський письменник;**
- В) американський письменник.**

2. Канада розташована на

- А) континенті Північна Америка;**
- Б) континенті Євразія;**
- В) континенті Південна Америка.**

3. Тематика творів Е.Сетон-Томпсона-

- А) Світ дитинства;**
- Б) Пригоди та фантастика;**
- В) Світ живої природи.**

4. Письменник вважав джерелом радості

- А) спілкування з живою природою;**
- Б) професійне зростання;**
- В) підтримку друзів .**

5. Героями творів Е.Сетон-Томпсона є

- А) діти та підлітки;**
- Б) вигадані казкові персонажі;**
- В) справжні тварини та птахи.**

6. Письменник, що розповідає про поведінку тварин та птахів –

- А) натураліст;**
- Б) зоолог;**
- В) анімаліст.**

7. Свої оповідання письменник супроводжував

- А) схемами та картами;**
- Б) малюнками тварин та птахів;**

В) сюжетними ілюстраціями.

8. Твір Е.Сетон-Томпсона «Снап»- це...

А) казка про тварин;

Б) повість;

В) оповідання.

9. Герой твору «Снап» - собака породи

А) бульдог;

Б) тер'єр;

В) бультер'єр

10. У якому рядку стисла характеристика Снапа?

А) сміливий, самовідданий, принциповий, безкомпромісний;

Б) маленький, біленький, стрибучий;

В) великий;сильний; прудкий.

11. У чому надзвичайність Снапа?

А) у відчайдушній сміливості;

Б) у якості ватажка;

В) у здатності до самопожертви.

12. Герой твору продемонстрував урок

А) відданості, хоробрості, героїзму;

Б) слухняності, покори, дисципліни;

В) дикунства, непокори, жорстокості.

Вивчаємо теорію літератури

Антитеза – художній засіб виразності, різке протиставлення образів та понять

Фінал - кінець, завершення

Трагічний – нещасливий, фатальний, пов'язаний із смертю

РОБОЧА КАРТКА УРОКУ № 32

Позакласне читання № 2.

Кіплінг Р. Дж. «Рікі-Тікі-Таві».

Завдання 1. Інтелектуальний тренінг (2 б).

Чи відрізняються казки народів залежно від того, яку географічну територію вони займають? Якщо так, то чим відрізняються?

Завдання 2. Пригадай. Поглянь на малюнки. Персонажі яких казок зображені на них?

Завдання 3. Спрямоване читання. Самостійна робота з підручником. Опрацювання статті "Джозеф Редьярд Кіплінг. Життєпис». Підкреслити основні відомості про Р. Дж. Кіплінга (2 б).

Кіплінг народився в Бомбеї. Своїм другим ім'ям він завдячує назві озера Редьярд, на берегах якого зустрілися його батьки. Згодом воно стало його першим ім'ям. Коли хлопчикові виповнилося 6 років, його, за звичаєм англійців, що працювали в Індії, відправили в Англію. В 1878 році Кіплінг вступив до військової школи. Оскільки він не проявив особливої тяги до навчання й не зміг заслужити собі стипендію, а батьки не мали змоги оплатити його навчання в університеті, 1882 року йому довелося повернутися в Індію, де його батько, який на той час служив директором школи у Німеччині й доглядачем за музеєм, знайшов йому місце праці в місцевій газеті. Джозеф Кіплінг навчався у Америці. Та ось коли всі думали, що він забув свою домівку, він повернувся в Індію. Там його попросили написати книгу для дітей про джунглі. Він виконав прохання. Вона була дуже популярною. Коли він знову приїхав у Англію його там зустрічали письменником.

Лахорську «Цивільну й військову газету» Кіплінг називав своєю «першою й найсправжнішою коханою». Працював він багато й важко, в 1886 році газета почала публікувати його перші оповідання. Перша збірка оповідань «Прості оповідання з пагорбів» (англ. The Plain Tales from the Hills) побачила світ у 1888 році в Індії. В 1887 Кіплінга переводять у більшу газету «Піонер» в Алахабаді, де він продовжує писати. В 1889 році газета звільнила Кіплінга внаслідок суперечки, і він, зібравши гроші за гонорари й платню за шість місяців, покидає Індію, прямуючи до Лондона. Дорогою він відвідує Рангун, Сінгапур, Гонконг і Японію, проїздить

Америку від узбережжя до узбережжя. Оселившись в Лондоні, він продовжує публікуватися, переживає нервовий зрив, знаходить літературного агента, і за порадою лікарів, їде в нову мандрівку до Південної Африки, Австралії, Нової Зеландії й знову до Індії. В Індії його застає звістка про смерть літературного агента, на яку він реагує пропозицією руки та серця його сестрі Керрі Балестьер. Після весілля в Лондоні молода пара їде у весільну мандрівку до Японії, але в Йокогамі їх застає звістка про те, що їхній банк прогорів. Тож вони повертаються на батьківщину дружини Кіплінга — Сполучені Штати Америки, де поселяються у Вермонті. Згодом вони купують будинок, який отримав назву «Наулаха». Там у Кіплінга народжуються дві доньки, він дуже плідно працює, багато публікується.

Перебування в США закінчується 1896 року. Причини називають дві: політичну й сімейну. Політичною причиною стала суперечка між Англією й Сполученими Штатами за права арбітражу в справах Американського континенту. Ситуація загострилася до того, що з'явилися розмови про війну. Кіплінга прикро вразили антианглійські настрої в США. Іншою причиною стали сварки з братом дружини, п'яницею й невинним боржником. Зустрівшись якось із Кіплінгом на вулиці напідпитку, він пригрозив письменнику фізичною розправою. Попри те, що забіяку заарештували, розгляд справи в суді призвів до того, що Кіплінг став почуватися виснаженим і нещасним. Не дочекавшись вирішення справи, Кіплінги спакувалися й відбули до Англії.

В Англії Кіплінг поселився на девонширському узбережжі в будинку на пагорбі з видом на море. За його словами, йому не подобався фенг швей нової домівки, але, попри це, письменник активно й плідно працював. Тепер Кіплінг уже був знаменитістю. Він не цурався політики в своїх творах. В 1898 році він опублікував поему, присвячену ювілею королеви Вікторії, в якій проголошував свою гордість Британською

імперією й вірш «Ноша білої людини» (англ. The White Man's Burden), які створили великий галас. Чимало людей вважало ці вірші відвертою пропагандою імперіалізму й расової нерівності.

В 1898 році Кіплінг з родиною поїхали на зимові свята до Південної Африки. Ця поїздка стала родинною традицією, що продовжувалася до 1908 року. В Африці його радо приймали, зважаючи на славу державного поета. Кіплінг віддячував своїм друзям поезіями на підтримку Англії в англо-бурській війні.

Під час подорожі до Америки в 1899 році Кіплінг і його старша донька Джозефіна захворіли на пневмонію, від чого Джозефіна померла.

В 1902 році Кіплінг опублікував свою другу дитячу книжку «Just So Stories for Little Children».

Пік кар'єри і пізні роки життя

Перше десятиліття 20-го століття принесло Кіплінгу велику популярність. В 1907 році він отримав Нобелівську премію з літератури. В 1910 році Кіплінг написав знаменитий вірш «Якщо...» (англ. If...), який за результатами опитування, проведеного BBC в 1995 році, був визнаний найулюбленішим британським віршем усіх часів.

Під час Першої світової війни загинув його єдиний син Джон. Кіплінг говорив: «Якщо є питання, чому він помер, скажіть, тому що наші батьки брехали.» Реакцією на цю трагедію стала участь Кіплінга в роботі комісії догляду за могилами невідомого солдата. Він також написав двотомну історію Ірландської гвардії, в якій служив його син. Історія була опублікована в 1923 році.

Помер Кіплінг в 1936-му, продовжуючи творити до самої смерті, хоча менш плідно. Прах Редьярда Кіплінга захоронений в Кутку поетів у Вестмінстерському абатстві. Його будинок став музеєм.

Його репутація в сучасній Індії здебільшого негативна, хоча в листопаді 2007 року було оголошено, що будинок, де він народився, стане музеєм.

Завдання 3. Літературний диктант. Продовж речення (3 б).

❖ Сьогодні на запитання: «Ким був Джозеф Редьярд Кіплінг?» часто можна почути відповідь:

_____

❖ За свої творчі досягнення письменник був відзначений найвищою міжнародною нагородою —

_____

❖ Закінчивши училище, юнак відразу повернувся до милої його серцю

_____

❖ Упродовж свого життя Кіплінг багато подорожував світом. Він побував у різних куточках земної кулі –

_____

❖ Відома казка про Мауглі увійшла у збірку

_____

❖ Здебільшого Кіплінг складав ці казки справді «просто так», — розповідаючи їх.

Тематичний словничок уроку

Наздоженуть – піймати

Прокинувся – розплющити очі

Чуйний - співчутливий

Запишався - хотів, щоб на нього звернули увагу

Право пишатися собою - випробувати почуття власної гідності

Охороняти сад і зубом і кігтем і стрибком-не дати ворогу можливості нашкодити.

Завдання 4. Літературна гра «Чи уважний ти читач?»

- Знайдіть у тексті слова, що підходять до даної ілюстрації.
- Зачитайте фрагмент тексту, що відповідає даній ілюстрації).
- Знайдіть розмову Ріккі-Тікі і Нагайни.
- Прочитайте цей уривок.

«Вірю — не вірю»

- 1) Ріккі був мангуст
- 2) Дія відбувалася в селищі Сігаулі
- 3) Бойовий клич мангуста був огого
- 4) Було повінь
- 5) Після повені мангуст був мертвий
- 6) Матері сподобалося, що Ріккі спить поруч з Тедді
- 7) Наг - це кобра
- 8) Негайно - це сестра Нага
- 9) Ріккі був дуже цікавий

ПОМІРКУЙ!

1. Який уривок справив на тебе найбільше враження? Чому?

---

2. Склади «ланцюжок» основних подій життя Рікі-Тікі-Таві.

---

3. Розкажи історію Рікі.

Працюй творчо

1. Складаємо синквейн.

Рікі-Тікі-Таві

Нагайна

1. Сюжетно - композиційний трикутник до казки Р. Кіплінга «Рікі-Тікі-Таві».

Що таке композиція?

А що таке тема?

Хто головний герой казки?

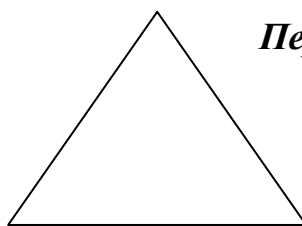
(Тема – це про кого або про що йдеться у творі. Дуже часто тема тексту виноситься в заголовок)

смертельна сутичка мангуста з кобрами

Життя в будинку Тедді

Переможне повернення

Знайомство з мангустом

Нові плани

З чим асоціюється трикутник? (З горою)

Назвіть частині гори

Композиція – це побудова.

- Давайте підведемо підсумок нашої роботи над казкою
- Як називається текст? Хто головний герой? (Мангуст. Автор йому симпатизує.)

2. Намалюйте героїв твору

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція літературної освіти.

2. Лист МОН від 24.05.1 № 1/9-368 «Про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі» // http://www.mon.gov.ua/img/.../lmon_1_9-368.doc/

3. Навчальна програма зі світової літератури. 5-9 класи. Авторський колектив: д.філол.н., проф., зав. кафедри світової літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка **О. М. Ніколенко (керівник колективу)**, к.пед.н., головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і наук, молоді та спорту України **К.В. Таранік-Ткачук**, зав. сектору Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту **С.П. Фоміна**, зав. навчально-методичного кабінету світової літератури та російської мови Кіровоградського ОІППО імені В. Сухомлинського **О. В. Ревнивцева**, учитель-методист гімназії № 117 імені Лесі Українки м. Києва **Т.П. Сегеда**, учитель-методист спеціалізованої школи № 80 м. Києва **Н.В. Онищенко**.

4. В. І. Шуляр. Стратегії літературної освіти школярів у системі профільної навчання : [монографія].- Миколаїв :вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 348с.

5. В. І. Шуляр. КУРОК 5-6 клас. Електронний посібник.

6. Японські народні казки // <http://www.kumovya.net/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

СЛОВНИЧОК З ТЕМИ «ЛЮДСЬКІ ЧЕСНОТИ»

Чеснота – позитивна моральна риса в характері людини; доброчесність.

Альтруїзм - безкорислива турбота про блага ближнього свого.

Безкорисливість – корисливість.

Безкорисливий - який не дбає про користь для себе, не шукає вигоди; некорисливий.

Благородство – чесність, порядність, шляхетність, лицарство.

Великодушність – наявність прекрасних душевних якостей. *Вихованість* – невихованість.

Відважність, сміливість, мужність – боягузтво.

Вірність, відданість – невірність, зрадливість.

Гордість – почуття гідності, самоповаги.

Гречність (увічливість, вихованість, тактовність, коректність, делікатність) - невихованість.

Гуманність – людяність.

Добррозичливість, добросердечність – злобність, черствість.

Доброта – злість.

Душевна щирість – нещирість, лицемірство

Душевність (людяність, сердечність) – бездушність

Мудрість (розум, досвідченість) – глупота, безглуздість.

Мужність – стійкість, хоробрість, рішучість, сміливість, відчайдушність.

Правдивість – неправдивість, брехливість.

Працелюбність, працьовитість – ледачість, ледарство.

Скромність – нескромність, зарозумілість, пихатість

Совісність – безсовісність.

Співчутливість – чуйне ставлення, прихильність, підтримка.

Справедливість – неупереджене ставлення до кого-небудь, чого-небудь.

Сумлінність, старанність - недбалість, неохайність, халатність

Чесність – безчесність

Щедрість - жадібність.

Боягузтво – боязкість, лякливість.

Жорстокість – суворість, немилосердність, лютість, безжальність, жорстокосердя.

Корисливість – прагнення вигоди, наживи.

Нахабство – зухвалість, безцеремонність, хамство.

Ницість- негідність, підлість, ганебність.

Підлесливість – схильність виявляти лицемірство, добиватись лестощами, догідливістю вигоди, користі.

Підлість – безчесність, мерзенність.

СЛОВНИЧОК З ТЕМИ «ПОЕЗІЯ»

Почуття, емоції, переживання, поривання душі, настроїв, душевний стан.
Натхнення, наснага, окрилення, піднесення.
Зображати, передавати, створювати, змальовувати, навіювати.
Гармонія, злагодженість, співзвуччя, милозвучність.
Гармонійний, злагоджений, суголосний, співзвучний.
Виразний, вимовний, промовистий, проникливий.
Спокій, тиша, умиротворіння, рівновага.
Спокійний, лагідний, безтрепетний, тихий, ідилічний, ангельський.
Світлий, радісний, яскравий, ясний, відрадний, прсвітлений, осяйний, променистий, прозорий.
Сум, смуток, журба, печаль, туга, зажура, скорбота.

СЛОВНИЧОК З ТЕМИ «ПРИРОДА І ЛЮДИНА»

Благородство – чесність, порядність, шляхетність, лицарство.
Великодушність - наявність прекрасних душевних якостей.
Гордість – почуття гідності, самоповаги.
Дружелюбність – приязність, товарицькість, добросусідство, братерство.
Мужність – стійкість, хоробрість, рішучість, сміливість, відчайдушність.
Мудрість – розум, досвідченість.
Співчутливість – чуйне ставлення, прихильність, підтримка.
Справедливість – неупереджене ставлення до кого-, чого-небудь.
Боягузтво – боязкість, лякливість.
Жорстокість – суворість, немилосердність, лютість, безжальність, жорстоко-сердя.
Жадібність – пожадливість, запопадливість, ненаситність, невситимість, зажер-живість.
Корисливість – прагнення вигоди, наживи.
Нахабство – зухвалість, безцеремонність, хамство.
Підлесливість – схильність виявляти лицемірство, добиватись лестоцями, догідливістю вигоди, користі.
Підлість – безчесність, мерзенність.
Гуманність – людяність.
Спритність, граціозність, гнучкість.

Додаток 4

КАРТА ПЕРСОНАЖІВ

(літературне лото)

За поданими фрагментами тексту
проведіть дослідження

«Якості пасербіччя та ледящиці».

(Заповніть відповідні клітиночки запропонованими
картками-поняттями)

«Пасербіччя мала виконувати всю хатню роботу, була попельюшкою в домі».	«...щоб починнок був у крові, вколола собі пальця, всунувши руку в густий терен».
«- Ох, обтрусил мене! Яблука мої давно вже достигли. Дівчина струснула яблуню, і яблука градом посипались на землю. Вона трусила доти, поки жодного яблука не лишилося на яблуні. Тоді згорнула яблука на куну й пішла далі»	«- Тільки мені й охоти бруднитися біля тебе».
«Дівчина в усьому догоджала старій, збивала подушки так сильно, що аж пір'я летіло».	«Першого дня вона дуже старалася, слухалась пані Метелицю, коли та їй загадувала роботу, бо в неї тільки й думки було, що про золото, яке стара їй подарує...»
«Нарешті здогадалась, що сумує за домівкою, і хоча в пані Метелиці було їй в тисячу разів краще, проте її тягло повернутися до рідної хати».	«Вона й постелі пані Метелиці не постелила як слід, і подушок не позбивала, щоб аж пір'я летіло».
«Дівчина розповіла про все, що з нею трапилось...»	«... і вона сказала дівчині, що її служба скінчилася. Ледящиця дуже зраділа, гадаючи, що тепер на неї лине золотий дощ».

ХИТРИСТЬ	ПРАВДИВІСТЬ
НЕТЕРПИМІСТЬ	ТЕРПИМІСТЬ
БАЙДУЖІСТЬ	СЕРДЕЧНІСТЬ
КОРИСЛИВІСТЬ	БЕЗКОРИСЛИВІСТЬ
ЛИЦЕМІРСТВО	ЩИРІСТЬ
ЗЛОБНІСТЬ	ДОБРОЗИЧЛИВІСТЬ

Щоб провести «Літературне лото» за казкою «Пані Метелиця», необхідно розрізати картку й роздати дітям на парти. Вони працюють в парах за принципом «лото». Накладають картки з відповідним написом на поля картки-лото.

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Кафедра мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти

ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД УРОКІВ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ. 5 КЛАС. I СЕМЕСТР

Навчально-методичний посібник

Комп'ютерна верстка: Н. М. Дерманська

Папір офсетний. Друк на різнографі
Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. – 24
Обліково-видавничих арк. – 22,3
Гарнітура шкільна

Тираж 100
Замовлення № 61

Адреса редакції:

**вул. Адміральська, 4-а
м. Миколаїв, 54001
Тел./факс 37–85–89**

<http://www.moippo.mk.ua>
e-mail: moippo@rambler.ru
e-mail: psimoippo@rambler.ru